

Torsdagen den
24 mars 1977

Torsdagen den 24 mars

Kl. 12.00

*Om åtgärder för att
förhindra kidnapp-
ning*

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollen för den 16 innevarande månad.

§ 2 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Härmed får jag anhålla om föräldraledighet från riksdagsarbetet under perioden den 25 april–den 5 juni 1977.

Stockholm den 23 mars 1977

Daniel Tarschys

Kammaren biföll denna ansökan.

Herr förste vice talmannen anmälde att fru *Lundqvist* (fp) skulle inträda som ersättare för herr Tarschys under hans ledighet från riksdagsmannaupdraget.

§ 3 Herr förste vice talmannen meddelade att till kammaren inkommit läkarintyg för herr *Lidgard*, som var sjukskriven ytterligare under tiden den 1 april–den 1 maj.

Erforderlig ledighet beviljades.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr *Pettersson* i Stockholm (m) även under denna tid skulle tjänstgöra som ersättare för herr *Lidgard*.

§ 4 Om åtgärder för att förhindra kidnappning

Herr justitieministern ROMANUS erhöll ordet för att besvara herr *Svenssons* i Malmö (vpk) den 28 februari anmälda fråga, 1976/77:289, till fru utrikesministern, och anförde:

Herr talman! Herr *Svensson* i Malmö har – under hänvisning till en nyligen inträffad händelse i Göteborg – frågat utrikesministern vad regeringen gör för att upprätthålla lagliga förhållanden och förhindra s. k. kidnappning. Frågan har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Det fall som har gett anledning till herr *Svenssons* fråga gällde en sexårig norsk flicka som tidigare var bosatt i USA med sina föräldrar

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om åtgärder för att
förhindra kidnapp-
ning*

men som av fadern fördes till Norge i samband med en äktenskaps-skillnads- och vårdnadsprocess mellan föräldrarna. När fadern och dottern i januari detta år var på tillfälligt besök i Sverige, promenerade dottern tillsammans med en barnflicka och en annan person på en gata i Göteborg. De överrumplades av modern och en medhjälpare till henne som tog hand om barnet och förde bort det i en bil. Sedan det inträffade polisanmäls, föranstaltade polisen omedelbart om gränsalarm och rikslarm. Dessutom kopplades Interpol in på fallet. Modern lyckades emellertid undkomma med dottern och föra henne tillbaka till USA.

Självfallet är det ytterst beklagligt när den ene av föräldrarna i samband med en vårdnadstvist egenmäktigt bortför barnet, något som tyvärr ibland inträffar. Ett sådant förfarande måste alltid vara förenat med stora risker för barnets psykiska hälsa, och alldeles särskilt om det tar sig sådana uppseendeväckande former som i det nu aktuella fallet. Om barnet förs till annan stat, kan det dessutom erbjuda stora svårigheter och ibland t. o. m. visa sig omöjligt att återföra barnet.

När det gäller frågan om åtgärder för att förhindra förfaranden av detta slag bör det först konstateras, att den som obehörigen skiljer barn under 15 år från vårdnadshavaren gör sig skyldig till egenmäktighet med barn, en handling som är straffbelagd i brottsbalken. Detsamma gäller när fadern eller modern utan beaktansvärt skäl egenmäktigt för bort barn som står under båda föräldrarnas vårdnad eller när den som skall ha vårdnaden själv tar sig rätt. Under vissa omständigheter kan handlingar av detta slag vara att hänföra under de strängare straffbestämmelserna om olaga frihetsberövande och människorov.

Eftersom det här alltså är fråga om straffbara handlingar, har polisen enligt allmänna regler befogenhet och skyldighet att ingripa. Det nu inträffade visar emellertid att man trots ett förhållandevis stort polispådrag kan misslyckas med att hindra försök att föra barn ur landet. I sammanhanget bör dock anmärkas att det inte är helt ovanligt att man lyckas stoppa sådana försök i samband med den utresekontroll som enligt den nordiska passkontrollöverenskommelsen skall ske vid Nordens yttergränser. Önskemålet att förhindra förfaranden av detta slag har också varit ett av skälen till att man från svensk sida har verkat för att denna utresekontroll skall behållas.

Ser man frågan ur ett vidare perspektiv står det emellertid klart att en tillfredsställande lösning av de problem det här gäller torde förutsätta att man lyckas bygga ut det internationella samarbetet när det gäller frågor som rör vårdnaden om barn. Strävanden med denna inriktning pågår f. n. I denna del vill jag särskilt hänvisa till att det sjunde mötet för de europeiska justitieministrarna år 1972 tog initiativ till en undersökning av möjligheterna att nå fram till ett utvidgat internationellt samarbete i vårdnads- och förmynderskapsfrågor. Med anledning härav har inom Europarådet tillkallats en expertkommitté, som f. n. är sysselsatt med att bl. a. arbeta fram ett förslag till konvention om mellanstatligt samarbete för verkställighet av beslut rörande vårdnaden om barn. I den-

na kommitté är Sverige representerat. Det kan också nämnas att de frågor det här gäller även står på dagordningen för nästa session med Haag-konferensen för internationell privaträtt.

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om åtgärder för att
förhindra kidnapp-
ning*

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka för ett fylligt svar på min fråga. Jag ställde ursprungligen denna fråga till utrikesministern, och bakgrunden till det var att jag såg detta som till stor del ett diplomatiskt problem. Nu är ju inte diplomatin herr Romanus fackområde, men han kanske kan svara ändå om vi kommer in på den.

Det här fallet är säregnet, eftersom det inte riktigt liknar de mer spontana händelser som inträffar när desperata eller förtvivlade föräldrar själva tar ut vad de uppfattar som sin rätt i en orättvis situation. Här är det i stället en amerikansk privat detektivbyrå som på svensk mark har organiserat och förberett en kidnappning av ett barn, ett grovt integritetsbrott vilket, som justitieministern också säger, är straffbelagt i svensk lag.

Såvitt jag förstår är det något helt oacceptabelt i det mellanstatliga umgänget att medborgare i en stat skall kunna förfara så på en annan stats territorium. Vi har haft flera andra fall där sådan självtäkt har förekommit, om också i andra, icke så organiserade former, och där jag tycker att det många gånger både från svenska myndigheter och från utländska myndigheter har visats missaktning för barnets rätt. Man har varit alltför benägen att när bortförandet har varit fullbordat på något sätt acceptera det. I synnerhet om det varit modern som fört bort barnet och om det gällt ett litet barn tycker jag mig förstå, att man varit mera benägen att acceptera förfarandet, även om fadern har haft den lagliga rätten.

Men detta fall skiljer sig som sagt kvalitativt från andra slag av sådana här självtäkter just genom sin osedvanligt medvetna och beräknande form. Såvitt jag förstår är detta eller borde vara en diplomatisk fråga mellan Sverige och USA. Jag vill därför ställa en följdfråga, som jag gärna vill ha svar på: Känner justitieministern till om någon diplomatisk framställning har gjorts från det svenska utrikesdepartementet eller om en sådan framställning med anledning av detta kidnappningsfall eventuellt förbereds?

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! Såvitt jag känner till har icke någon sådan framställning gjorts från svenskt håll.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Då vill jag ställa ytterligare en fråga. Anser justitieministern, med hänsyn till den kvalificerade och organiserade karaktär som detta kidnappningsfall har och med tanke på risken för upprepningar för den händelse att detta fall visar sig bli framgångsrikt för dem som

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om åtgärder för att
förhindra kidnapp-
ning*

organiserat kidnappningen, att det vore motiverat att en sådan här fråga tas upp på diplomatisk nivå?

Jag ställer den frågan på grund av en annan sak som jag noterar i svaret, nämligen att herr Romanus efter sina otvetydiga och klara fördomanden av denna typ av förfaranden sedan inte går vidare utan låter sitt svar stanna vid detta. Man har också i liknande fall hos en del myndigheter kunnat iakttä en mentalitet, som tar sig uttryck däri att man när saken är fullbordad avfärdar det hela med en lätt axelryckning. Saken är klar. Nu skall vi inte flytta barnet en gång till, osv. Så tycks man ibland resonera. Och så låter man saken ha sin gång.

Jag menar att det ligger en väldig risk i att man på något sätt genom att inte mycket energiskt ingripa och fullfölja sådana här ärenden ger intrycket av att ett lyckat bortförande av ett barn har utsikt till framgång. Det är till fördel för den som lyckas genomföra bortförandet och räknas som "ett plus" i en eventuell kommande process. Det borde ju precis tvärtom räknas som ett minus.

Jag vill alltså fråga om herr Romanus menar att det vore lämpligt att överväga en diplomatisk framställning med anledning av den nya karaktär som detta kidnappningsfall otvivelaktigt har.

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! Jag är ense med herr Svensson i Malmö om att detta är en fråga som bör tas upp i internationellt sammanhang. Och som jag nämnde i mitt svar har frågan redan upptagits till behandling både i Europarådet och inom Haagkonferensernas ram.

Jag kan tillägga att när det gäller åtgärder för att förhindra försök att egenmäktigt bortföra barn från Sverige har vissa aspekter på den frågan tagits upp i en departementspromemoria med förslag till passlag, som justitiedepartementet nyligen har publicerat. Det är fråga om möjlighet att återkalla pass för barn på begäran av en av vårdnadshavarna.

Vidare har mellan de nordiska länderna nyligen träffats en överenskommelse om utvidgat samarbete när det gäller verkställighet och avgöranden i vårdnadsfrågor. Denna överenskommelse redovisas i en lagrådsremiss med förslag till ny lag om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område, vilken också behandlar andra frågor. Den propositionen väntas när som helst bli förelagd riksdagen.

Det är alltså arbete på gång på det internationella planet, och jag vill understryka att det är gemensamma internationella överenskommelser, sådana som man bör sträva efter i detta fall.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag är tacksam för det här beskedet. Det visar ju att man på det allmänna planet arbetar efter flera linjer, och det är naturligtvis bra. Men det var inte riktigt den frågan jag ställde, utan jag ställde frågan så här:

För att nu förhindra att det här kidnappningsfallet leder till framgång

för dem som organiserat kidnappningen på ett så väl kalkylerat och beräknande sätt och med så ringa hänsyn till barnet – skulle herr Romanus med anledning av detta relativt färska fall anse det befogat eller lämpligt att det gjordes en diplomatisk framställning till USA:s regering eller USA:s ambassad med anledning av det inträffade?

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

Om ökad polisbevakning nattetid

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! Om man går in på det enskilda fallet, så är det inte fråga om några ageranden från amerikanska myndigheters sida, och i fråga om just de personer som har deltagit i denna handling är det som förevarit inte ett sådant brott som grundar rätt för Sverige att begära utlämning av gärningsmannen från USA. Brottet har enligt svensk lag i straffskalan böter eller fängelse i högst sex månader. En förutsättning för utlämning är enligt gällande konvention mellan Sverige och USA att frihetsstraff i mer än ett år kan följa på brottet. Den vägen är sålunda inte framkomlig i detta konkreta fall.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Nej, herr Romanus, det känner jag i och för sig till. Jag känner också till att de amerikanska myndigheterna veterligen inte var inblandade. De är ju inblandade i mycket annat men inte just i det här fallet.

När det gäller den här typen av förfaranden är det emellertid väsentligt för Sverige att försöka skapa den förståelsen hos vederbörande amerikanska myndigheter, att de bör bistå svenska myndigheter i försöken att hävda det som är barnets rätt, nämligen att det som har blivit beslutat om dess vårdnadsstatus inte skall brytas genom att man kan organisera en sådan här kidnappning och sedan hamna i Förenta staterna, och där skall ingenting inträffa därför att ingen utlämning kan ske. Det är viktigt att de amerikanska myndigheterna får klart för sig hur Sverige principiellt ser på sådana fall, så att man inte oavsiktligt eller genom sin inaktivitet i praktiken skyddar förövaren mot straffpåföljder.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om ökad polisbevakning nattetid

Herr justitieministern ROMANUS erhöll ordet för att besvara herr Komstedts (m) den 16 mars anmälda fråga, 1976/77:325, och anförde:

Herr talman! Herr Komstedt har frågat mig om jag anser det försvarbart med hänsyn till brottsutvecklingen i samhället att vissa polisdistrikt inte har någon polisbevakning under natten.

Polisresurser för att täcka uttryckningsbehovet nattetid finns i alla 118 polisdistrikten i landet. I 50 av distrikten äger kontinuerlig övervakning i egentlig mening rum, dvs. det finns minst ett befäl på polisstationen

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om ökad polisbe-
vakning nattetid*

och en dubbelpatrull i bil ute i distriktet i tjänst dygnet runt. I övriga polisdistrikt finns polismän tillgängliga nattetid antingen genom jour på polisstationen eller genom hemberedskap, dvs. polisman finns anträffbar i bostaden och är beredd att omedelbart träda i tjänst. Även en kombination av jour och beredskap förekommer.

För kontinuerlig övervakning med ett vakthavande befäl och två polismän krävs minst fem tjänster som vakthavande befäl och minst tio polismanstjänster.

Frågan om kontinuerlig övervakning behandlades ingående av 1967 års polisutredning i betänkandet (SOU 1970:32) Polisen i samhället. Utredningen angav att kravet på kontinuerlig övervakning inte kunde tillgodoses i de mindre distrikten. Orsaken var att sådan övervakning är relativt personalkrävande. Man borde därför sträva efter att effektivisera övervakningsverksamheten genom att lägga samman polisdistrikt som inte hade resurser att anordna kontinuerlig övervakning. Utredningen redovisade emellertid vissa betänkligheter som hade anförts mot en alltför långtgående reform på detta område och föreslog för sin del en begränsad distriktsindelningsreform. I prop. 1971:173 om vissa reformer inom polis- och åklagarväsendet anslöt sig departementschefen i huvudsak till vad utredningen anförde.

Justitieutskottet (JuU 1972:1) godtog i stort sett departementschefens uppfattning. Utskottet framhöll att det inte var ekonomiskt möjligt eller försvarbart med tanke på den överkapacitet som i vissa hänseenden skulle bli följden, om samtliga distrikt fick sådana resurser att de vart för sig blev bärkraftiga. Utskottet ansåg emellertid, att önskemålet om en kontinuerlig övervakning borde skjutas i förgrunden när sammanläggningar aktualiseras.

Riksdagen anslöt sig till de riktlinjer som dragits upp i propositionen i fråga om polisdistriktens storlek och antal. I praktiken har emellertid sammanslagning av polisdistrikt bara skett i ett fall. Anledningen till att flera sammanläggningsbeslut inte har fattats är främst den negativa inställningen till distriktssammanslagningar från ortsbefolkningen och ofta även från anställda vid myndigheter i de olika distrikten.

Det är angeläget att övervakningen i polisdistrikten dygnet runt är anordnad på ett tillfredsställande sätt. Härvid är naturligtvis kontinuerlig övervakning i alla distrikt det mest effektiva. Som justitieutskottet anförde 1972 är det emellertid inte ekonomiskt försvarbart att införa en sådan ordning överallt. Man kommer därför att även i fortsättningen få nöja sig med att i en del polisdistrikt utryckningsberedskapen nattetid upprätthålls genom jourtjänst eller beredskap. Genom att polisen har fått ökade resurser har det emellertid blivit möjligt att anordna kontinuerlig övervakning i allt fler distrikt. Jag räknar med att denna utveckling skall fortsätta.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för den långa his-

toriebeskrivningen i anledning av min korta aktuella fråga.

Våldet i vårt land trappas upp. Dagligen läser vi om misshandel och knivlagsmål. Ensamboende pensionärer sparkas ihjäl. Den utländska maffian infiltrerar och dirigerar. Den maffian har ofta sin dirigentplats i våra större tätorter, men därifrån drar brottsligheten också ut på landsbygden i allt större omfattning.

Närbelägna polisdistrikt med dålig bevakning får nu uppleva nattliga ovälkomna besök.

De som vet om den dåliga bevakningen är framför allt de som sysslar med brottslig verksamhet. Nu har det aviserats ytterligare inskränkningar i bevakningen inom vissa polisdistrikt. Det kan i nuvarande läge inte accepteras. Ett polisdistrikt med dålig bevakning är som att öppna dörarna på vid gavel och inbjuda den organiserade brottsligheten. Ute i de mindre tätorterna och på landsbygden finns ofta det begärliga stöldgodset, som skall förvandlas till pengar som i sin tur i många fall skall förvandlas till knark.

Regeringen varken kan eller får låta något polisdistrikt i detta land ha en försämrad bevakning. I stället borde det vara självklart med en förstärkning av deras resurser. En telefonsvarare som talar om, att polisen träffas nästa dag kl. 08.00, och hänvisar till nästa polisdistrikt, beläget många mil bort, får inte bli vad som i framtiden möter människor som har råkat ut för våldsverkare. De distrikt som i dag har dålig tillgång på personal under dygnets mörka timmar borde tvärtom få förstärkta resurser. Detta är en uppfattning som delas av väldigt många människor i samhället – säkert även av många i Sveriges riksdag.

Nu hänvisar justitieministern i sitt svar dels till 1967 års polisutredning, som avgav sitt betänkande 1970, dels till att justitieutskottet, när frågan behandlades i riksdagen år 1972, framhöll att det inte var ekonomiskt försvarbart att förstärka resurserna i alla polisdistrikt. Men det har ju hänt så mycket, herr justitieminister, under den här tiden! Utvecklingen har varit så negativ att man inte gärna i nuvarande situation kan hänvisa till en utredning från 1967 eller till att justitieutskottet i ett betänkande år 1972 förklarade att det tänkte sig en kontinuerlig övervakning men inte kunde anse en allmän förstärkning försvarbar. Det tycker jag är ett dåligt svar, som jag inte kan känna mig speciellt tillfreds med år 1977.

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! Det är klart att det har skett en hel del sedan 1971–1972. Nu är det bara i omkring tio av de allra minsta polisdistrikten som polisstationen inte kan hållas öppen nattetid, utan personalen i stället fullgör beredskap i hemmen och där kan nås av allmänheten via polisstationens telefonsvarare.

Läget förbättras naturligtvis allteftersom distrikten tillförs nya tjänster, men här tillkommer att de arbetstidsförkortningar som har genomförts under senare år har verkat i motsatt riktning. I den mån det tillkommer

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om ökad polisbe-
vakning nattetid*

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om ökad polisbe-
vakning nattetid*

nya tjänster i distrikten – och det sker ju varje år – är det emellertid självklart att man skall beakta var behovet av de nya tjänsterna är störst.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Det är alldeles givet att polisen är ett eftersatt område. Under den socialdemokratiska regimen – framför allt under dess senaste justitieminister – blev det väldigt stora påfrestningar med eftergifter mot brottsligheten och sämre bevakning, som många människor har svårt att förstå och acceptera. Jag sätter naturligtvis stort hopp till den borgerliga regeringen och justitieministern när det gäller att vi skall kunna få en förbättring till stånd.

Nu håller fördelningen av de ökade resurserna på att göras. Jag vet att vissa polisdistrikt i dag har en väldigt dålig bevakning nattetid med ett tjänstgörande befäl och – vilket justitieministern i sitt senare inlägg beskrev – ett par poliser som har jour och kan nås i sitt hem. Jag tycker inte att det är en tillfredsställande lösning. Det tar tid att få kontakt med polisen och är besvärligt från många synpunkter. Vi vet ju att det här många gånger gäller att handla mycket snabbt, och då är det knappast bra att hänvisa till att det finns poliser som har jour i hemmet.

Vi har ett aktuellt fall. För Simrishamns polisdistrikt, innefattande Simrishamn och Tomelilla kommuner med ca 35 000 invånare, har det aviserats en eventuell indragning av det befäl som man har på natten. Detta anser jag inte vara en tillfredsställande lösning. Därför vill jag fråga justitieministern om han är beredd att medverka till att polisdistrikt modell Simrishamn inte drabbas av ytterligare inskränkningar utan att man i varje fall får den bevakning som man har i dag.

Det är en fråga om resurser. Men det är också fråga om en resursfördelning, herr justitieminister. Man skall inte tillåta någon form av brottslighet. Men i valet mellan att jaga en chaufför som har en och en halv timme för mycket i arbetstid och som man kan ringa flera gånger samma vecka om man vill få tag i honom, att ta en fartsyndare som kör 10 km för fort på motorväg halv sex på morgonen, eller låta den organiserade brottsligheten få fortsätta, så är det för mig ganska klart hur resursfördelningen skall ske.

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! Det är klart att det ytterst är en fråga om hur mycket medel man får tilldelade för att skapa resurser för polisen.

När det gäller fördelningen av de tjänster som inrättas, så är det klart att detta är ett av de skäl som man skall beakta vid fördelningen. Men det är en mängd andra omständigheter som man också måste ta hänsyn till i det sammanhanget. Det är inte så enkelt att man utan vidare bestämmer om dessa små polisdistrikt, utan det måste bli en allmän bedömning av behovet i de olika distrikten.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag vill följa upp min fråga till justitieministern, för det här är väldigt angeläget. Visst kan man tala om små polisdistrikt. Men det polisdistrikt som jag har tagit som exempel i dag är beläget på kort avstånd från tätorten Malmö, som har en mycket stor organiserad brottslighet i dag. Denna brottslighet har lätt att förflytta sig ut till ett polisdistrikt som ligger så nära, att utföra sina operationer och försvinna innan polisen hinner göra någonting. Det är inte ett acceptabelt förhållande.

Har man tyckt att det var för dyrt 1967, 1970 och 1972, så kan vi kanske ha en annan syn på det i dag, eftersom den här verksamheten uppenbarligen har tendens att öka på ett oroväckande sätt.

Det skulle vara befriande om justitieministern i dag kunde ge ett besked om att sämre bevakning än vad som i dag gäller på Simrishamns och jämförbara polisdistrikt slipper vi att få uppleva.

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! Jag kan inte för dagen uttala mig om hur det är beträffande Simrishamn. Men jag vill understryka att vad jag har talat om förut är inte läget 1970, 1971 och 1972, utan det aktuella läget. Varje år tillkommer ytterligare ett antal polistjänster, och det gäller att fördela dem till de distrikt där det största behovet finns. Då kan man inte bara ta hänsyn till denna fråga om hur dygnsbevakningen skall ske.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Det är alldeles självklart att man hela tiden gör en prioritering när det gäller dessa frågor. Men jag tog ett exempel som många av oss får uppleva ibland, då vi tycker att polisen gör en kanske litet konstig fördelning av resurserna, när man i stället för att angripa den grövre brottslighet, som vi vill bekämpa, ägnar sig åt vad som har kallats för bagatellbrott, bl. a. ganska ofta av herr justitieministerns företrädare. Det finns uppenbarligen något som man kan kalla för bagatellbrott, och frågan är var man skall sätta in resurserna.

Jag är helt medveten om att t. ex. Stockholm är ett stort problem här. Men om man därmed lämnar vissa polisdistrikt utan bevakning, har man samtidigt gett den organiserade brottsligheten, den utländska maffian, som uppenbarligen infiltrerar i Sverige, större möjligheter att operera i dessa områden.

Det gäller ju inte heller några små distrikt. I det här fallet handlar det om 35 000 invånare på en ganska stor yta. De människorna har självfallet också rätt att begära en samhällselig insats.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om nedläggningen
av SJ:s elektrobygg-
nadsavdelning i
Nässjö*

§ 6 Om nedläggningen av SJ:s elektrobyggnadsavdelning i Nässjö

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara herr Gustavssons i Nässjö (s) den 8 mars anmälda fråga, 1976/77:300, och anförde:

Herr talman! Herr Gustavsson i Nässjö har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta för att skapa annan sysselsättning vid SJ i Nässjö i stället för den som försvinner genom regeringens beslut att lägga ned elektrobyggnadsavdelningen.

SJ beslöt i oktober 1974 att organisera om och rationalisera verksamheten vid de s. k. elektrobyggnaderna i Nässjö. Beslutet innebär att verksamheten i huvudsak inordnas i SJ:s reguljära distriktsorganisation. Nässjö kommun och personalklubbarna vid elektrobyggnaderna skrev i november 1974 till regeringen och begärde att beslutet skulle prövas om, så att hela den nuvarande verksamheten vid elektrobyggnaderna fortfarande skulle få vara lokaliserad i Nässjö. Regeringen har nyligen beslutat att lämna skrivelserna utan åtgärd. Jag förmodar att det är detta beslut som herr Gustavsson avser i sin fråga.

SJ måste fortlöpande se över sin organisation för att kunna effektivisera och rationalisera sin verksamhet. Omorganisationen av elektrobyggnaderna måste ses mot denna bakgrund.

SJ har f. n. ca 900 anställda i Nässjö. Elektrobyggnaderna sysselsätter ca 280 man, varav ungefär 140 i Nässjö. Omorganisationen av elektrobyggnaderna innebär att 20–25 tjänster kan sparas inom administrations- och arbetsledning och att 5–10 tjänster överförs från Nässjö till i huvudsak olika bandistrikt. Besparingen är således betydande i förhållande till omfattningen av elektrobyggnadernas verksamhet. Jämfört med SJ:s totala verksamhet i Nässjö är det emellertid fråga om en begränsad minskning.

Omorganisationen medför självfallet inga avskedanden. Jag utgår dessutom från att SJ så långt som möjligt bereder den personal som berörs av omorganisationen möjligheter att stanna i Nässjö.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Jag vill först tacka kommunikationsministern för att han har svarat på min fråga.

Tyvärr kan varken de anställda vid SJ i Nässjö eller vi andra som är invånare i kommunen vara tacksamma för svarets innehåll, eftersom regeringen genom svaret visar att man ännu inte planerar någon ersättning. Jag tror att nässjöborna är förvånade över svaret också därför att det största regeringspartiet, dvs. centern, i Jönköpings län under valrörelsen talade om att skapa flera jobb vid SJ i Nässjö. Det vallöftet får tydligen samma öde som alla de andra – det begravs i tysthet.

Nässjö kommun har i olika sammanhang försökt att få till stånd en omprövning av nedläggningsbeslutet. SJ:s centralförvaltning har stått kallsinnig liksom nu också den borgerliga regeringen. Det som gör si-

situationen extra bekymmersam är att regeringsbeslutet förstärker befolkningsminskningen inom kommunen. Under 1970-talet har antalet invånare minskat med omkring 1 300 personer, och det är en utveckling som länsstyrelsen ser på med stor oro. Självklart måste varje regering i en sådan situation vara beredd att ta sitt ansvar och då väga in regionalpolitiska hänsyn.

Kommunikationsministern säger i sitt svar att man kan spara in ett 35-tal tjänster. Jag tar detta som ett löfte från regeringen att minskningen inte kommer att bli större. Från andra håll menar man att det kommer att röra sig om ett 70-tal tjänster, men det blir alltså inte fråga om mer än ett 35-tal – det har vi regeringsord på nu.

Kommunikationsministern säger vidare att det inte blir några avskedanden. Ja, det vore väl fantastiskt om man skulle tillåta att personal avskedades därför att SJ gör en omorganisation! Problemen kan ändå bli tillräckligt stora för de anställda.

Eftersom kommunikationsministern inte vill anvisa någon alternativ sysselsättning i Nässjö, skall jag peka på fyra områden och ge fyra konkreta förslag till sysselsättning inom SJ i Nässjö, till vilka regeringen har möjlighet att ta ställning.

Det första gäller sammansättning av de automatiska tågstoppen, som skulle ge jobb till verkstadsavdelningen inom elektrobyggnaderna, det andra gäller byggandet av en ny rangerbangård, det tredje gäller byggandet av en lokverkstad och det fjärde gäller förläggning av lokförarutbildningen till Nässjö. Alla dessa åtgärder skulle bidra till att skapa nya sysselsättningstillfällen eller i vart fall motverka en fortsatt nedtoning.

När beslutet från regeringen kom sade chefen för elektrobyggnaderna: Vi trodde att det fanns folk med förstånd också, men det är tydligen för mycket att räkna med det i dag. – Själv hoppas jag fortfarande att regeringen är beredd att göra någonting.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Herr Gustavsson i Nässjö karakteriserade regeringen som kallsinnig. Jag skulle gärna vilja diskutera något hur man skall karakterisera den föregående regeringen och min företrädare i det här ämbetet.

Det var i oktober 1974 som SJ fattade sitt beslut. Det var i november 1975 som organisationerna skrev till regeringen och begärde att den skulle upphäva SJ-beslutet. Men ingenting hände. Tiden gick. Varför begagnade inte den gamla regeringen möjligheterna att upphäva beslutet och säkerställa de här arbetstillfällena i Nässjö? Vad tror herr Gustavsson att det berodde på? Naturligtvis två saker: För det första var man övertygad om att åtgärden var rationellt och riktigt motiverad. För det andra ville man inte ta obehaget att fatta det där beslutet före valet. Det är inte något vidare heroiskt uppträdande.

Vi har tagit det här beslutet då vi anser att det är nödvändigt för att SJ skall kunna klara den rationalisering som det ständigt högre kostnadsläget nödvändiggör. Men jag vill påpeka för herr Gustavsson att

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om nedläggningen
av SJ:s elektrobyggnadsavdelning i
Nässjö*

till mitt departement också hör televerket, som nu gör en satsning i Nässjö med ett stort centralförråd, som innebär 20–30 nya arbetstillfällen. Det bör vara en kompensation.

Dessutom vill jag säga till herr Gustavsson att jag utgår från att SJ:s ledning i fortsättningen kommer att hålla god kontakt med kommunen, hålla kommunen underrättad om framtidsplaneringen och vara beredd att diskutera alternativa utvägar – kanske just på de områden som herr Gustavsson avslutningsvis nämnde.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Det är möjligt att kommunikationsministern har missuppfattat den här frågestunden. Syftet med frågestunden är att riksdagsledamöter till statsråden skall få ställa frågor i olika ärenden som blir aktuella – inte tvärtom. Trots detta skall jag gärna svara på kommunikationsministerns fråga hur den gamla regeringen skulle ha agerat.

Jag tror att kommunikationsministern har fel när han säger att den regeringen var inställd på att lägga ned elektrobyggnaderna. Det fanns inte alls något sådant ställningstagande från den gamla regeringens sida. Den tittade dels på möjligheten att bibehålla dem, dels på möjligheten att skapa alternativ. Men de alternativen har inte den nuvarande regeringen skapat.

Sedan vill jag utöver det säga att vi tycker att televerkets satsning i Nässjö är alldeles utmärkt. Den beslutades under den gamla regeringens tid – tack och lov!

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Jag har varit med i det här huset så länge att jag inte behöver någon undervisning om vad frågestunderna är till för. För att inte herr Gustavsson skall missuppfatta mig igen vill jag säga: Jag ställer mig frågan – inte herr Gustavsson – varför den gamla regeringen inte avgjorde ärendet. Det var ungefär så jag formulerade mig. Jag undrar själv varför, och jag har försökt analysera det hela. Den gamla regeringen hade ju en chans att undanröja beslutet, varigenom verksamheten skulle ha legat kvar i Nässjö. Men det gjorde den inte. Då ställde jag mig själv den andra frågan, varför man inte gjorde det. – Naturligtvis därför att man inte ville ta ett impopulärt beslut före valet.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Kommunikationsministern kan ju göra vilken historie-skrivning han vill, hur sann eller osann den än må vara. Jag har gett min syn på skälen till den socialdemokratiska regeringens avvaktan med beslutet, nämligen att man för det första ifrågasatte det rationella i beslutet, för det andra sökte efter alternativ.

Men om nu kommunikationsministern är beredd att till varje pris för-svara SJ:s ställningstagande – vilket han uppenbarligen är – måste han också ha skäl för det. Det enda rimliga när man diskuterar rationali-

seringen är då att ställa sig frågan – och jag ställer inte *mig* den frågan, utan den ställer jag till kommunikationsministern: Hur mycket sparar SJ genom denna åtgärd?

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om upprustning av
vägen Pelarne-
Vimmerby*

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Det rör sig om en besparingseffekt på 2 à 3 milj. kr. per år.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Jag konstaterar att det är en uppfattning som inte delas av flera av dem som är inblandade i denna fråga.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Det torde vara självklart att jag, när jag svarar på sådana här frågor, har att hålla mig till de uppgifter jag får av SJ:s ledning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om upprustning av vägen Pelarne–Vimmerby

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara fru *Anderssons* i Hultsfred (m) den 9 mars anmälda fråga, 1976/77:304, och anförde:

Herr talman! Fru *Andersson* i Hultsfred har frågat mig om jag avser att vidta sådana åtgärder att vägen Pelarne–Vimmerby kan bli föremål för snar upprustning.

I de flerårsplaner för vägbyggandet som vägverket och länsstyrelserna upprättat gemensamt och i samråd med resp. läns kommuner anges vilka vägföretag som skall utföras för de medel som anvisas för byggande av vägar. I nu gällande flerårsplan för byggande av riksvägar i Kalmar län ingår inte omläggning av väg 33 på delen Pelarne–Vimmerby.

Under nästa år skall flerårsplanerna författningsenligt revideras. De nya planerna avser femårsperioden 1979–1983. Vid revideringen får man pröva om omläggningen av väg 33 kan inrymmas i den nya planen för Kalmar län.

Väg 33 har på delen Vimmerby–Västervik byggts om under senare år. Standarden på vägen har därigenom höjts. F. n. färdigställs en del av väg 33 intill Vimmerby. Den del av vägen som går väster om Vimmerby mot Eksjö har däremot inte rustats upp.

De sträckor på väg 33 som hittills byggts om har utförts som beredskapsarbete. Arbetsmarknadsstyrelsen, som utfört arbetena i egen regi, har på denna arbetsplats använt specialanvisad arbetskraft.

Omläggning av väg 33 väster om Vimmerby på delen Pelarne–Vimmerby ingår, som jag nämnde, inte i flerårsplanerna. Vägverket har ändå upprättat arbetsplan för en sådan omläggning, så att pågående vägarbeten

på väg 33 utan avbrott skall kunna fortsätta som beredskapsarbete om det även fortsättningsvis finns behov av sysselsättningsskapande åtgärder i regionen. Arbetsplanen har nyligen vunnit laga kraft och vägomläggningen kan därmed från planeringssynpunkt utföras. Beslut om beredskapsarbete på vägar fattas av arbetsmarknadsstyrelsen i samråd med vägverket.

Fru ANDERSSON i Hultsfred (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Turesson för svaret på min fråga.

Den är av speciellt intresse för Kalmar län och för min egen bygd. Det mest oroande för Kalmar län är den befolkningsstagnation som råder där. Vi har samma folkmängd som för 100 år sedan. Denna trend måste brytas och åtgärder vidtas som främjar bygden och lockar människor att bosätta sig i den.

Det är med oro man ser på att en del av länets inlandskommuner har vikande befolkningsunderlag, vilket blir mera påtagligt för varje år – detta trots att betydande insatser gjorts från kommunernas sida framför allt på fritidssektorn. Dessa kommuner är Vimmerby och Hultsfred. Här kommer osökt vägarna in i bilden.

Den vägsträcka som min fråga gäller betjänar bl. a. dessa kommuner. Det föreligger stora behov av vägombyggnader inom denna del av länet, men de har tyvärr inte rymts inom ramen för de resurser som tilldelats vägverket.

Vilhelm Moberg gjorde på sin tid en resa på cykel genom Småland, och han kommenterade de småländska vägarna på följande sätt. Han sade att mottot vid vägbyggande har varit att "vägarna skall byggas i för ögat behagelige kurvor". Tyvärr har vi ännu alltför många vägar som dessa ord är signifikativa för, vägar som inte har rustats upp men som är i skriande behov därav.

Jag kunde ge exempel på ett stort antal vägar som behöver rustas upp, men min fråga gäller den nu mest aktuella riksväg 33, delen Mariannelund–Pelarne–Vimmerby. Denna del av riksväg 33 har mycket låg plan- och profilstandard. Den har många svåra kurvor och branta backar. Körbanan har på större delen av vägen mindre bredd än sex meter. En god standard på detta riksvägsnitt är mycket angelägen. Det är önskvärt att medel kan avsättas för denna vägdels räkning. En arbetsplan har upprättats och fastställts, varför företaget kan igångsättas om medel ställs till förfogande. Vägens längd är 7,1 kilometer och den beräknade kostnaden är 13,5 milj. kr. Det finns en etablerad arbetsplats i Vimmerby med svårplacerad arbetskraft som har utfört vägombyggnader på riksväg 33 sträckan Västervik–Vimmerby samt i Vimmerbys tätort. Man tycker att det vore mycket lämpligt om arbetet på väg 33 mot Mariannelund kunde komma till stand när nu arbetskraft finns på platsen.

En upprustning av denna vägsträcka skulle medföra att vägförbindelsen Västervik–Jönköping blev av god kvalitet. Det är en viktig och starkt

trafikerad genomfartsled, och den har dessutom mycket stort värde för hela bygden. Vägarnas betydelse när det gäller att göra en bygd attraktiv kan inte nog starkt betonas. Herr kommunikationsministerns artikel i tidningen Land nyligen gav belägg för vilken positiv syn han har inte bara på de stora trafiklederna utan också på de mindre vägarnas betydelse.

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för det utförliga svaret på min fråga. Det glädjer mig att kommunikationsministern bedömer detta projekt som angeläget. Jag hoppas att den berörda vägen, om inte andra åtgärder kan vidtas, kommer att inrymmas i den nya planen för Kalmar län.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om bilarnas avgasrening

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara herr Wictorssons (s) den 9 mars anmälda fråga, 1976/77:305, och anförde:

Herr talman! Herr Wictorsson har – mot bakgrund av vissa pressuppgifter – frågat mig vilka krav på avgasrening jag anser vara rimliga.

Jag anser att de nu gällande kraven är rimliga. Det är viktigt att bestämmelserna får avsedd verkan. Gjorda undersökningar visar att avgasreningsbestämmelserna har haft positiva effekter. Undersökningarna visar emellertid tyvärr också att en betydande andel av de nya bilarna har föroreningshalter i avgaserna som ligger högre än vad som är tillåtet enligt föreskrifterna. Mot denna bakgrund har regeringen bemyndigat mig att tillkalla en särskild utredare som skall överväga och föreslå förbättringar i typbesiktningssystemet m. m. Avsikten med utredningen är bl. a. att skapa bättre garantier för att de fordon som säljs överensstämmer med de s. k. typfordon som har provats och godkänts.

Jag är f. n. inte beredd att ta ställning till hur avgasreningskraven i framtiden skall vara utformade. Jag vill emellertid peka på att det pågår ett betydande forsknings- och utvecklingsarbete på detta område. Regeringen följer frågan med uppmärksamhet och är beredd att ta de ytterligare initiativ som behövs för att luftkvaliteten skall hållas på en tillräckligt hög nivå.

Herr WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Rubriken på den tidningsartikel jag åberopar i frågan lyder: "Han vill sänka reningskraven". Tidningsartikeln innehåller och bygger, såvitt jag kan förstå, på en intervju med kommunikationsministern, där det antyds att kommunikationsministern skulle delta i ett sammanträde med miljövårdsberedningen. Syftet med sammanträdet skulle vara, antyds det

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om bilarnas
avgasrening*

i artikeln, att genom sänkta krav på avgasrening få billigare bilar, lägre bränsleförbrukning och bättre körbarhet.

Nu visade det sig att när kommunikationsministern kom till miljö-
vårdsberedningens sammanträde den 15 februari blev det inte fullt så
förskräckligt som tidningsartikeln antydde. Kommunikationsministerns
resonemang utmynnade i att han ansåg att det räckte med de avgas-
reningskrav som finns i dag och att man därför inte ytterligare skulle
skärpa kraven för tillfället. Det var alltså i stort sett samma innehåll
i vad kommunikationsministern då sade som i svaret på min fråga.

Det är en självklarhet att kraven på avgasrening skall vara praktiskt
hanterliga och kunna efterföljas. Men jag måste nog konstatera att både
den här tidningsartikeln, inlägget på miljövårdsberedningens samman-
träde och svaret på min fråga pekar på en passivitet och en mjukhet
från kommunikationsministerns sida när det gäller synen på behovet
av en skärpning av reglerna för rening av bilavgaser.

Mot den här bakgrunden kan man självfallet inte säga att svaret är
tillfredsställande. När det gäller nya normer för avgasrening arbetar man
med mycket långa tidsperioder. Förslagen skall utredas, remissbehandlas
och bli beslut. Sedan skall bilindustrin ha en omställningstid, och man
skall också förbruka de gamla bilarna. Med de livslängder som dagens
bilar har innebär detta att det vi diskuterar i dag är föroreningssituationen
på 1990-talet. Därför måste man konstatera att kommunikationsminis-
terns svar innebär en kapitulation på så sätt att man nu stannar upp
utvecklingen på detta område. Det innebär nämligen att vi i Sverige
inte skulle vara beredda att försöka ställa upp samma krav som i USA.

Socialdemokraterna har i en partimotion till årets riksdag mot bakgrund
av utvecklingen i de större tätorterna föreslagit en rad åtgärder för att
skärpa kraven när det gäller bilarnas avgasrening. Jag ställer frågan till
kommunikationsministern: Är kommunikationsministern beredd att
medverka till att vi får skärpta krav på bilarnas avgasrening?

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Först och främst, herr Wictorsson, kan jag inte ha något
inflytande på vad som skrivs i tidningarna och än mindre på vilka rubriker
som sätts.

Jag har den uppfattningen att vi naturligtvis skall ha så stränga regler
för avgasrening som det är möjligt att leva upp till. Vi har f. n. de sträng-
aste reglerna i Europa. Men beklagligtvis lever vi inte upp till dem. Innan
vi skärper reglerna ytterligare – och jag är övertygad om att de kommer
att skäras och att de behöver skäras – är det angeläget att vi undersöker
vilka möjligheter vi har att se till att reglerna efterlevs och att efter-
levnaden kan kontrolleras. Det är i det syftet vi har tillsatt den utredning
som jag talat om i mitt svar. Men det innebär naturligtvis inte att vi
stannar upp och att vi för all framtid accepterar det status som de nu-
varande reglerna innebär. Vi kommer med all säkerhet från regeringens
sida att se till att vi får möjlighet att bedöma vilka regler vi skall ha

i framtiden. De framtida reglerna kommer, herr Wictorsson, att bli strängare än de regler vi har i dag. Jag tror inte att herr Wictorsson behöver hysa någon oro på den punkten, men det är angeläget, som jag vid ett par tillfällen i den här replikväxlingen har sagt, att vi i första hand ser till att vi kan efterleva de regler som finns och som är de strängaste i Europa.

Herr WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag är självfallet medveten om att man inte kan påverka det som står i tidningspressen. Men ordagranna uppteckningar från miljövårdsberedningens sammanträden tycker jag inte att det finns någon orsak för kommunikationsministern att bestrida.

I kommunikationsministerns inställning till dessa frågor finns en grundton, som pekar på en ökad passivitet. Det är allvarligt, därför att utsläppen från motorfordon i dag är större än den totala mängd föroreningar som släpps ut från industrier, lokaluppvärmning, elproduktion och avfallsförbränning. Föroreningarna förekommer särskilt i de större tätorterna. Den ökning av antalet cancerfall som man kan notera där beror sannolikt på de ökade avgasmängderna.

Detta stämmer väldigt dåligt med innehållet i den regeringsdeklaration som den regering som herr Turesson tillhör avgav vid tillträddandet. Mot bakgrund av den intensiva uppmärksamhet som denna regering ägnar debatten om kärnkraftens miljörisker är det något förvånande att man inte observerar också detta miljöhot.

I pressen har antytts att det råder oenighet inom den borgerliga regeringen om vem som skall tillsätta utredningen. Det har t. o. m. sagts att det skall bli två utredningar på området. Jag frågar därför kommunikationsministern: Finns det något underlag för dessa spekulationer i pressen?

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Jag har inte bestritt vad jag sade i miljövårdsberedningen. Det finns skriftligt dokumenterat. Jag tycker inte att herr Wictorsson skall tolka in någonting som jag inte har sagt och än mindre menat. Jag har framhållit att det är angeläget att gällande regler efterlevs.

En utredning har tillsatts på kommunikationsdepartementets förslag. Kommunikationsdepartementet handhar frågor om typbesiktning beträffande såväl fordonens säkerhet som kontrollen av avgasreningens effektivitet. Den utredningen kan inte ta upp andra frågor än de som gäller efterlevnaden av nu gällande regler och bestämmelser, till vilka jag helt ansluter mig.

Inom jordbruksdepartementet, dit miljöärendena som bekant hör, planerar man att tillsätta en utredning, vars uppgift skall vara att lägga fram förslag om de regler som skall gälla i framtiden. Det finns inga som helst kontroverser eller motsättningar mellan de två utredningarna.

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om bilarnas
avgasrening*

Herr WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för denna komplettering, som innebär att de krav på utveckling av den framtida avgasreningen som jag har diskuterat här och som kommunikationsministern har ställt sig positiv till i fortsättningen får riktas till den utredning som jordbruksdepartementet planerar. Då är min förhoppning att man i direktiven för den utredningen tar upp de frågor som har aktualiserats i den socialdemokratiska partimotionen. I denna krävs att man skall skärpa avgaskontrollen av både nya och äldre bilar, fastställa gränsvärden för avgasreningen, vidta åtgärder i trafikplaneringen, satsa på kollektiv trafik, sänka blyhalten i bensin samt dessutom, i det departement som handlägger sådana frågor, fortsätta utvecklingen av den s. k. Stirlingmotorn.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Snälla herr Wictorsson, ansträng er nu litet alldeles extra och försök att fatta att jag aldrig har sagt, aldrig har menat, aldrig har givit uttryck åt att det skall vara någon form av passivitet i fråga om avgasrening.

Herr WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för detta avstånds-tagande från innehållet i den artikel som föranledde min fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1976/77:77 till jordbruksutskottet

1976/77:109 till lagutskottet

1976/77:111 till jordbruksutskottet

1976/77:112 till näringsutskottet

§ 10 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1976/77:1451 till trafikutskottet

1976/77:1452 och 1453 till försvarsutskottet

1976/77:1454 till kulturutskottet

1976/77:1455 mom. 1 till socialutskottet, mom. 2 till civilutskottet,
mom. 3 och 4 till kulturutskottet

1976/77:1456 till jordbruksutskottet

1976/77:1457 till näringsutskottet

1976/77:1458 till civilutskottet

§ 11 Föredrogs men bordlades åter

jordbruksutskottets betänkande 1976/77:13.

Torsdagen den
24 mars 1977

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:21 med anledning av dels propositionen 1976/77:100 såvitt gäller Arbetsmarknad m. m., dels propositionen 1976/77:65 om tillfällig höjning av bidrag till företagsutbildning i vissa fall, m. m., jämte motioner.

*Arbetsmarknads-
politiken*

I betänkandet behandlades regeringens i propositionen 1976/77:100 bilaga 15 (arbetsmarknadsdepartementet) framlagda förslag om anslag m. m. för budgetåret 1977/78 till Arbetsmarknad m. m., punkterna B 1–B 5, B 7–8 samt till Arbetsmiljö, punkterna C 5 och C 6.

Vidare behandlades i förevarande betänkande propositionen 1976/77:65 (arbetsmarknadsdepartementet) om tillfällig höjning av bidrag till företagsutbildning i vissa fall, m. m.

I propositionen 1976/77:100 bilaga 15 hade föreslagits under punkten B 1 (s. 44–81) att riksdagen skulle

1. godkänna i propositionen förordade ändringar av grunderna för flyttningsbidrag, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1977,

2. till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 658 475 000 kr.,

under punkten B 2 (s. 81–92) att riksdagen skulle

1. godkänna de ändrade grunder för bidrag till företag som anordnade utbildning av anställda som angetts i propositionen, att tillämpas från den 1 juli 1977,

2. bemyndiga regeringen att

a. fastställa ramar för stöd till företag som av konjunkturpolitiska skäl anordnade utbildning av anställda,

b. intill utgången av budgetåret 1977/78 förlänga försöksverksamheten med bidrag till arbetsgivare som anställde och utbildade män resp. kvinnor för yrken som dominerades av motsatt kön,

3. föreskriva att detta anslag fick utnyttjas för att betala de kostnader för Sveriges AMU-elevs riksförbunds verksamhet som angetts i propositionen,

4. till Bidrag till arbetsmarknadsutbildning för budgetåret 1977/78 anvisa ett anslag av 1 276 250 000 kr.

Regeringen hade under punkten B 3 (s. 92–126)

dels givit riksdagen till känna vad föredraganden anført om decentralisering av beslut om arbetsmarknadspolitiska åtgärder m. m.

dels föreslagit att riksdagen skulle

1. medge att regeringen fick bemyndiga arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) att under budgetåret 1977/78 besluta om avskrivning av lånefordran uppkommen inom arbetsmarknadsverket, beträffande vilken an-

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

tingen omständigheterna var sådana att vederbörande inte kunde betala sin skuld och enligt styrelsens bedömande ingen eller ringa möjlighet förelåg att i framtiden ta ut betalning eller också åtgärder för att bevaka och driva in fordringen bedömdes förenade med arbete och kostnader i sådan utsträckning att åtgärderna inte var ekonomiskt lönande, allt under förutsättning att sådana åtgärder ändå inte ansågs påkallade av andra än ekonomiska förhållanden,

2. till Sysselsättningsskapande åtgärder för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 1 320 700 000 kr. varav förslagsvis 200 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Regeringen hade under punkten B 4 (s. 126–128) föreslagit att riksdagen skulle

1. bemyndiga regeringen eller myndighet som regeringen bestämde att i enlighet med vad föredraganden anført i budgetpropositionen förlänga giltighetstiden för statliga garantier för lageruppbyggnadslån,

2. till Stöd till lageruppbyggnad för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 400 000 000 kr.

Regeringen hade vidare föreslagit riksdagen

under punkten B 5 (s. 129–131) att till Kontant stöd vid arbetslöshet för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 761 550 000 kr.,

under punkten B 7 (s. 134–137) att till Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 7 000 000 kr.,

under punkten B 8 (s. 137–139) att till Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.,

under punkten C 5 (s. 160–173) att

1. godkänna i budgetpropositionen förordade ändringar av grunderna för bidrag till arbetshjälpmedel åt handikappade, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1977,

2. bemyndiga regeringen att besluta om ram för bidrag till anordnande av verkstäder inom arbetsvården under budgetåret 1977/78,

3. till Särskilda åtgärder för arbetsanpassning för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 1 215 000 000 kr.,

under punkten C 6 (s. 173–176) att

1. godkänna vad föredraganden anført i budgetpropositionen i fråga om stöd till utbildning av de anställdas representanter i statliga myndigheters styrelser,

2. till Bidrag till arbetarskyddsfonden för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 115 000 000 kr.

I propositionen 1976/77:65 hade regeringen föreslagit riksdagen att dels godkänna den i propositionen förordade tillfälliga höjningen av bidraget till arbetsgivare vid utbildning av anställda att gälla för utbildning som påbörjats och slutförts under tiden den 1 februari–den 30 juni 1977,

dels bemyndiga regeringen att om så behövdes förlänga nämnda period längst till utgången av år 1977 samt att i särskilda fall medge att bidrag med 25 kr. per timme fick utgå under längre tid än 160 timmar,

dels ock godkänna den i propositionen förordade höjningen av bidraget till arbetsgivare som anställde och utbildade män resp. kvinnor för yrken som dominerades av motsatt kön fr. o. m. den 1 februari 1977.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:67 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde

1. att riktlinjer för en ny sysselsättningspolitik skulle antas, byggd på följande mål:

- a) full sysselsättning vid maximal sysselsättningsgrad,
- b) kvinnornas fullständiga ekonomiska frigörelse och samma sysselsättningsgrad för kvinnor och män,
- c) genomförande av målen fram till 1990,

2. att de under punkten 1 uppställda målen för sysselsättningspolitiken skulle genomföras med följande åtgärdsprogram:

- a) ett stort statligt industriprogram för avancerad och högt förädlad produktion,
- b) ett program för reform och effektivisering av trafiksystemet,
- c) ett program för utbyggnad av sociala och miljömässiga bristsektorer,
- d) genomförande av sex timmars arbetsdag till 1980,
- e) stopp för kapitalflykten, som drog arbetstillfällen ur landet,
- f) nationalisering av privata storbanker och kreditinstitut,
- g) planmässig styrning av alla viktigare investeringar,

1976/77:222 av herr Börjesson i Falköping (c) och fru Göthberg (c),

1976/77:225 av fru Hörnlund m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade att föräldrar, som för att genomgå arbetsmarknadsutbildning måste bo (tillfälligt) i utbildningsort inom den egna kommunen, skulle erhålla samma förmåner beträffande barnomsorg som föräldrar, som genomgick sådan utbildning utanför den egna kommunen,

1976/77:299 av herr Konradsson m. fl. (s),

1976/77:300 av herr Persson i Karlstad m. fl. (s),

1976/77:404 av fru Cederqvist (s) och herr Persson i Karlstad (s),

1976/77:407 av fru Johansson i Tidaholm m. fl. (s),

1976/77:408 av fru Mårtensson m. fl. (s),

1976/77:411 av herr Svartberg m. fl. (s),

1976/77:412 av herr Söderström (m),

1976/77:413 av fröken Öhrsvik m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde att den försöksverksamhet med särskild form av halvskyddad sysselsättning för ungdomar under 25 år med svåra fysiska handikapp som just påbörjats också skulle omfatta ungdomar med svåra psykiska eller sociala handikapp,

1976/77:537 av herr Hellström m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen begärde

1. att regeringen tog initiativ till att planer upprättades av arbetsförmedlingarnas distriktskontor i samråd med de lokala skolmyndigheterna med löpande åtgärdsprogram och resultatredovisningar angående erbjudanden till alla unga arbetslösa om praktik, utbildning eller arbete för bedömning i distriktsarbetsnämnd och lokalt planeringsråd,

2. att regeringen i övrigt beaktade vad i motionen anförts angående insatser mot ungdomsarbetslösheten,

1976/77:539 av herr Karlsson i Ronneby m. fl. (s),

1976/77:543 av herr Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen skulle

1. uttala att det sysselsättningspolitiska målet arbete åt alla borde innefatta

- jämställdhet mellan män och kvinnor i arbetslivet
- regional balans
- arbete efter vars och ens förmåga
- trygghet i anställningen
- arbete, praktik eller utbildning åt alla ungdomar,

2. besluta att medel beräknades för ett till 300 ökat antal tjänster vid arbetsmarknadsverket,

9. besluta att jämställdhetsbidraget för arbetsgivare som anställde och utbildade kvinnor resp. män i vissa yrken höjdes från 6 kr. till 16 kr. per timme,

10. begära ändring i tillämpningsföreskrifterna för jämställdhetsbidraget i enlighet med motionens förslag,

11. begära att regeringen senast i samband med tilläggsbudget III för budgetåret 1976/77 redovisade hur verksamheten med dels kvinnor i manligt arbete, dels arbetsförmedlare med särskilda uppgifter för kvinnliga arbetssökande skulle bedrivas under budgetåret 1977/78,

12. begära att regeringen under våren 1977 redovisade hur jämställdhetsdelegationens förslag och utredning om de deltidsanställdas villkor skulle behandlas av riksdagen,

13. till informationskampanj för deltidsanställda ställa 500 000 kr. till arbetsmarknadsstyrelsens förfogande,

15. begära att regeringen skyndsamt lade fram förslag om nya statsbidragsbestämmelser för beredskapsarbeten som bättre stimulerade kommunerna att påbörja dagsverksbilliga arbeten,

17. besluta höja statsbidraget till företag som anordnade utbildning av anställda som hotades av permittering från 8 kr. till 16 kr. resp. från 12 kr. till 24 kr. per timme,

18. besluta höja statsbidraget till företag som lät utbilda redan anställd och samtidigt nyanställde arbetslös person från 15 kr. till 24 kr. per timme,

19. besluta att bidraget för utbildning av arbetshandikappade enligt huvudregeln höjdes från 8 kr. till 16 kr. per timme,

20. begära att regeringen lät utreda frågan om utbildningsfonder i företagen,

21. begära att regeringen redovisade förslag till ett effektivare system för att undvika företagsnedläggningar i svåra arbetsmarknadssituationer,

22. besluta att höja det kontanta arbetsmarknadsstödet från 55 kr. till 65 kr. per dag fr. o. m. den 1 juli 1977,

25. begära att regeringen uppdrog åt sysselsättningsutredningen att pröva åtgärder för att bereda arbete, praktik och utbildning för alla ungdomar enligt riktlinjer som angetts i motionen,

26. utöver regeringens förslag anvisa 5 milj. kr. under anslaget B 1. Arbetsmarknadsservice för de under punkterna 2 och 13 upptagna ändamålen,

27. utöver regeringens förslag anvisa 80 milj. kr. under anslaget Bidrag till arbetsmarknadsutbildning för de under punkterna 17, 18, 19 och 22 upptagna ändamålen,

1976/77:544 av herr Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen skulle

5. besluta att arbetarskyddsavgiften från och med den 1 januari 1978 höjdes med 0,07 procentenheter och att de influtna medlen användes för information och utbildning om medbestämmandelagen,

6. besluta att anvisa 70 milj. kr. under anslaget Bidrag till arbetarskyddsfonden,

7. besluta godkänna de riktlinjer för användningen av de under punkterna 5 och 6 upptagna medlen som angetts i motionen,

1976/77:547 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen beslutade uttala sig för ett statligt kostnadsansvar för driftunderskottet vid skyddade verkstäder,

2. att riksdagen beslutade uttala att de statliga bidragen till anlägg-

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

ningar och maskiner vid de skyddade verkstäderna borde ökas till 70 % av de totala kostnaderna för dessa ändamål,

1976/77:557 av herr Högström m. fl. (s),

1976/77:889 av herr Franzén m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats

1. att riksdagen uttalade

a) att ett institut för forskning inom arbetslivet och arbetsmiljön borde inrättas,

b) att detta institut borde drivas under fackligt huvudmannaskap,

1976/77:895 av herr Johansson i Arvika m. fl. (s),

1976/77:896 av herr Johansson i Arvika m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen uttalade sig för att anpassningskursen "Omställning och rehabilitering för synskadade" även framdeles borde vara lokaliserad till Ländaskolan i Kristinehamn,

1976/77:898 av herrar Lindström (s) och Karlsson i Ronneby (s),

1976/77:900 av herr Nilsson i Kristianstad (s), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde en skyndsam utredning i syfte att effektivisera samhällets bidragsgivning till handikappbilar,

1976/77:901 av herr Nilsson i Östersund m. fl. (s),

1976/77:911 av fru Wiklund (c) och fru Johnsson (c),

1976/77:1167 av herr Stridsman m. fl. (c, m, fp), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde att gymnasieutredningen gavs i uppdrag att i sin prövning av riksyркesskolorna beakta också dessas regionalpolitiska betydelse i enlighet med vad som anförts i motionen,

1976/77:1267 av herr Gustafsson i Stenkyrka m. fl. (c, m, s),

1976/77:1274 av herr Olsson i Sösdala m. fl. (c),

1976/77:1275 av herrar Strindberg (m) och Hovhammar (m),

1976/77:1276 av herr Ullenhag (fp),

1976/77:1277 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att anta ett program mot ungdomsarbetslösheten som innebar

1. att arbetsmarknadsmyndigheterna måste göra sin verksamhet uppsökande och skapa kontakt även med ungdomar som gick vid sidan

av förmedlingen eller enbart vid dess öppna avdelning samt återinrättade de s. k. ungdomsförmedlingarna,

2. att arbetsmarknadspolitiken gentemot ungdomar måste överge sin nuvarande mestadels socialpolitiska prägel och att den i stället måste kopplas till ett medvetet skapande av nya sysselsättningstillfällen,

3. att sysselsättningsprogrammet borde inriktas på att en relativt stor del av den arbetslösa ungdomen skulle beredas plats inom sektorn stat/kommun samt att de av vpk föreslagna nya statsindustrierna borde bl. a. inriktas på ungdomsrekrytering,

4. att utbildningspolitiken måste förenas med skapande av nya arbetstillfällen och att beredskapsarbeten och AMS-utbildning måste kopplas så att de vid avslutningen innebar att man hade ett arbete,

5. att understödet till arbetslös ungdom måste förbättras och att alla garanterades rätten till arbetslöshetsunderstöd, vidare att understöden måste höjas ordentligt och kvalificeringstider och åldersgränser slopades,

1976/77:1278 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen uttalade att såväl praktikant- som beredskapsarbete borde avlönas enligt principen lön efter utfört arbete och att de lokala fackliga organisationerna inom respektive yrkesområde borde bli förhandlingspart,

1976/77:1279 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen, med uttalande av sin anslutning till att principen om lika lön för lika arbete oavsett ålder borde gälla på arbetsmarknaden som helhet, hos regeringen hemställde att denna princip genomfördes på det statliga och kommunala avtalsområdet,

1976/77:1280 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att 18 § lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd skulle ha den ändrade lydelse *motionärerna föreslagit*, innebärande att det kontanta arbetsmarknadsstödet skulle höjas från 55 till 90 kr. för dag,

1976/77:1281 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen godkände följande ändrade grunder för arbetsmarknadsutbildningen att tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1977:

1. att alla som genomgick arbetsmarknadsutbildning skulle erhålla 160 kronor per dag under fem dagar per vecka,

2. att de nu gällande reglerna om uppdelning av bidragsberättigade i deltagare som var anslutna till arbetslöshetskassa och deltagare som icke var arbetslöshetsförsäkrade utgick liksom reglerna om speciella åldersgränser för att erhålla utbildningsbidrag,

1976/77:1301 av herr Palme m. fl. (s),

1976/77:1324 av herr Lundkvist m. fl. (s),

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

1976/77:1330 av herr Hagel m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen hos regeringen hemställde om utredning av de unga invandrarnas arbetsmarknadssituation,
2. att riksdagen uttalade att språkundervisningen för invandrare borde berättiga till kontant arbetsmarknadsstöd (KAS),

dels de med anledning av propositionen 1976/77:65 väckta motionerna 1976/77:1350 av herr Fagerlund m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen beslutade att jämställdhetsbidraget för arbetsgivare som anställde och utbildade kvinnor respektive män i vissa yrken höjdes till 16 kr./tim.,
2. att riksdagen hos regeringen begärde ändring av tillämpningsföreskrifterna för bidraget i enlighet med motionens krav, och

1976/77:1351 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen med avvisande av regeringens i propositionen ställda förslag till finansiering av företagsutbildningen uttalade att en tillfällig höjning av bolagsskatten med 10 % borde genomföras och hemställde om att förslag därom snarast förelades riksdagen,
2. att riksdagen uttalade att de fackliga organisationerna gavs ett avgörande inflytande över utbildningens utformning.

Utskottet hemställde

1. beträffande mål och riktlinjer för sysselsättningspolitiken att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:67 och 1976/77:543, yrkandet 1,
2. beträffande personalförstärkning till arbetsmarknadsverket att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:543, yrkandet 2,
3. beträffande psykologiska konsultinsatser i förmedlingsarbetet att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:404,
4. beträffande utvärdering av försök med obligatorisk platsanmälan att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1275,
5. beträffande särskilda förmedlingsinsatser m. m. för kvinnor att motionen 1976/77:543, yrkandet 11, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
6. beträffande åtgärder med anledning av utförd deltidsutredning att motionen 1976/77:543, yrkandet 12, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
7. beträffande anslag till informationskampanj för deltidsanställda att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:543, yrkandet 13,
8. beträffande samhällets insatser för de ungas möjligheter till arbete eller utbildning att riksdagen med anledning av motionerna 1976/77:543, yrkandet 25, och 1976/77:537 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
9. beträffande ökade möjligheter för ungdom till feriearbete att motionen 1976/77:299 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
10. beträffande program mot ungdomsarbetslösheten att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1277,

11. beträffande löne- och anställningsvillkor för ungdomar att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:1278 och 1976/77:1279,

12. beträffande flyttningsbidrag och regionalpolitiken att motionen 1976/77:1274 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

13. att riksdagen godkände i budgetpropositionen förordade ändringar av grunderna för flyttningsbidrag, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1977,

14. att riksdagen med bifall till budgetpropositionens förslag och med avslag på motionen 1976/77:543, yrkandet 26, till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 658 475 000 kr.,

15. beträffande bidrag till arbetsgivare som anordnade utbildning av anställda som alternativ till permittering att riksdagen skulle dels med avslag på motionen 1976/77:543, yrkandet 17, godkänna i budgetpropositionen angivna ändrade grunder i denna del, att tillämpas från den 1 juli 1977,

dels godkänna den i propositionen 1976/77:65 förordade tillfälliga höjningen av bidraget att gälla för utbildning som påbörjades och slutfördes under tiden den 1 februari—den 30 juni 1977,

dels ock bemyndiga regeringen att om så behövdes förlänga nämnda period längst till utgången av år 1977 samt att i särskilda fall medge att bidrag med 25 kr. per timme fick utgå under längre tid än 160 timmar,

16. beträffande bidrag till företag som anordnade utbildning av redan anställda i kombination med fast anställning av ersättare att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:543, yrkandet 18, godkände de ändrade grunder som angetts i budgetpropositionen i denna del, att tillämpas från den 1 juli 1977,

17. beträffande jämställdhetsbidraget att riksdagen med avslag på motionerna 1976/77:1350 och 1976/77:543, yrkandena 9 och 10, skulle

dels godkänna den i propositionen 1976/77:65 förordade höjningen av bidraget till arbetsgivare som anställde och utbildade män resp. kvinnor för yrken som dominerades av motsatt kön, att tillämpas fr. o. m. den 1 februari 1977,

dels godkänna de ändrade grunder som angetts i budgetpropositionen, att tillämpas från den 1 juli 1977,

18. beträffande finansiering av bidrag till arbetsmarknadsutbildning m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1351,

19. beträffande ramar för utbildning i företag m. m. att riksdagen bemyndigade regeringen att

A. fastställa ramar för stöd till företag som av konjunkturpolitiska skäl anordnade utbildning av anställda,

B. intill utgången av budgetåret 1977/78 förlänga försöksverksamheten med bidrag till arbetsgivare som anställde och utbildade män resp. kvinnor för yrken som dominerades av motsatt kön,

20. beträffande utbildningsfonder i företagen att motionen 1976/77:543, yrkandet 20, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

21. beträffande utbildning av bussförare att motionerna 1976/77:300 och 1976/77:1276 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

22. beträffande barn tillsyn i samband med arbetsmarknadsutbildning att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:225,
23. beträffande riksyркesskolornas regionalpolitiska betydelse att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1167 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
24. beträffande avveckling av riksyркesskolan i Hunnebostrand att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:411,
25. beträffande utredning om lokalbehovet för AMU-centret i Norrköping att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:412,
26. beträffande enhetligt utbildningsbidrag om 160 kr. per dag att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1281,
27. beträffande vidgat försäkringsskydd vid arbetsmarknadsutbildning att motionen 1976/77:407 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
28. beträffande utredning om de unga invandrarnas arbetsmarknads-situation m. m. att motionen 1976/77:1330 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
29. beträffande medelsberäkningen att utskottet med bifall till budgetpropositionens förslag samt med avslag på motionen 1976/77:543, yrkandet 27, till Bidrag till arbetsmarknadsutbildning för budgetåret 1977/78 anvisade ett anslag av 1 276 250 000 kr.,
30. beträffande stöd till elevfacklig verksamhet att riksdagen med bifall till budgetpropositionens förslag medgav att anslaget Bidrag till arbetsmarknadsutbildning fick utnyttjas för att betala de kostnader för Sveriges AMU-elevs riksförbunds verksamhet som angetts i propositionen,
31. att riksdagen lämnade utan erinran vad föredraganden anfört i budgetpropositionen om decentralisering av beslut om arbetsmarknadspolitiska åtgärder m. m.,
32. beträffande statsbidrag till kommunala beredskapsarbeten att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:543, yrkandet 15,
33. beträffande enskilda beredskapsarbeten för ungdomar att motionen 1976/77:539 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
34. beträffande kyrkorestaureringar på Gotland att motionen 1976/77:1267 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
35. beträffande upprustning av delar av inlandsbanan att motionen 1976/77:557 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
36. beträffande miljö- och landskapsvårdande insatser på grund av vattenkraftsutbyggnad att motionen 1976/77:408 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
37. beträffande siktröjning utmed vägarna att motionen 1976/77:911 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
38. beträffande upprustning och underhåll av vandringsleder i fjällen att motionen 1976/77:1324 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
39. beträffande effektivare system för att undvika företagsnedläggningar att motionen 1976/77:543, yrkandet 21, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
40. att riksdagen medgav att regeringen fick bemyndiga arbetsmark-

nadsstyrelsen att under budgetåret 1977/78 besluta om avskrivning av vissa lånefordringar enligt budgetpropositionens förslag.

41. att riksdagen till Sysselsättningsskapande åtgärder för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 1 320 700 000 kr., varav förslagsvis 200 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

42. att riksdagen bemyndigade regeringen eller myndighet som regeringen bestämde att i enlighet med vad föredraganden anfört i budgetpropositionen förlänga giltighetstiden för statliga garantier för lageruppbyggnadslån.

43. att riksdagen till Stöd till lageruppbyggnad för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 400 000 000 kr.,

44. beträffande höjning av det kontanta arbetsmarknadsstödet att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:543, yrkandet 22, och 1976/77:1280,

45. att riksdagen till Kontant stöd vid arbetslöshet för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 761 550 000 kr.,

46. att riksdagen till Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 7 000 000 kr.,

47. att riksdagen till Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 1 000 kr.,

48. beträffande höjning av bidraget till utbildning i företag av handikappade att motionen 1976/77:543, yrkandet 19, inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

49. beträffande bibehållande av Landaskolan i Kristinehamn m. m. att motionerna 1976/77:895 och 1976/77:896 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

50. beträffande inrättande av ett rygginstitut i Jämtlands län att motionen 1976/77:901 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

51. beträffande lagfäst rätt för döva och hörselskadade till undervisning i teckenspråk m. m. på betald arbetstid att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:222,

52. beträffande utredning om effektivare bidragsgivning när det gällde handikappbilar att motionen 1976/77:900 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

53. beträffande utvidgning av den särskilda försöksverksamheten med halvskyddad sysselsättning att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:413 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

54. beträffande tillämpningen av främjandelagen att motionerna 1976/77:898 och 1976/77:1301 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

55. beträffande förstärkta bidrag till verkstäder inom arbetsvården att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:547,

56. att riksdagen godkände i budgetpropositionen förordade ändrade grunder för bidrag till arbetshjälpmedel åt handikappade, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1977,

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

57. att riksdagen bemyndigade regeringen att besluta om ram för bidrag till anordnande av verkstäder inom arbetsvården under budgetåret 1977/78,

58. att riksdagen till Särskilda åtgärder för arbetsanpassning för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 1 215 000 000 kr.,

59. beträffande inrättande av ett institut för forskning inom arbetslivet och arbetsmiljön att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:889, yrkandet 1,

60. att riksdagen godkände vad i budgetpropositionen anförts i fråga om stöd till utbildning av de anställdas representanter i statliga myndigheters styrelser,

61. att riksdagen med bifall till budgetpropositionens förslag samt med avslag på motionen 1976/77:544, yrkandena 5, 6 och 7, till Bidrag till arbetarskyddsfonden för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 115 000 000 kr.

Följande 14 reservationer hade avgivits av herrar Fagerlund, Ingemund Bengtsson i Varberg och Nilsson i Östersund, fru Hörnlund, herr Johansson i Simrishamn, fru Ludvigsson samt herr Nilsson i Kalmar (samtliga s):

1. beträffande mål och riktlinjer för sysselsättningspolitiken (mom. 1), vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle dels avslå motionen 1976/77:67, dels med bifall till motionen 1976/77:543, yrkandet 1, uttala att det sysselsättningspolitiska målet arbete åt alla borde innefatta

- jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet
- regional balans
- arbete efter vars och ens förmåga
- trygghet i anställningen
- arbete, praktik eller utbildning åt alla ungdomar,

2. beträffande personalförstärkning till arbetsmarknadsverket (mom. 2), vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:543, yrkandet 2, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

3. beträffande särskilda förmedlingsinsatser m. m. för kvinnor (mom. 5), vari reservanterna ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:543, yrkandet 11, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

4. beträffande deltidarbete (mom. 6 och 7), vari reservanterna ansett att utskottet under 6 och 7 bort hemställa

6. beträffande åtgärder med anledning av utförd deltidutredning att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:543, yrkandet 12, som

sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

7. beträffande anslag till informationskampanj för deltidsanställda att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:543, yrkandet 13, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

5. beträffande medelsanvisning under anslaget Arbetsmarknadsservice (mom. 14), vari reservanterna ansett att utskottet under 14 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:543, yrkandet 26, och med anledning av propositionens förslag till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 663 475 000 kr.,

6. beträffande bidrag till företag som anordnar utbildning av anställda (mom. 15 och 16), vari reservanterna ansett att utskottet under 15 och 16 bort hemställa

15. beträffande bidrag till arbetsgivare som anordnade utbildning av anställda som alternativ till permittering att riksdagen skulle dels med anledning av budgetpropositionen samt med bifall till motionen 1976/77:543, yrkandet 17, godkänna vad reservanterna anför och föreslagit i fråga om ändrade grunder, att tillämpas från den 1 juli 1977, dels godkänna den i propositionen 1976/77:65 förordade tillfälliga höjningen av bidraget att gälla för utbildning som påbörjades och slutfördes under tiden den 1 februari–den 30 juni 1977,

dels ock bemyndiga regeringen att om så behövdes förlänga nämnda period längst till utgången av år 1977 samt att i särskilda fall medge att bidrag med 25 kr. per timme fick utgå under längre tid än 160 timmar,

16. beträffande bidrag till företag som anordnade utbildning av redan anställda i kombination med fast anställning av ersättare att riksdagen med anledning av budgetpropositionen samt med bifall till motionen 1976/77:543, yrkandet 18, godkände vad reservanterna anför och föreslagit i fråga om ändrade grunder, att tillämpas från den 1 juli 1977,

7. beträffande jämställdhetsbidraget (mom. 17), vari reservanterna ansett att utskottet under 17 bort hemställa

att riksdagen med anledning av budgetpropositionen och propositionen 1976/77:65 samt med bifall till motionerna 1976/77:543, yrkandena 9 och 10, och 1976/77:1350 godkände vad reservanterna anför och föreslagit i fråga om ändrade grunder för bidraget till arbetsgivare som anställde och utbildade män resp. kvinnor för yrken som dominerades av motsatt kön, att tillämpas fr. o. m. den 1 februari 1977,

8. beträffande utbildningsfonder i företagen (mom. 20), vari reservanterna ansett att utskottet under 20 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:543, yrkandet 20, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

Nr 94 .

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

9. beträffande barntillsyn i samband med arbetsmarknadsutbildning (mom. 22), vari reservanterna ansett att utskottet under 22 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:225 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

10. beträffande medelsberäkningen (mom. 29) – under förutsättning av bifall till reservationerna nr 6 och 7 – vari reservanterna ansett att utskottet under 29 bort hemställa

att riksdagen med anledning av budgetpropositionens förslag samt med bifall till motionen 1976/77:543, yrkandet 27, till Bidrag till arbetsmarknadsutbildning för budgetåret 1977/78 anvisade ett anslag av 1 356 250 000 kr.,

11. beträffande statsbidrag till kommunala beredskapsarbeten (mom. 32), vari reservanterna ansett att utskottet under 32 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:543, yrkandet 15, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

12. beträffande höjning av det kontanta arbetsmarknadsstödet (mom. 44), vari reservanterna ansett att utskottet under 44 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:543, yrkandet 22, samt med anledning av motionen 1976/77:1280 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd,

13. beträffande höjning av bidraget till utbildning i företag av handikappade (mom. 48), vari reservanterna ansett att utskottet under 48 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:543, yrkandet 19, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

14. beträffande bidrag till arbetarskyddsfonden (mom. 61), vari reservanterna ansett att utskottet under 61 bort hemställa

att riksdagen skulle

A. med bifall till motionen 1976/77:544, yrkandet 5, anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift,

B. med anledning av budgetpropositionens förslag samt med bifall till motionen 1976/77:544, yrkandet 6, till Bidrag till arbetarskyddsfonden för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 70 000 000 kr.,

C. med bifall till motionen 1976/77:544, yrkandet 7, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört i fråga om upphörande av stödet till arbetsgivarorganisationer för information och utbildning i medbestämmandefrågor.

Ingemund Bengtsson i Varberg och Nilsson i Östersund, fru Hörnlund, herr Johansson i Simrishamn, fru Ludvigsson samt herr Nilsson i Kalmar (samtliga s)

1. beträffande effektivare system för att undvika företagsnedläggningar (mom. 39),

2. beträffande förstärkta bidrag till verkstäder inom arbetsvården (mom. 55).

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Arbetsmarknadspolitik har i dagens samhälle en ökad aktualitet. När vi förra året diskuterade arbetsmarknadspolitik slog jag fast att Sverige mitt i den djupaste lågkonjunktur som industrivärlden upplevt sedan 1930-talet hävdade sysselsättningen och ökat antalet anställda i enskild och offentlig verksamhet. Detta var ett resultat av den socialdemokratiska politiken och den grundsyn som svensk arbetarrörelse haft och har, nämligen att alla medborgare har rätt att få ett arbete, därför att vi anser att arbetet har ett värde när det gäller gemenskap och individuell frihet. Vi hävdar att detta även i fortsättningen skall vara det primära målet för politiken.

I samband med att riksdagen behandlade propositionen 1975/76:211 diskuterades också sysselsättningsfrågorna. Propositionen var den socialdemokratiska regeringens förslag för att uppnå vissa fastställda mål. Riksdagen antog propositionens förslag till stora delar, och jag skall där bara kommentera ett område. Det gäller vad vi socialdemokrater förde fram i vår reservation nr 6 till arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:7.

I denna reservation krävde vi att riksdagen skulle slå fast att den industriella planeringen måste byggas ut om det skulle bli möjligt att nå de sysselsättnings- och regionalpolitiska målen. Om man kräver – och det gör vi socialdemokrater – regional balans, en hög och jämn sysselsättning inom industrin, en balanserad strukturuomvandling, en bättre arbets- och livsmiljö liksom den resurs- och energisituation vi har i dag, då måste man med nödvändighet ha en mera långtgående industriell planering.

Den borgerliga majoriteten i utskottet avfärdade hela detta avsnitt med att den icke funnit skäl att göra något uttalande. När man i dagens läge ställer frågan om värdet av planering inom industrin, får man nog den uppfattningen att de borgerliga har fått lära om. I varje fall om de verkligen menar något med sitt tal om att skapa möjligheter för arbete åt alla, oavsett bostadsort, kön eller arbetsförmåga. Ty hur är läget i dag?

Ja, enligt vissa talesmän för regeringen är det ju rena katastrofen för den svenska industrin och den svenska exporten. Men som framgick av finansdebatten är inte läget så mörkt, och enligt en artikel i en ekonomisk tidskrift där det redogörs för 55 av de svenska storföretagens årsredovisningar är det endast fyra av dessa företag som har redovisat förlust, medan 26 stycken har ökat sin vinst.

Detta innebär dock inte att arbetsmarknadsläget är problemfritt, långt

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

därifrån. Vi nås dagligen av rapporter om permitteringar och hot om nedläggningar. Vi har inte råd att lita på självläkande krafter, utan samhället måste ta sitt ansvar för sysselsättningen.

Om man ser på dagens arbetslöshetssiffror finner man att bilden inte är mycket olik den vi hade i fjol, och vi socialdemokrater kan med tillfredsställelse konstatera att den nya regeringen i stort följer den tidigare förda politiken på arbetsmarknadsområdet och att den icke har avrustat densamma. Men vi anser att åtgärderna inte är tillräckliga och att de saknar de framtidsytande målsättningarna.

Vi hälsar också med tillfredsställelse att vi sedan moderaterna kommit in i regeringen icke har hört något av den vulgärpropaganda som vi hörde tidigare om att de som deltar i arbetsmarknadsutbildning eller har sysselsättning i beredskapsarbete liksom de som har skyddat arbete skulle räknas som arbetslösa. Om detta är uttryck för en tillnyktring bland moderaterna och inte bara ett utslag av politisk taktik är det verkligen glädjande, ty i dag har vi fler människor inom denna sektor än vi hade för ett år sedan. Men sanningen kommer väl inte att uppdragas förrän arbetarrörelsen på nytt fått regeringsmakten i detta land, och då får vi se var moderaterna står.

Ser man på sysselsättningen inom de olika verksamhetsgrenarna kan man konstatera att sedan den borgerliga regeringen tillträdde har antalet anställda inom den offentliga sektorn ökat med 50 000. Detta ger belägg för den uppfattning som framkom i sysselsättningsutredningen och som vi socialdemokrater har drivit, nämligen att det är inom vård- och omsorgssektorerna som de största bristerna finns och att det är där som insatserna måste sättas in. Även här visar sig det sig att det moderata skället på oss socialdemokrater för att vi skulle ha satsat alldeles för mycket på den offentliga sektorn har rättats till av verkligheten.

Det som emellertid är allvarigare i sysselsättningsstatistiken är att antalet anställda inom gruv- och tillverkningsindustrin sedan september månad 1976, den senaste månad som vi hade en socialdemokratisk regering, har gått ner med 32 000. I centerpropagandan i samband med valrörelsen sade man att "vi i centern skall ordna 400 000 nya jobb", och den nuvarande industriministern, herr Åsling, sade att två tredjedelar av dessa skulle ordnas inom tillverkningsindustrin – i konkreta siffror 266 000. Nu ligger man 32 000 back. Med den takten blir det, herr Gustafsson i Säfle som kommer efter mig i debatten som talesman för centern, nära 200 000 färre industrisysselsatta under en treårsperiod – om regeringen nu sitter kvar så länge, och i så fall: Arma svenska folk! Nu vill jag fråga herr Gustafsson i Säfle: Vilka konkreta förslag har centerpartiet när det gäller att uppfylla löftet i valrörelsen? Blir det bara tomma ord? Skall det, nu när ni skall stoppa utbyggnaden på energiområdet, bli ännu fler arbetslösa människor?

Jag vill upprepa frågan: Vilka konkreta förslag har centern när det gäller att skaffa dessa i dagens läge 300 000 nya jobb inom industrin? Kom nu inte bara med fraser, utan redovisa konkreta åtgärder!

Herr talman! Efter dessa mera allmänna kommentarer skall jag gå in på de frågor där vi socialdemokrater har reservationer till utskottets betänkande. Antalet reservationer är 14, och dessutom har vi två särskilda yttranden. Jag vill omedelbart yrka bifall till samtliga reservationer som är fogade till utskottsbetänkandet.

Bakgrunden till våra reservationer är den partimotion 543 som vi lämnade in under den allmänna motionstiden. Den behandlas i betänkandet utom på några punkter, bl. a. när det gäller datateknikens inverkan på sysselsättningen och de punkter som berör organisationen av skyddat arbete. När det gäller frågan om skyddat arbete har vi i vår partimotion föreslagit åtgärder i enlighet med vad den utredning, som lämnade sitt betänkande för ett halvår sedan, kom fram till och som också stöddes av de remissvar som arbetstagarorganisationerna lämnade. Förslagen är redovisade i punkterna 4–8 i motionen. I utskottet yrkade vi på att frågorna skulle behandlas i detta sammanhang, men den borgerliga majoriteten avslog vår framställan med motiveringen att det skulle komma en proposition i ärendet.

Enligt ett tidningsreferat i lördags har arbetsmarknadsminister Ahlmark sagt att socialdemokraterna skäller på allt som rör sig. Nej, herr Ahlmark, vi skäller inte på det som rör sig; vi kritiserar allt som står stilla! Jag vet att när herr Ahlmark fick flytta in i arbetsmarknadsdepartementet var frågan om en proposition långt framskriden och att meningen var att en proposition skulle läggas fram omedelbart efter valet, så att en ny reform skulle kunna träda i kraft den 1 januari 1979. Av orsaker som jag inte har full insyn i har det nu blivit en fördröjning på över ett halvt år. Och vilka är det som blir lidande på det, herr arbetsmarknadsminister? Jo, det är de grupper som har det sämst ställt i vårt samhälle. Det är de människor som inte får jobb i vare sig enskild eller offentlig verksamhet. Fackliga organisationer hotar i dag att stänga en del verkstäder på grund av dålig arbetsmiljö. De nuvarande huvudmännen väntar med att göra nödvändiga investeringar och utbyggnader, och allt ligger stilla. Det är därför vi kritiserar den sittande regeringen!

Förra torsdagen sade arbetsmarknadsministern följande i ett frågesvar till LO:s ordförande Gunnar Nilsson: Vi planerar att förelägga riksdagen förslag i frågan under maj månad i år. Jag vill då ställa följdfrågan: Kan arbetsmarknadsministern garantera att ett förslag läggs fram i maj månad och att det förslaget går ut på att den tänkta reformen kan träda i kraft den 1 januari 1979? Varje fördröjning är nämligen en olycka i detta fall.

Som jag redan sagt är bakgrunden till våra reservationer vår partimotion, som i inledningen tar upp målsättningen för sysselsättningspolitiken utifrån våra grundvärderingar. I reservationen I redovisar vi att dessa motsättningar medför krav på konkreta åtgärder från statsmakternas sida på både kort och lång sikt samt att grundvalen för en effektiv sysselsättningspolitik är den ekonomiska politiken och, på kort sikt, den budgetproposition som vi nu behandlar. Någon uppföljning av riksdagens beslut i höstas anser vi inte att budgetpropositionen innehåller, och vi

reservanter föreslår därför en mängd åtgärder. Det anser vi vara nödvändigt för att skapa respekt för de beslut som riksdagen fattar. Vi kräver sålunda att vår motion skall tas till utgångspunkt för sysselsättningspolitiken, och vi följer upp det med förslag på såväl arbetsmarknads- som regionalpolitikens område. Den senare kommer att behandlas vid annat tillfälle, men förslagen skall ses som en helhet.

För att uppnå målet arbete åt alla anser vi att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna i ökad utsträckning skall knytas till arbetsplatserna samt att arbetsmarknadspolitikerna skall omfatta en allt större del av arbetsmarknaden. Vi skjuter fram de enskilda människorna i förgrunden, och vi anser att det är utifrån deras individuella förutsättningar, problem och förhållanden som en effektiv arbetsmarknadspolitik skall utformas. Endast därigenom kan vi uppnå målen: jämlikhet mellan män och kvinnor i arbetslivet, regional balans, arbete efter vars och ens förmåga, trygghet i anställningen samt arbete, praktik eller utbildning åt alla ungdomar.

För att klara detta anser vi bl. a. att arbetsförmedlingarna behöver personalförstärkningar utöver vad som föreslås av regeringen, särskilda förmedlingsinsatser för kvinnor, en förstärkning av de deltidsarbetandes ställning på arbetsplatserna, ökade bidrag till företag som anordnar utbildning, bättre jämställdhetsbidrag och förbättrad barntillsyn. Alla dessa förslag kommer att utförligt motiveras av herr Johansson i Simrishamn och fru Leijon.

De förslag som vi lägger fram gör det nödvändigt att öka medelsanvisningen på denna huvudtitel med 85 milj. kr., men de medlen har vi täckning för i det stora budgetförslag som vi har presenterat som alternativ till regeringens förslag.

I vår reservation 8 tar vi upp frågan om utbildningsfonder inom företagen. Förslaget härstammar från sysselsättningsutredningen, som förde fram tanken att man inom företagen skulle bygga upp fonder för att användas för utbildning och som medel att utjämna aktiviteten mellan hög- och lågkonjunktur. Fonderna skulle stå under samhälleligt och fackligt inflytande, och detta är viktigt. De skulle byggas upp enligt samma principer som gäller för investeringsfonderna. Vid remissbehandlingen stödde bl. a. LO detta förslag. Vi kräver att förslaget skall tas upp till ny beredning, då vi anser det vara användbart när det gäller att klara sysselsättningen. Att vänta längre anser vi icke motiverat, och det var inte heller meningen med vad som sades i propositionen 211, som utskottet hänvisar till.

I reservationen 11 tar vi upp förslaget om omläggning av statsbidraget till kommunala beredskapsarbeten. Den borgerliga majoriteten anser icke att man skall kräva ett förslag till omläggning som skulle gynna dagsverksbilliga beredskapsarbeten. Om man får en omläggning av statsbidragssystemet i den riktning som AMS föreslår i sin skrivelse, skulle det gynna ungdomar och kvinnor, dvs. de grupper som har det svårast i samhället. Det skulle enligt AMS även medföra fördelar från administrativ synpunkt. Trots detta går varken departementschefen eller ut-

skottsmajoriteten med på att man skall begära en omläggning i enlighet med förslaget. Här hade ni ju en möjlighet att minska byråkratin, men då säger ni nej. Hur står det till med konsekvensen i all diskussion om att ni skall stoppa byråkratiseringen?

Det kontanta arbetsmarknadsstödet uppgår f. n. till 55 kr. per dag. I reservationen 12 föreslår socialdemokraterna att stödet skall höjas till 65 kr. per dag. Detta innebär också att vid arbetsmarknadsutbildning dagsersättningen blir 75 kr. per dag. I vår reservation finns förslag till de nödvändiga lagändringarna. Vi anser att ersättningen skall kunna garantera mottagarna samma standard som den de hade förut, ja, t. o. m. en successiv förbättring. Jag kan hålla med dem som säger att stödet är för lågt även enligt vårt förslag. Med den inflationstakt som rått sedan den borgerliga regeringen tillträdde är en sak säker: vi socialdemokrater har icke tagit till i överkant. Trots detta anser utskottsmajoriteten att man inte behöver höja dagspenningen inom KAS och arbetsmarknadsutbildningen. Utskottsmajoriteten avfärdar det hela med följande mening: "Utskottet hänvisar till den nyligen gjorda höjningen av KAS och avstyrker de båda motionerna." Det är de borgerligas tröst till de arbetslösa och till dem som går på arbetsmarknadsutbildning. Det enda de inte fått med i avslaget är väl ett "lycka till".

En grupp som har det speciellt svårt i vårt samhälle är de som av olika anledningar är handikappade. Jag har redan berört frågan i samband med den skyddade sysselsättningen. Att skapa möjligheter för dessa människor att skaffa sig ett yrke anser vi vara mycket angeläget. Därför är vi redo att föreslå en ökning av bidraget vid utbildning av handikappade från 8 till 16 kr. per timme. Utskottsmajoriteten anser att detta bidrag icke kommer att fylla någon uppgift i framtiden och hänvisar till att svårt handikappade som får utbildning framdeles skall kunna få ett bidrag som uppgår till 75 % av den totala lönesumman. Vi har inget att erinra mot detta bidrag, men det gäller endast svårt handikappade, och det behövs en höjning av det bidrag som normalt skall utgå.

När vi diskuterade medbestämmandelagen förlorade socialdemokraterna lottningen beträffande finansieringen av informationen, utbildningen och forskningen. I dag ser vi följderna av denna förlust. De fackliga organisationerna har icke medel att fullfölja sin utbildning. I reservationen 14 föreslår vi samma ordning som den som föreslogs i vår tidigare reservation beträffande medbestämmandelagen. Herr Ulander får senare i dag svar på en interpellation i denna fråga och kommer att närmare argumentera för vår reservation.

Herr talman! Med det anförda ber jag än en gång att få yrka bifall till samtliga reservationer som är fogade till utskottets betänkande.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! För möjligheterna till en progressiv sysselsättningspolitik här i Sverige är den borgerliga trepartiregeringen en ren katastrof. Det gäller i tre viktiga hänseenden.

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

Arbetsmarknads-
politiken

För det första uppmuntras storfinansen och kapitalägarna till ett hänsynslösare och militantare uppträdande. De vet att de har en regering som ser med passiv sympati på deras hänsynslöshet.

För det andra har vi att vänta en förstärkning av den tendens som visar sig i kapitalismens sena utvecklingsstadium – att statens bördor för att subventionera och stabilisera privatkapitalets ställning medvetet vältras över på de lönarbetande.

För det tredje visar regeringen upp en fullständig perspektivlöshet och en total oförmåga att självständigt och aktivt analysera problemen. På grund av de tre partiernas opportunistiska gentemot varandra förstoras effekterna av den osjälvständighet i förhållande till privatkapitalet som redan ligger i den allmänna borgerliga politiska filosofin.

Till allt detta kommer nu en annan sak i dagens debatt. Det är den oklarhet och oordning i vilken riksdagen tvingas föra sina debatter om sysselsättningsproblemen. I dagens debatt blandas t. ex. behandlingen av sysselsättningspolitikens riktlinjer i stort med en mängd ekonomiska och administrativa specialproblem. Den översiktliga principdiskussionen borde ha förts särskilt, så att partiernas politiska grundinställning klart framgick. Den i och för sig lika viktiga debatten om de många praktiska specialåtgärderna ute på fältet borde också föras särskilt. Såsom det nu är blandas korten ofta bort, och den intresserade allmänheten får mycket svårt att vaska ut kärnpunkterna.

Varför är det så svårt att föra en verklig diskussion om sysselsättningspolitikens mål och om den verkliga samhällseliga situationen? Jo, det förstår man om man läser utskottsbetänkandet. Och i rätt stor utsträckning gäller detsamma även om den socialdemokratiska reservationen i det avsnittet. Det finns ingenstans någon verklig analys av problemen och heller inte någon målsättning.

Det finns en mängd fraser som inte har givits innehåll. Vad är t. ex. "arbete åt alla"? Man måste ju fråga: Åt hur många? På vilka villkor? Hur många jobb måste tillskapas för att uppnå målsättningen? När kan den uppnås osv.?

Vad är "jämslälldhet mellan män och kvinnor"? Det räcker ju inte med en sådan allmän paroll. Bohman vill jämställdhet. Han tycker att det är jämställdhet när kvinnan är hemma. Ahlmark vill jämställdhet. Han tycker det är toppen när 70 % av deltidsarbetarna är kvinnor. Palme vill jämställdhet. Men det som ökade mest under hans regering var de kvinnliga deltidsarbetarna. Vad menar man då med jämställdhet?

Man måste komma ifrån sådana här alltför allmänna fraser. Man måste definiera det praktiska och det ideologiska innehållet i varje sådan allmän paroll. Den konkreta diskussionen om målsättningen måste föregås av att man försöker klara ut: Vari består arbetslöshets- och sysselsättningsproblemet i Sverige i dag? Vad har egentligen hänt? Det har folk rätt att få veta utan att matas med skryt och med innehållslösa paroller.

Mellan 1965 och 1976 har sysselsättningen i Sverige egentligen icke ökat. Utskottet redovisar att antalet sysselsatta personer har ökat, men

det är ju en helt annan sak. Det är närmast litet löjligt när utskottet redovisar ett antal personer utan att fråga sig om de är heltids- eller deltidsarbetande. Heltidsarbetande har mellan 1965 och 1976 minskat med nära 7 %. Deltidsarbetarna har samtidigt ökat med ca 50 % – det är ju en mindre grupp. Men räknat i heltidsarbeten har antalet personer i arbete sedan 1965 minskat med grovt räknat 1 %. Samtidigt har antalet människor i åldrarna 16–74 år ökat med 300 000.

Arbetslösheten, i ordets klassiska mening, ligger i dag på en ungefärlig genomsnittsnivå som är halvvannan gång så hög som för tio år sedan. Arbetslösheten bland dem som är under 25 år är ungefär dubbelt så hög nu som för tio år sedan. Ungdomsarbetslösheten var 1965 ca två och en halv gång så hög som den genomsnittliga arbetslösheten. Men 1976 var den tre och en halv gång så hög. Ungdomskullarna har blivit mindre sedan 1965, men ändå är ungdomsarbetslösheten värre. Antalet kvinnor i arbete har mellan 1965 och 1976 ökat med 258 000. Men de kvinnliga deltidsarbetarna har samtidigt ökat med 243 000. Det är nästan lika mycket. Det är alltså bara deltidsarbetet som tenderar att öka bland kvinnorna.

Vad säger oss detta?

Det säger oss att läget långsamt och på sikt blir sämre. Att arbetslöshetsnivån på sikt ökar. Att läget för arbetande blir svårare. Att kvinnodiskrimineringen hålls vid makt och stärks genom deltidsarbetets växande utbredning. Att sysselsättningsgraden bland män sjunker utan att de heltidsarbetande kvinnorna blir fler. Att ungdomsarbetslösheten blivit betydligt värre. Att deltidsarbetet, som jag påpekade, allmänt breder ut sig och att procenten deltidsarbetare bland de arbetande kvinnorna blir högre.

Vad tjänar det då till att basunera ut en mängd fraser: Vi vill att alla skall ha arbete, vi vill jämställdhet för kvinnorna, svensk arbetsmarknadspolitik är den bästa i världen, vår sysselsättning ökar och kvinnorna träder mer och mer in på arbetsmarknaden, och liknande. Det är ju falskt alltsammans. Problemen blir i verkligheten svårare och mer komplicerade. Det ekonomiska systemet klarar sysselsättningen allt sämre. Och den politik som förts har icke lyckats hejda den tendensen.

Vad är det för fel på svensk sysselsättningspolitik av i dag? Det är allmänt hållet ungefär samma fel som i andra kapitalistiska länders. När fullsysselsättningen blir en andrahandsfråga i förhållande till uppgiften att söka stabilisera kapitalismen och hålla dess vinster – då går det givetvis ut över de arbetande människorna.

Vad var huvudtanken i den gamla fullsysselsättningspolitiken sådan den utarbetades av Ernst Wigforss? Huvudtanken var ungefär följande, uttryckt i mycket korta drag:

Ingen arbetslöshet skulle i princip tillåtas, bortsett från s. k. friktionsarbetslöshet, dvs. när folk flyttar från ett jobb till ett annat. Det skulle vara full sysselsättning i ordets egentliga mening. Den skulle uppnås genom direkta statliga arbeten och genom förstärkning av de breda folk-

lagrens sociala standard och köpkraft. Detta skulle i sin tur bilda underlag för ökad avsättning. Expansion och fullsysselsättning skulle kombineras med en social omfördelning. Den sociala omfördelningen var ett sätt att stärka sysselsättningsunderlaget.

Wigforss var i sitt tänkande inte helt klar och i sitt genomförande inte heller konsekvent. Men han hade ett principiellt alternativ till den gamla borgerliga nationalekonomin. Det var ett alternativ grundat på en alternativ ideologisk värdering.

Vad blev det av denna Wigforsspolitik? Den har gradvis ersatts med en helt annan.

Den politiken har följande grundtankar: Stöd företagen med direkta förmåner och subventioner! Låt utslagnings- och koncentrationsprocessen ha sin gång! Acceptera att människorna delas upp i ett A-lag och ett B-lag, eventuellt också ett C-lag! Låt samhället ta över ansvar och kostnader för B- och C-lagen! Låt de lönarbetande själva via ett skattesystem som blir allt mindre omfördelande – därför att de indirekta skatterna ökar – betala kostnaderna för kategorin av utslagna arbetskamrater! Gynna de privata investeringarna, håll tillbaka statens utgifter!

Vad blir följden av denna politik, som i alltmer renodlad form företräds av den nya regeringen? Kapitalägarna gynnas, deras utgifter driver på inflationen, som i dag är långt snabbare än exempelvis i början av 1960-talet. En ständig tendens till omfördelning sker relativt sett från de arbetande och till kapitalets förmån. De privata investeringarnas andel av nationalprodukten ökar, de statliga och kommunala investeringarnas andel minskar. Lönernas andel av nationalprodukten och även deras andel av den totala privata konsumtionen minskar.

Detta är, kan man säga, alltså raka motsatsen till Wigforss linje. Wigforss menade att omfördelningen till de breda lagrens förmån var ett stöd åt en expansiv sysselsättningspolitik. Dagens svenska sysselsättningspolitik bygger på en helt motsatt princip: Stöd företagen och kapitalägarna, omfördela från de breda lagren till kapitalets förmån – så får företagen, enligt vad man påstår, utrymme för att klara sysselsättningen. Denna filosofi är felaktig, ty genom att hålla tillbaka de breda lagrens efterfrågan, genom att föra en restriktiv lönepolitik, genom att låta offentliga investeringar utvecklas långsammare än privata minskar man i verkligheten basen för ny sysselsättning. Detta får också indirekt en verkan på privatföretagen, eftersom deras förmåner, som de direkt får av staten, motverkas av att de inte kan utnyttja den nationella efterfrågan till avsättning och ackumulation av vinster.

Att den borgerliga regeringen vill ha det så här är ju inte förvånande. I dess politiska tänkande finns egentligen bara en, mycket enkel och tämligen rå, linje: Gynna storfinanserna så mycket och så direkt som möjligt! Sätt inte i fråga utslagning, sätt inte i fråga strukturutveckling och sätt inte i fråga kapitalexport! I övrigt håller sig regeringen inte med några enhetliga principer, vare sig politiskt eller moraliskt.

Skall arbetarrörelsen kunna ställa upp ett politiskt alternativ till denna

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

arbetarfientliga och folkfientliga politik, måste den tänka i nya banor. Man måste överge den borgerliga 1800-talsekonomin och gripa tillbaka och utveckla tankegångar av den typ som Ernst Wigforss förde fram på sin tid. Och man måste naturligtvis gå längre än så, därför att kapitalismens kris i dag är djupare och berör systemet mer i grunden än vad 30-talskrisen gjorde.

Vpk har gett uttryck för grundelementen i en ny sysselsättningspolitik. Denna politiks mål skall vara full sysselsättning i ordets egentliga gamla bemärkelse. Alla vuxna arbetsföra skall i princip ha ett arbete eller ett arbete som väntar dem när de är klara med studierna. Varje vuxen kvinna skall kunna självständigt försörja sig. Arbetslöshet på de nivåer som tolererats de senaste tio åren skall vara oacceptabel.

Vpk vill se svensk arbetarrörelse driva ett progressivt program med denna målsättning. Ett sådant program bör enligt vår mening innehålla följande huvudmoment i korta drag:

Gradvis bör man förverkliga ett statligt industriprogram. Det skall vara industrier som bidrar till att kraftigt höja förädlingsgraden i produktionen, industrier som ger många arbeten per enhet insatt kapital, råvara och energi, industrier som kan kompensera för strukturkrisen i de traditionella branscherna och på de gamla bruks- och industriorterna.

En upprustning av den kollektiva trafiken bör ske till dess högsta tekniska kapacitet. Det ger arbete åt anläggningsarbetare och åt de industriarbetare som producerar den nya materielen för denna upprustning. Det ger också effektivare transporter och är därmed bl. a. ett stöd åt exportindustrin.

Ett program bör ingångsättas för att bygga i fatt de allvarliga brister som finns inom daghems- och vårdsektorn, inom arbetsmiljön, naturmiljön, bostadsmiljön m. m. Detta ger arbete åt byggnadsarbetare, industriarbetare, liksom åt folk inom den offentliga sektorn. Det öppnar en mängd varierande uppgifter åt de 10 000-tals ungdomar som i dag inget bättre begär än en arbetsuppgift med ändamål och framtida mening.

En förkortning av den allmänna arbetsdagen bör omedelbart genomföras, och genomföras med bibehållna löner och köpkraft. Det kommer att skapa många nya arbeten redan i sig självt. Det kommer att skapa arbeten också indirekt. Det innebär ju en ekonomisk omfördelning till de lönarbetandes förmån, som kan bilda underlag för en vidgad sysselsättning över hela näringslivet.

Kapitalexport och industriutflyttning bör i princip förbjudas. Tusentals arbetstillfällen går på dessa vägar årligen ut ur landet. Inte minst är det viktiga delar av den sysselsättningsintensiva verkstadsindustrin som drabbas.

De stora privata affärsbankerna bör nationaliseras och en planmässig styrning av de större kapital- och investeringsströmmarna genomföras. På det sättet styr man över resurser till den produktion som ger stora sysselsättningseffekter och hög förädlingsgrad. Man minskar i motsvarande mån beroendet av den produktion som kräver väldiga mängder

kapital och energi men där sysselsättningen ändå på sikt minskar. Man styr resurser till socialt angelägna ändamål. Det förbättrar de arbetande människornas kapacitet och stärker deras sociala och ekonomiska ställning.

Detta är i mycket kort sammandrag vpk:s krav och program. Utskottet vill i sitt betänkande inte diskutera dessa tankar i sak. Man intar en rätt lustig attityd. Man menar ungefär som så, att vpk:s idéer är så anorlunda att man av den anledningen inte bör diskutera dem. Det är en ny och intressant tanke. Man skall alltså diskutera bara med folk som har samma idéer som man själv. Man skall bara diskutera detaljer, aldrig väsentligheter.

Jag förstår mycket väl att den borgerliga regeringen är rädd för en diskussion om väsentligheter. Men ni kommer inte att slippa ifrån den. Ur er passivitet, ur ert grova gynnande av storfinansen, ur er likgiltighet inför de framväxande problemen kommer allt fler av de lönarbetande att dra slutsatsen att en helt ny politik måste till, ett helt nytt tänkande. Er politik är storfinansens. Men vad som krävs är en politik mot storfinansen och för de breda lagren. Er politik hör 1800-talet till. Vad som krävs är en politik för år 2000. Det är bara arbetarrörelsen som kan bära upp en sådan politik.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga vpk-motioner som behandlas i detta betänkande.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Det är inte mer än tre månader sedan vi här i riksdagen diskuterade sysselsättningspolitikens inriktning. Den mera övergripande debatt som Jörn Svensson i Malmö här efterlyste hade vi således i huvudsak i december föregående år, då med anledning av propositionen om en samordnad sysselsättnings- och regionalpolitik.

Tre månader är en kort tid, och ändå har mycket hänt sedan dess. De principer som antogs förra året ligger fast, men i fråga om uppföljningen i konkreta förslag har regeringen presenterat åtskilligt. I första hand gäller det förslagen i budgetpropositionen, men jag vill också erinra om arbetsmarknadsminister Ahlmarks s. k. sysselsättningspaket och de propositioner som industriministern har lagt fram angående vissa problembanscher inom det svenska näringslivet.

Vilka uppgifter skall då sysselsättningspolitiken ha enligt 1976 års riksdagsbeslut? Man kan, herr talman, sammanfatta dem i följande fyra punkter: 1. Ge trygghet i anställningen. 2. Öka tillgången på arbete. 3. Undanröja hinder för förvärvsarbete. 4. Nå jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden.

Detta är förvisso mycket krävande uppgifter. Möjligheterna att lyckas är i hög grad beroende av en framgångsrik ekonomisk politik och en förnuftig näringspolitik. Men debatten om de frågorna får komma i annat sammanhang. Bakgrund till diskussionen om vår sysselsättningspolitik måste ändå vara den internationella lågkonjunktur som sedan ett par år till-

baka plågar praktiskt taget alla västländer.

Det finns anledning att fråga sig hur Sverige har klarat sin sysselsättning i denna vågdal. Av den bild som nu visas på TV-skärmen – och som också finns återgiven i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 21, s. 9 – framgår att vi totalt har en arbetslöshet på ungefär 1,8 % av hela arbetskraften. Kvinnor och ungdomar ligger tyvärr högre. Men det viktiga är att även för dessa båda utsatta grupper på arbetsmarknaden har situationen förbättrats – det framgår mycket tydligt av bilden. Sämst är läget för kvinnor i åldern 16–19 år, där andelen arbetslösa uppgick till drygt 7 % i slutet av förra året.

Att situationen i det här avseendet är så bra beror till stor del på en aktiv arbetsmarknadspolitik. När antalet varsel steg oroande i slutet av förra året och i början av 1977, drog regeringen den enda riktiga slutsatsen. Man sade sig att här måste till extraordinära insatser, och så kom arbetsmarknadsminister Ahlmarks sysselsättningspaket. Det innehöll bl. a. att statliga industribeställningar på 200 milj. kr. tidigare lägs under den här våren, att statsbidrag ges till kommunala industribeställningar på ca 200 milj. kr., att ytterligare 500 milj. kr. anslås till beredskapsarbeten. Det innebär att arbetsmarknadsstyrelsen kan sysselsätta 20 000–25 000 fler i beredskapsarbete fram till halvårsskiftet än vad som vore möjligt med tidigare anslag. Antalet platser i arbetsmarknadsutbildningen ökar under våren med 10 000 och utbildningen görs mer attraktiv genom att utbildningsbidraget höjs med 30 kr. om dagen. Statsbidraget till utbildning i företagen höjs tillfälligt under första halvåret från tidigare 8 kr. i timmen till 25 kr. i timmen. Det högre bidraget skall kunna utgå också för utbildning i medbestämmandefrågor.

En rad åtgärder syftar till att hjälpa särskilt ungdomar och kvinnor som är nytillträdande på arbetsmarknaden. Staten skall exempelvis ta fram fler praktikplatser för ungdomar. Ungdomar under 20 år får större möjligheter att delta i arbetsmarknadsutbildning. De skall även kunna få utbildningsbidrag för att gå kortare yrkesinriktade kurser i gymnasieskolan. Statsbidraget för kommunala beredskapsarbeten för ungdomar höjs från 60 % till 75 % för hela 1977. Sådana arbeten öppnas nu också för nytillträdande på arbetsmarknaden som är över 25 år. Den framgångsrika verksamheten med enskilda beredskapsarbeten i form av praktikplatser för tonåringar skall fortsätta i organisationer och företag även under andra halvåret 1977.

Detta har gett snabb effekt. Som en direkt följd av regeringens beslut att höja bidraget till utbildning inom företagen från 8 kr. till 25 kr. per timme, som jag nyss nämnde, får nu omkring 30 000 personer utbildning i stället för att bli arbetslösa. Det är ett tal som har vuxit mycket snabbt. Bara för ett par veckor sedan var antalet ungefär hälften. Detta visar att förslagen har, som jag nyss sade, haft verkligt god effekt. Till mycket stor del gäller insatserna sådana anställda som redan varslats om permitteringar och där nu varslan har tagits tillbaka.

De här åtgärderna skall ses mot bakgrund av den situation svenskt

näringsliv befinner sig i, dvs., som jag tidigare nämnde, i väntan på att lågkonjunkturen skall vändas till högkonjunktur. När ordertillgången i företagen blir bättre kommer man att vara väl rustad att höja produktiviteten snabbt. Den intressanta frågan är ju när detta kommer att inträffa. Här skiljer sig buden något åt. Förhoppningsvis är det en klar förbättring kring årsskiftet 1977-1978.

En viktig del i en fungerande arbetsmarknad är arbetsförmedlingarna. Under senare år har det skett en kraftig uppbyggnad av arbetsmarknadsverkets resurser; det gäller både personal och tekniska hjälpmedel. Den uppbyggnaden fortsätter även nästa budgetår. 240 nya tjänster tillförs verket, varav 100 får tas i anspråk redan nu. Det är en teknik som har tillämpats även tidigare år.

I reservationen 2, som herr Fagerlund talade om alldeles nyss, har socialdemokraterna, tycker jag, formulerat sig minst sagt egendomligt. Man säger sig inte kunna acceptera den personalförstärkning regeringen föreslår – ”som i realiteten innebär en avsevärd uppbromsning i utbyggnaden av arbetsförmedlingen”.

Av den bild som jag visar på TV-skärmen framgår hur personalutvecklingen inom arbetsmarknadsverket efter den stora reformen av arbetsmarknadspolitikerna 1966 har utvecklats. Bilden visar att arbetsmarknadsverkets tjänster har ökat i antal från 3 314 till 5 368. Framför allt vederlägger det socialdemokraternas påstående att den nya regeringen skulle ha slagit av på ökningstakten. Det är en kurva som visar på en fortsatt kraftig personalförstärkning. Jag tycker att bilden talar för sig själv.

Frågan uppstår då: Hur skall dessa tjänster fördelas? Vad skall de användas till? Utskottet instämmer i departementschefens förslag att det i första hand skall vara arbetsmarknadsstyrelsen som efter egen prövning kommer fram med förslag till personalfördelningen. Denna skall upprättas mot bakgrund av de erfarenheter verket har från sitt förmedlingsarbete. Vissa riktlinjer finns angivna i budgetpropositionen. Arbetsmarknadsministern förutsätter att huvuddelen av ökningen kommer den egentliga platsförmedlingen till godo och lägger särskild vikt vid förmedlingsinsatser för ungdom och nytillträdande kvinnor. I propositionen understryks också behovet av att upprusta arbetsförmedlingen för kulturarbetare.

Under några år har på sysselsättningsutredningens initiativ bedrivits försöksverksamhet på 24 förmedlingskontor, där ca 70 erfarna förmedlare avdelats för ungdomsfrågor. På liknande sätt initierade delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor en försöksverksamhet. Sedan 1974 har ca 100 arbetsförmedlare arbetat särskilt med kvinnliga arbetssökande. I båda fallen har det varit fråga om en tidsbestämd försöksverksamhet. Perioderna har nu löpt ut, och det naturliga är då att man integrerar den verksamheten i det ordinarie förmedlingsarbetet. Det betyder då också att försöken som sådana anses avslutade.

Men, herr talman, självklart skall de värdefulla erfarenheterna från

försöksverksamheten tas till vara, utvärderas och omsätts i det vardagliga arbetet. I den mån arbetsmarknadsstyrelsen finner behov av särskilda förmedlingstjänster för speciella grupper i fortsättningen får verket inom den givna budgetramen föreslå sådana tjänster. Från utskottsmajoritetens sida finner vi det inte motiverat att, som reservanterna vill, nu förlänga försöksverksamheten ytterligare vad gäller förmedlingsarbetet för ungdom och kvinnor.

Det här ställningstagandet innebär inte något som helst avsteg från regeringens och utskottsmajoritetens mål att erbjuda arbete åt de kvinnor och ungdomar som vill komma ut på arbetsmarknaden. Tvärtom, allt skall göras för att underlätta det steget. Under senare år har antalet kvinnor på arbetsmarknaden ökat kraftigt, men ökningen har varierat mellan åren. Jag visar på TV-skärmen en tredje bild. Det framgår av den att under början av 1970-talet låg ökningen mellan 17 000 och 31 000. Det är de ljusa staplarna, som sticker upp ovanför nollstrecket, och de avser de första tre åren som är redovisade på diagrammet. Sedan kommer de två högkonjunkturåren 1974 och 1975. Då låg ökningen på 63 000 resp. 73 000. Sedan kom 1976 och då sjönk antalet igen till 31 000.

Det intressanta är kanske att avläsa hur ökningen har utvecklats i förhållande till kalenderåret 1976 och som indikation på den fortsatta utvecklingen tar jag den senaste tolv månadersperiod som statistiken redovisar, dvs. från februari 1976 till februari 1977. Den tiden finns inte med på bilden, men det visar sig att ökningen under den perioden är 38 000. Det betyder med andra ord att det är en större ökning än under kalenderåret 1976. Detta visar också hur fel socialdemokraterna har när de försöker göra gällande att vi skulle ha en lägre ambitionsnivå från regeringens och utskottsmajoritetens sida när det gäller att underlätta för kvinnor som vill komma ut på arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingens effektivitet är naturligtvis minst lika beroende av den tekniska upprustningen som av den personella förstärkningen. För nästa budgetår sker en nästan dubbelt så stor satsning som tidigare, i pengar räknat, på arbetsmarknadsverkets ADB-utrustning. Det innebär bl. a. att vi under nästa budgetår får dagliga platslistor över hela landet. Vidare kommer de intressanta försöken att utvidgas att med hjälp av databehandling matcha – dvs. koppla samman – den arbetssökandes önskemål med de uppgifter som finns om lediga platser runt om i landet. Den sökandes möjligheter att på kort tid finna just det jobb hon eller han söker ökar oerhört genom ett sådant system. De här exemplen visar något av vad man kan åstadkomma med en fortsatt teknisk upprustning av arbetsmarknadsverket.

Från oktober 1976 tillämpas allmän platsanmälan i Skåne och Blekinge. Vid arbetsmarknadsutskottets resa föregående vecka i Malmöhus län fick vi en del redovisning av hur försöken utfallit. Det är en kort period, så erfarenheterna måste bedömas med försiktighet. Men allt tyder på att antalet platsanmälningar har ökat väsentligt. Uppgången ligger på omkring 25 %. Allmänt kan sägas att erfarenheterna är goda och de

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

motiverar att man nu, som regeringen föreslår, går vidare och inlemmar Stockholms län i försöksverksamheten. En fortlöpande utvärdering av effekterna och de ekonomiska konsekvenserna skall göras.

Så några kommentarer om sysselsättningspolitikens uppgift att undanröja hinder för förvärvsarbete.

Kvinnor har många svårigheter att kämpa mot då de söker sig ut på arbetsmarknaden. Det sammanhänger delvis med kvinnans traditionella roll i hemmet. Undersökningar visar ju att flertalet kvinnor trots påbörjat yrkesarbete är de som sköter så gott som allt hushållsarbete. Här måste till verkliga attitydförändringar.

Bristen på daghem är ett annat stort hinder. Det är viktigt att hålla fast vid utbyggnadsplanerna på 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 fritidshemsplatser. Den frågan kommer att diskuteras senare i kammaren, men jag vill redan nu deklarerat att vi från vår sida kommer att göra allt för att uppnå det målet.

För människor med olika slag av handikapp är det viktigt – jag håller med herr Fagerlund om det – att samhället gör vad som göras kan för att undanröja hinder för arbete. I budgetpropositionen föreslås också en mycket betydande ökning – sammanlagt 132 milj. kr. – i detta syfte.

Tiden tillåter inte att jag går igenom de olika delförslagen. Men socialdemokraterna har i reservation nr 13 tagit upp frågan om storleken på bidraget till utbildning i företag av handikappade, och jag vill något kommentera det.

Regeringen och utskottsmajoriteten föreslår oförändrad bidragsnivå. Jag vill gärna motivera detta. Det är i huvudsak av två skäl. För det första har AMS befogenhet att företa jämkning i enstaka fall. Det innebär att vid utbildning av svårt handikappade kan bidragsbeloppet höjas med upp till 75 % av den totala lönekostnaden. För det andra beslöt vi här i riksdagen i december föregående år om väsentligt förbättrade bidrag till halvskyddad sysselsättning för handikappade. Den förändringen gör att behovet av det här utbildningsbidraget minskat väsentligt.

Det är skälen till att vi avstyrker motionsyrkandet.

När vi talar om olika slag av arbetshinder vill jag passa på att nämna de ändringar av flyttningsbidragen som föreslås. För att upprätthålla den fulla sysselsättningen måste vi ha en viss geografisk rörlighet på arbetsmarknaden. Jag tror vi är överens om det. Samhället har i flyttningsbidragen en möjlighet att hjälpa den som måste flytta för att få ett jobb så att omställningsbördan inte blir för stor. Den förbättring och förenkling av flyttningsbidragen som nu sker är därför av stort värde.

Herr talman! Med dessa synpunkter har jag i stort sett bemött de reservationer som herr Fagerlund nämnde. Han redovisade en del mycket kortfattat; en senare talare från socialdemokraterna kommer tydligen att motivera dem utförligare. Jag har översiktligt bemött yrkandena i dessa reservationer. Jag ber att få yrka avslag på dem samtidigt som jag yrkar bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande nr 21.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wirtén gjorde precis det som jag i mitt inledningsanförande sade var så vilseledande när jag talade om utskottets redovisning, och som är så vanligt när man – som varje regering brukar göra – skall tala berömmande om sig själv.

Herr Wirtén visade på intern-TV-skärmen en tablå över hur antalet sysselsatta personer har ökat. Jag har försökt förklara för herr Wirtén att antalet sysselsatta personer kan öka eller minska – det säger inte så mycket om huruvida sysselsättningen ökar eller minskar. Om vi ser på årsmedeltalen för åren 1975 och 1976 finner vi att antalet sysselsatta personer ökade med 26 000. Men sysselsättningen minskade icke förty med 40 000 mätt i antalet heltidsarbetstillfällen, beroende naturligtvis på att heltidsarbetarnas antal hela tiden minskar sedan många år medan deltidarbete ökar i antal. Herr Wirtén menar att om vi har ett visst antal heltidsarbeten och delar dem i dubbelt så många deltidarbeten, så har sysselsättningen fördubblats. Det är i princip vad herr Wirtén påstår. Det är ett fullständigt orimligt påstående.

Han gör samma tabbe när det gäller kvinnorna. Mellan 1975 och 1976 har antalet sysselsatta kvinnor i och för sig ökat med 32 000. Men 25 000 av dem är deltidarbete. Är det i överensstämmelse med jämlikhetssträvandena att det bara är de deltidarbete kvinnornas antal som ökar? Det ökar naturligtvis bl. a. därför att antalet heltidsarbete män minskar.

Med den här typen av redovisning förfalskar man den problematik som finns. Och genom att, som herr Wirtén gjorde såsom talesman för utskottet, anlägga ett väldigt kort perspektiv förfalskar man den också. Då gör man arbetsmarknadspolitik till litet socialpolitik som skall bedrivas år efter år i stället för att den skall vara något som aktivt och på ett förebyggande sätt griper in mot de oroväckande tendenser som på sikt utvecklar sig i samhället. Om man ser ett årtionde tillbaka skall man, som jag har påtalat, finna att den genomsnittliga arbetslöshetsnivån höjs, att deltidarbete ökar och att heltidsarbete minskar – att den totala arbetsmarknaden mätt i antal heltidsarbetstillfällen faktiskt går ned något trots befolkningsökningen.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Malmö framhöll att Ernst Wigforss var en nydanare inom arbetsmarknadspolitik. Låt mig därför säga att vi inom socialdemokratin är beredda att fortsätta reformarbetet i samhället i Wigforss anda.

Herr Wirtén slog fast att tryggheten i anställningen är ett viktigt mål för sysselsättningspolitiken. LO överlämnade i går, den 23 mars, en framställning till arbetsmarknadsministern med begäran om lagstiftning med förbud mot permittering. Med anledning av den framställningen gjorde arbetsmarknadsministern ett uttalande. Jag skall inte läsa upp hela det uttalandet utan nöjer mig med några meningar. Arbetsmarknadsminis-

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

tern skriver bl. a.:

”LO har idag fäst uppmärksamheten på de betydande problem som hänger samman med permitteringar och krävt lagändringar. Också andra problem har uppmärksamats genom framställningar till arbetsmarknadsdepartementet, bl. a. lagens tillämpning på de mindre arbetsplatserna och frågor som hänger samman med kvinnornas och ungdomarnas situation på arbetsmarknaden.

Jag kommer därför att noga överväga det förslag till utredning rörande anställningsskyddslagen som ligger i LO:s framställning.”

Jag vill ställa denna fråga: Är de framställningar som arbetsmarknadsministern talar om likartade med den mängd motioner som har väckts i riksdagen om att luckra upp anställningstryggheten för ungdomar och kvinnor och om att samma regler inte skall gälla för småföretag som för andra företag? I så fall är jag verkligen orolig, herr Wirtén. Då blir det i fortsättningen inte mycket av tryggheten i anställningen.

Herr Wirtén visade en kurva över arbetsförmedlingens tillväxt. Jag har inte gjort någon egen kurva, men allt talar för att de 100 tjänstemän som redan finns på arbetsförmedlingen är inräknade.

Sedan säger herr Wirtén att behovet när det gäller de handikappade minskar. Det kan väl inte vara något motiv för att inte förbättra ett bidrag. Återigen skjuter vi fram de enskilda människornas problematik – det är den som måste ligga i botten.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först några ord till herr Svensson i Malmö. Jag tycker att mycket av innehållet i herr Svenssons inledningsanförande var ett eko av det som sades i december. Det var en beskyllning mot utskottsmajoriteten och även mot den socialdemokratiska utskottsminoriteten, om jag förstod honom rätt, för att man bara kastar fraser omkring sig, nämligen att man skall eftersträva arbete åt alla, rättvisa åt kvinnorna osv. Herr Svensson vill nu, liksom i december, ha en exakt kvantifiering i antal sysselsatta år 1990, år 2000 osv. Jag sade redan i december att en sådan sifferlek inte nyttar mycket till. Jag tror att såväl majoriteten som minoriteten inom utskottet rör sig på betydligt fastare mark med den diskussion vi fört i frågan om de mål som är uppsatta för vår sysselsättningspolitik.

Sedan kritiserar Jörn Svensson rätt hårt de deltidarbetandes situation. Jag kan hålla med honom om att det här finns åtskilligt att göra i flera avseenden. När det gäller frågan om de deltidarbetandes trygghet i anställningen osv. är vi säkerligen överens. Men jag undrar ändå om inte herr Svensson nedvärderar deltidarbetet i dagens samhälle. Det är minnsann inte så lätt att ta steget fullt ut på arbetsmarknaden. Många gånger innebär just deltidarbetet en möjlighet för kvinnor, som successivt vill gå ut på arbetsmarknaden. Deltidsarbeten är också en förutsättning för den pensionsreform, som vi fattade beslut om för något år sedan och som ger arbetstagarna möjlighet att successivt trappa av sin verksamhet

och successivt lämna arbetsmarknaden. Det är alltså många fördelar med att vi har tillgång till ett stort antal deltidsarbeten.

Sedan är jag medveten om att det här varit en mycket snabb uppgång, och jag tycker därför att det finns skäl att man av den anledningen prövar huruvida det finns mindre goda inslag i deltidsarbetet och huruvida man behöver lägga fram konstruktiva förslag för att hjälpa upp situationen för den gruppen yrkesverksamma.

Till herr Fagerlund hinner jag tyvärr bara säga ett par saker. Herr Fagerlund nämnde att vi inte tagit upp utredningen om organisationen för skyddat arbete. Det berodde helt enkelt på att den frågan är under beredning i departementet. Att ta upp frågan till behandling i riksdagen innan regeringen är klar med sitt ställningstagande skulle vara ett mycket unikt sätt att behandla en viktig fråga. Jag tror att utskottsmajoritetens ställningstagande på den punkten är riktigt.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wirtén vill inte diskutera det verkliga problemet med deltidsarbete. Jag har inte alls sagt att det inte kan vara lämpligt och bra att man såsom en dellösning temporärt och på det personliga planet ägnar sig åt deltidsarbete under en viss period. Men det är inte detta vi resonerar om utan problemet att de deltidsarbetandes antal ständigt ökar. De deltidsarbetande är praktiskt taget den enda kategori arbetande vars antal ökar, medan däremot antalet heltidsarbetande minskar på lång sikt.

Kvinnornas inträde på arbetsmarknaden tar sig i huvudsak formen av deltidsarbete. Andelen deltidsarbetande kvinnor på arbetsmarknaden ökar. Det hade varit riktigare om andelen heltidsarbetande hade ökat. Det borde ha varit målsättningen. Om deltidsarbetet fortsätter att vara en utpräglad kvinnlig företeelse och i än högre grad än tidigare får dominera den kvinnliga delen av sysselsättningen, betyder det att diskrimineringen mot kvinnorna återskapas och hålls vid makt, om också i en ny form. Det kan aldrig leda till att den diffusa fras om jämställdhet som även herr Wirtén ständigt kör med kan förverkligas. Jag efterlyser er syn på detta deltidsarbete såsom samhälleligt problem. Som jag uppfattar det har ni en positiv syn. I varje fall uppfattar ni det inte som något problem. Det anser jag vara socialt ansvarslost och ett svek mot kvinnorna.

Herr Wirtén förklarar att jag är ett eko av vad som sades i december. Ja, herr Wirtén, i motsats till de borgerliga partierna byter jag inte politik på några månader. Jag har samma politiska uppfattning nu som jag hade i december när det gäller energifrågan, sysselsättningsfrågan och andra frågor.

Herr Wirtén måste ändå hålla med om det berättigade i den kritik som jag nu åter ekar fram mot att ni inte sätter upp några som helst, om aldrig så ungefärliga, mål för hur många sysselsättningstillfällen som måste skapas för att lösa problemen. Ni har inga kvantitativa mål. Hur kan ni då veta hur mycket pengar ni skall lägga ner för att förverkliga

de vackra parollerna?

Herr Wirtén påstår att utskottet står på fastare mark än vpk gör. Hur kan man stå på fastare mark, när man inte har några som helst proportioner klara för sig? Är det en fastare politik att inte veta vad resultatet skall bli av det man gör än att veta att man har en bestämd målsättning uttryckt i ett bestämt antal arbetstillfällen eller i någon annan kvantifierbar eller beräkningsbar enhet?

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Det enda i min replik som herr Wirtén berörde var organisationen av det skyddade arbetet. Han sade att det hade varit unikt om riksdagen hade tagit upp denna fråga, eftersom den är under beredning. Det kanske hade varit unikt, men det är också unikt i Sverige att vi har en regering med tre partier som inbördes är oerhört oeniga om hur detta problem skall lösas.

Jag är övertygad om att det för dem som jobbar på de skyddade verkstäderna hade varit en fördel om riksdagen klart sagt ut hur verksamheten skall organiseras och finansieras i framtiden. Då hade de som jobbar på detta område fått riktlinjer. Vi hade fått i gång investeringar och uppnått en förbättrad arbetsmiljö, och vi hade fastlagt att det är fråga en industriell verksamhet som är precis likvärdig med all annan industriell verksamhet.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad gäller organisationen av det skyddade arbetet får herr Fagerlunds tal om oenighet i regeringen stå för honom själv. Det finns f. n. inga budskap från regeringen i denna fråga. Vi får avvakta propositionen, och jag är säker på att den kommer att innehålla konstruktiva förslag baserade på det utredningsarbete som utförts. Arbetsmarknadsministern har ju utlovat förslag i denna fråga under maj månad, och till dess får väl herr Fagerlund ge sig till tåls.

Sedan vill jag gärna ta upp en annan sak som herr Fagerlund nämnde i sitt inledningsanförande och som jag inte hann med att beröra tidigare, nämligen utbildningsfonder. Förslaget har väckts i sysselsättningsutredningen, och jag tror i och för sig att det finns anledning att fundera vidare över de tankar som har kommit fram där. Men också på den här punkten bör vi rimligen invänta ett förslag från regeringen, när det är klart uttalat att man där håller på med förberedelser även i den här frågan.

Det kanske finns anledning att erinra herr Fagerlund om att hans egna partivänner såg det på samma sätt när de satt i regeringen. Jag kan citera direkt ur den proposition som vi behandlade i december förra året, alltså för bara några månader sedan, och som Ingemund Bengtsson var ansvarig för: "— — — vill jag föreslå att frågan om utbildningsfonder får behandlas när utredningens kartläggning är avslutad och ställning kan tas till de direktiv som utredningen då kan få för ett fortsatt arbete."

Jag tror att vi även på den här punkten får ge oss till tåls och se om förslagen har den bärighet som herr Fagerlund nu gör gällande. Jag vill alltså i och för sig inte bestrida det, men i dag kan utskottet inte göra annat än avstyrka socialdemokraternas yrkande.

Slutligen till herr Svensson i Malmö: Jag menar att det är en väsentlig skillnad mellan herr Svenssons och mitt sätt att föra den här debatten i dag i jämförelse med hur det var i decemberdebatten. Då tog vi upp de principiella frågorna, och då lade vi fast i riksdagsbeslutet vilka principer som skulle gälla för sysselsättningspolitiken. I dag är det frågan om hur dessa principer skall förverkligas i form av praktiska åtgärder. Det är den saken jag har försökt att lägga tonvikten vid i mitt huvudanförande. Herr Svensson har i det avseendet varit väldigt tyst och i stort sett bara upprepat vad han sagt förut om de övergripande principerna, något som jag inte tycker leder så värst långt.

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s):

Herr talman! Debatten här i kammaren i dag och i andra sammanhang bekräftar den centrala ställning arbetsmarknadspolitiken intar. För den politiska och fackliga arbetarrörelsen har arbetsmarknadsfrågorna alltid varit grundläggande och centrala. Rätten till arbete och trygghet har varit vägledande för de insatser som arbetarrörelsen tagit initiativet till och de krav som den med framgång har drivit. Steg för steg har socialdemokratin i samverkan med den fackliga rörelsen byggt upp en arbetsmarknadspolitik och en näringspolitik som gjort det möjligt att med samhällets stöd bemästra kriser och svårigheter som uppkommit. Grundläggande för denna politik är att samhället har en avgörande roll för att värna sysselsättningen.

I jämförelse med andra länder har vi bättre kunnat bemästra den internationella krisens verkningar. Det är i sådana skeden som samhället måste ha god beredskap och effektiva sysselsättningspolitiska medel att sätta in. Socialdemokratin vill därför att krafterna nu samlas kring uppgiften att förstärka och ytterligare utveckla arbetsmarknadspolitiken. Vi har i motioner, i reservationer och i debatten här i dag givit uttryck för vår vilja att driva denna politik.

Bengt Fagerlund har tidigare i debatten redogjort för viktiga avsnitt i denna fråga. Jag avstår därför vid det här tillfället från att anföra ytterligare synpunkter och begränsar mig till att instämma i hans inlägg.

Herr talman! Jag skall här helt kort kommentera några av de socialdemokratiska reservationer som är fogade till arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:21.

I reservationen 2, som behandlar personalförstärkning till arbetsmarknadsverket, anser vi reservanter att det är nödvändigt att arbetsförmedlingen ges personella resurser som gör det möjligt att ge den enskilde erforderlig hjälp i ansträngningarna att finna lämpligt arbete. Vi finner det motiverat också utifrån samhällsekonomiska synpunkter, därför att en väl fungerande arbetsförmedling som kan ge den arbetssökande snabb

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

och effektiv information om lediga arbetstillfällen, arbetsförhållanden och andra faktorer som är väsentliga i sammanhanget är till fördel för såväl den arbetssökande som samhället. Detta bidrar också till minskade ersättnings- och bidragskostnader samt till ökade skatteintäkter för samhället.

Vi föreslår mot denna bakgrund en uppräknig av medlen för bl. a. lönekostnader med 4,5 milj. kr. för nästa budgetår. Detta ger utrymme för 300 nya tjänster, vilket ungefär motsvarar den takt som gällt för förmedlingens utbyggnad under tidigare år på 1970-talet. Enligt vårt förslag bör således arbetsförmedlingen förstärkas med 60 medarbetare utöver regeringens förslag. Genom en sådan åtgärd får förmedlingen ökade möjligheter att göra större insatser för bl. a. handikappade och andra grupper med speciella krav på och behov av förmedlingsinsatser.

Den genomgripande förnyelse som arbetsförmedlingen varit föremål för under senare år vad gäller såväl personalökning och organisation som tekniska hjälpmedel har varit väl motiverad av den utveckling som samhället och arbetsmarknaden genomgått och som förväntas fortsätta. Vi har i den socialdemokratiska motionen nr 543 utförligt motiverat skälen härför.

Låt mig, herr talman, slå fast att om vi skall leva upp till vår målsättning i arbetsmarknadspolitikens så utgör personalförstärkningar en viktig del. Vi reserverar vill stryka under detta och finner angeläget att de föreslagna personalförstärkningarna sätts in i samband med andra åtgärder som gör arbetsförmedlingen ännu effektivare. Härigenom skulle vi också vinna värdefulla erfarenheter med tanke på den framtida utbyggnaden av förmedlingsverksamheten.

I reservationen 6, som behandlar bidrag till företag som anordnar utbildning av anställda, föreslår vi socialdemokrater att denna stödform skall bli ett permanent inslag i arbetsmarknadspolitikens och att bidragen höjs, så att de stimulerar till en snabb effekt i akuta situationer på arbetsmarknaden. Vi krävde i ett särskilt uttalande att bidragen skulle höjas redan under innevarande budgetår, och vi noterar med tillfredsställelse att den borgerliga regeringen följde vårt förslag och höjde bidragen till 25 kr. per timme för ifrågavarande utbildning fr. o. m. den 1 februari. Utskottsmajoriteten ansluter sig till regeringens förslag om tidsbegränsning för bidraget och hänvisar till möjligheten att i akuta situationer förlänga perioden för bidrag. Vi reserverar anser att detta inte är tillräckligt för att skapa den beredskap mot arbetslöshet som uppkommer vid störningar på arbetsmarknaden. Det är utan tvivel av stor betydelse för den framtida beredskapen att utbildningsbeloppen har en sådan nivå och konstruktion att företagen i sin planering inför olika konjunktursituationer lägger stor vikt vid personalutbildningen. För de anställda är också en målmedveten och väl planerad utbildning av stor betydelse. En sådan medverkar till bättre yrkeskunskaper, en starkare ställning på arbetsmarknaden och ett ökat produktionsresultat. Vi vet av erfarenhet att denna form av stöd varit ett verksamt medel när det

gällt att skapa trygghet i sysselsättningen, och den är helt i linje med den arbetsmarknadspolitik som formats och drivits av den politiska och fackliga arbetarrörelsen.

I det längre perspektivet kan utbildningsinsatserna med fördel ske via utbildningsfonder i företagen. Denna fråga har aktualiserats av sysselsättningsutredningen och behandlas i reservationen 8. Herr Fagerlund har i sitt anförande tidigare i dag motiverat skälen härför.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna som är fogade till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 21.

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

Herr GUSTAFSSON i Säfle (c):

Herr talman! Alla partier ansluter sig numera i princip till den fulla sysselsättningspolitiken. Detta är en tillgång för det svenska samhället och en förutsättning för att genom arbetsmarknadspolitiken kunna ge alla möjligheter att få ett bra arbete.

Allas rätt till arbete är en grundläggande målsättning för centerpartiets politik. För att nå det målet krävs att samhället för en politik som skapar goda sysselsättningsmöjligheter för alla som önskar ett arbete, oavsett bostadsort, fysisk eller psykisk status eller kön. Det är främst genom en aktiv näringspolitik som nya arbetstillfällen kan skapas. Om inte nya arbetstillfällen kommer till ställs stora grupper utanför arbetslivet. Framåtskridande och välfärd är på ett avgörande sätt beroende av näringslivets utveckling. Näringslivet skall tillgodose behovet av varor och tjänster, det skall skapa resurser för samhällets service och för fortsatta trygghets- och jämlikhetsreformer.

Men lika viktigt är att som utgångspunkt för näringspolitiken understryka näringslivets samhällsansvar. Möjligheterna att öka välfärden är i hög grad beroende av att så många människor som möjligt får göra en arbetsinsats. Att inte utnyttja människors vilja och förmåga till produktiva insatser innebär både slöseri med resurser och minskade möjligheter att förbättra de materiella, sociala och kulturella villkoren. Arbetet måste också upplevas som meningsfullt och ge den enskilde tillfredsställelse. En huvuduppgift under 1970-talet måste därför vara att skapa förutsättningar för ökad sysselsättning.

Sysselsättningspolitiken måste både ta sikte på att ersätta de arbetstillfällen som går förlorade genom rationaliseringar och nedläggningar av befintliga företag och att ge sysselsättning åt nya grupper som söker sig ut på arbetsmarknaden. Alla måste ha rätt till arbete, oberoende av kön, ålder, bostadsort och utbildning.

För att tillgodose kravet, arbete åt alla, har vi i centerpartiet sagt, att det behövs minst 400 000 nya jobb fram till början av 1980-talet. Jag har litet svårt att förstå den irritation som herr Fagerlund och andra socialdemokrater ständigt visar inför vår målsättning om dessa 400 000 nya jobb till 1980-talets början. Det är ingenting som vi har lovat; det är en målsättning som vi vill verka för. Och vi har inte fått den siffran från vårt partikansli, utan det är en statlig utredning som har kommit

fram till att om vi skall kunna ge arbete åt alla, så behövs det minst 400 000 nya jobb.

Centerpartiet och socialdemokraterna har också en mångårig tradition när det gäller att slå vakt om den fulla sysselsättningen. Socialdemokraterna säger ju också att de sätter allas rätt till arbete högt på sitt program. Men om man gör det, och när nu en statlig utredning har kommit fram till att det behövs 400 000 nya jobb, så vill jag fråga: Vilka grupper är det då man vill utesluta från arbetsmarknaden, om man inte vill arbeta för det mål som vi har satt upp? Det finns f. ö. också inskrivet i regeringsdeklarationen att regeringen skall arbeta för sysselsättningen i hela landet – och att viljan härtill finns behöver man inte vara orolig för!

Arbetsmarknadspolitikens syfte är att undanröja arbetshinder av olika slag. Målet – som det lades fast av 1966 års riksdag – är att åstadkomma och bevara full, produktiv och fritt vald sysselsättning. Denna politik utgör en viktig del av den ekonomiska politiken som balanserande faktor. Men arbetsmarknadspolitik tar betydande samhällsresurser i anspråk och verkar därmed i hög grad styrande på samhällsutvecklingen. Det är därför viktigt att den bringas i överensstämmelse med övergripande samhälleliga målsättningar inom t. ex. regionalpolitiken, näringspolitiken och den ekonomiska politiken i övrigt.

Till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 21 är fogade ett antal socialdemokratiska reservationer och jag skall kommentera några av dem.

I reservation nr 1 som avser mål och riktlinjer för sysselsättningspolitiken säger man bl. a.:

”Det kan utan vidare konstateras att budgetpropositionen inte innehåller någon uppföljning av riksdagens beslut från i höstas om sysselsättningspolitiken. Det är från principiella utgångspunkter betänkligt att så inte skett. Att riksdagen antar långtgående programuttalanden utan att dessa följs upp på åtgärdssidan är ägnat att undergräva förtroendet för statsmakternas vilja att nå det uppställda målet om arbete åt alla.”

Man ifrågasätter här ärligheten och viljan hos regeringen att försöka nå uppställda mål när det gäller sysselsättningen! Det är en ful argumentering från socialdemokraterna, inte minst mot bakgrunden av deras eget förflutna. Under den socialdemokratiska regeringstiden var det inte ovanligt att företag måste läggas ner eller inskränka driften, särskilt drabbades mindre företag. Från början av 1970-talet minns vi den svåraste arbetslösheten under efterkrigstiden.

Sysselsättningsproblemen nu har naturligtvis försvårats genom att konjunkturuppgången försenats, men ingen behöver betvivla att orsakerna slog rot under den socialdemokratiska regeringstiden. Under de senaste åren har den svenska industrin i allvarlig utsträckning förlorat marknadsandelar på exportmarknaden, men också på hemmamarknaden. Orsaken till försämringen av vår konkurrenskraft är uppenbarligen att våra kostnader, och därmed priser, stigit särskilt kraftigt i jämförelse med förhållandena i våra konkurrentländer. Detta i sin tur beror till mycket

stor del på att den socialdemokratiska regeringen i så stor utsträckning belastade näringslivet med arbetsgivaravgifter, dvs. skatt på sysselsättningen. Under senare år har denna belastning ökat med drygt 4,5 procentenheter per år.

De socialdemokratiska beskyllningarna mot regeringen Fälldin är djupt orättvisa. Det viktigaste för regeringen är att klara sysselsättningen. För detta skall man, som det understryks i finansplanen, vidta de åtgärder som krävs. Regeringen har med stor kraft gripit tag i sysselsättningsproblemen. Fortsatta och nya investeringsstimulanser utnyttjas. Man har gripit in med särskilda åtgärder för sysselsättningen vid NJA, Algots och Eiser i Norrland. Ett arbetsmarknadspolitiskt paket har gjorts upp, bl. a. med ökade utbildningsbidrag och tidigare lagda industribeställningar, särskilda åtgärder för tekoindustrin, skoindustrin, stålindustrin och varvsindustrin. Ett industripolitiskt åtgärdsprogram utarbetas. Sammanlagt gäller det stora miljardbelopp, men regeringen sätter sysselsättningen främst.

Sysselsättningsproblemen nu är mer än konjunkturproblem. Vid en konjunkturuppgång har vi lagrade varor att exportera. Men den försämring i konkurrenskraften som uppkom under den socialdemokratiska regeringspolitiken dröjer kvar. Därför är regeringen inriktad på en näringspolitik som ökar konkurrenskraften. Bl. a. gäller det att förbättra de mindre företagens utvecklingsmöjligheter. Men huvudlinjen i den socialdemokratiska näringspolitiken är alltså ökade löneskatter, som ytterligare minskar konkurrenskraften. Det är besked om att socialdemokraterna inte kan klara sysselsättningsproblemen.

I reservation nr 2 vill man ha ytterligare 60 tjänster till arbetsförmedlingarna, och i reservation nr 3 yrkas särskilda förmedlingsinsatser m. m. för kvinnor.

Sedan 1974 har försök pågått med 100 arbetsförmedlare särskilt avdelade för kvinnliga arbetssökande. Utskottets majoritet utgår från att utfallet av försöksverksamheten kommer att redovisas. En utvärdering pågår f. n. inom arbetsmarknadsverket. Möjligheterna till speciella insatser ökar också med den i propositionen föreslagna personalförstärkningen. Utskottet anser att det bör ankomma på AMS att mot bakgrund av erfarenheterna från försöket ta ställning till om särskild personal bör avdelas för insatser till förmån för exempelvis kvinnor och ungdom. Jag yrkar alltså avslag på reservationerna 2, 3 och 5.

I reservation nr 4 tas frågan om deltidarbetandes villkor upp. I reservationen yrkas att den i motionen åsyftade utredningen och de av den förutvarande jämställdhetsdelegationen framlagda förslagen omgående prövas av regeringen och att erforderliga förslag utan dröjsmål föreläggs riksdagen. Man vill också att ett anslag på en halv miljon kronor skall anslås för en informationskampanj för deltidanställda.

Jämställdhetskommittén överlämnade i februari i år en skrivelse till regeringen med anledning av den av motionärerna nämnda utredningen. Skrivelsen innehåller bl. a. förslag till uppföljning av utredningen samt

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

inkomna remissyttranden. Då förslagen nu övervägs i arbetsmarknadsdepartementet yrkar jag avslag på reservation nr 4.

I reservation nr 6 tas upp frågan om bidrag till företag som anordnar utbildning av anställda.

I proposition 1976/77:65 tas upp viss fråga om utbildningens innehåll. Utbildningen skall ha den allmänna inriktningen att ge de anställda fördjupade yrkeskunskaper. Det utrymme som finns att ge undervisning i allmänna ämnen bör enligt propositionen användas för information om och studier i medbestämmande i arbetslivet. I övrigt kommer de allmänna villkoren för bidrag till utbildning i företag att gälla. Det innebär bl. a. att de anställda inte skall behöva vidkännas löneminskning under utbildningstiden. Eftersom syftet med ett bidrag av detta slag är att undvika permitteringar och uppsägningar skall sådana åtgärder tas tillbaka helt eller väsentligt reduceras.

Utskottets majoritet anser att regeringen liksom hittills bör bemyndigas att även för nästa budgetår fastställa ramar för bidragen till utbildning av uppsägnings- och permitteringshotade, resp. till utbildning av redan anställda i kombination med nyanställning av ersättare.

Jag ber alltså att få yrka avslag på reservation nr 6 och i övrigt bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Jag vill till sist, herr talman, något beröra den fortsatta verksamheten vid Landaskolan i Kristinehamn, där anpassningskurser för synskadade bedrivs. Dess existens tas upp i utskottets betänkande. Efter särskild utredning om verksamheten vid skolan beslöt AMS 1975 att uppdra åt SÖ att omlokalisera verksamheten till Göteborg. Detta beslut har väckt stor uppståndelse i Kristinehamn och Värmland. Det har t. o. m. föranlett länsstyrelsen i Karlstad att med stöd av 38 § länsstyrelseinstruktionen påkalla att regeringen omprövar AMS beslut att lägga ner verksamheten vid skolan. Man fann också från länsstyrelsens sida att beslutet stred mot de regionalpolitiska målen för länet. Remissyttrandena över länsstyrelsens framställning till regeringen har nyligen avgivits av bl. a. Synskadades riksförbund. Däri framhålls att det med tanke på de synskadades behov är önskvärt att den i nuvarande form bedrivna anpassningsundervisningen flyttas över till Göteborg. Detta remissyttrande väger helt naturligt mycket tungt, och det får ju inte bli så att de synskadade blir föremål för regionalpolitiska åtgärder.

Det är därför av utomordentligt stor vikt att AMS i enlighet med framförda synpunkter verkligen ser till att andra utbildningsresurser förläggas till Kristinehamn som ersättning för en flyttning av verksamheten i Landaskolan. Frågan om den fortsatta verksamheten prövas alltså f. n. av regeringen. Då utskottet i sin skrivning säger att det utgår ifrån att de av AMS framförda synpunkterna tillmätts stor betydelse, dvs. att annan utbildning i AMS regi förläggas till Kristinehamn, har jag, herr talman, inget annat yrkande än utskottets.

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! I början av sitt anförande sade herr Gustafsson i Säfle att alla partier i princip sluter upp kring den fulla sysselsättningen. Detta är ett exempel på hur ord och termer kan förlora sin mening. Frågan kommer i retur till herr Gustafsson: Vad är full sysselsättning? Vi kan konstatera att jämfört med arbetslösheten för tio år sedan ligger den reguljära arbetslösheten i dag på 50–60 % högre nivå, och vi finner att heltidsarbetarna minskar i antal, medan deltidarbetarna ökar. Räkner vi efter finner vi att det faktiskt skett en viss minskning av den totala sysselsättningen. Samtidigt har vi ett ständigt ökande antal människor, f. n. ett par hundra tusen, som måste sysselsättas i olika provisoriska och korttidsmässiga verksamheter, vilket innebär att de inte har någon verkligt stabil sysselsättning. Är det då fortfarande full sysselsättning? Om vi konstaterar att vi i dag i förhållande till 1965, som vi jämförde med, har haft en så ogynnsam utveckling, kan vi också konstatera att 1965 i och för sig innebar en försämring i nämnda hänseenden, jämfört med t. ex. mitten av 1950-talet, då den klassiska fullsysselsättningspolitiken ändå stod på sin höjdpunkt. Kan arbetslösheten öka hur mycket som helst, kan sysselsättningen visa vilka oroväckande tendenser som helst? Enligt herr Gustafssons mening skall man ändå säga att det är full sysselsättning.

Sedan sade herr Gustafsson att man skall kunna skapa mera sysselsättning genom näringslivsinsatser, särskilt genom att man förbättrar de mindre företagens förutsättningar. Mig veterligt har sedan flera decennier tillbaka – och detta är en tendens som verkar vara obönhörlig – de mindre företagens samlade sysselsättningsbas stadigt minskat. Hur skall man kunna skapa nya jobb, om dessa företag skall bli den huvudsakliga utgångspunkten för en expansiv sysselsättningspolitik? Där är ju sysselsättningen icke expansiv utan minskande.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Säfle säger att vi är irriterade över centerpartiets målsättning 400 000 nya jobb i början av 1980-talet. Nej, vi är inte irriterade över detta, men min fråga var ju denna: Med vilka medel tänker ni skapa dessa 400 000 nya jobb? Jämför man med vpk:s motion, där det sägs att det behövs 800 000–900 000 nya jobb, finner man att vpk ändå har konkreta förslag. Man kan tycka det ena eller det andra om dem, men det är ändå förslag. Vilka förslag har herr Gustafsson för att man skall kunna skapa de här jobben, för att uppnå målsättningen som det nu heter?

Sedan sade herr Gustafsson att centerpartiet och socialdemokraterna ju har en gammal tradition när det gäller att slå vakt om sysselsättningen. Ja, men, herr Gustafsson, i dag regerar ni ju tillsammans med folkpartiet och moderaterna, och herr Gustafsson understöder väl inte CUF:s slogan i detta sammanhang, "go home, Gösta", och propagerar för nyval för att ingå i koalition med socialdemokraterna. Efter era utspel tror jag

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

det skulle vara fullständigt hopplöst.

Nu säger herr Gustafsson i Säfle: Vilka grupper vill ni hålla utanför sysselsättningen? Herr Gustafsson i Säfle! Det är ju vi som föreslår förbättringar för arbetsförmedlingen, för kvinnoysselsättningen, till stöd för handikappade o. d. Det är ni som håller grupper utanför sysselsättningen, inte vi.

Vidare talar herr Gustafsson i Säfle om den försämrade konkurrens-situation som inträtt under den socialdemokratiska regeringens tid. Brukar verkligen herr Gustafsson i Säfle göra gällande att Sverige hade ett bättre konkurrensförhållande till omvärlden 1932 än vad vi har i dag – för det är ju vad herr Gustafssons ord innebär? Det är felaktigt ur alla synpunkter, även i ett kortare perspektiv. Jag hoppas att herr Gustafsson vill förklara vad han menar på den punkten.

Herr Gustafsson säger dessutom att det enda socialdemokraterna föreslår är ökade löneskatter. Löneskatter är ju ett ord som tillhör vulgarpropagandan. Ni föreslår ju själva nu en höjning av socialavgifterna med 1,65 % av lönesumman. Det är ni som lägger på bördorna i det här sammanhanget, inte socialdemokraterna. Ni regerar f. n., herr Gustafsson i Säfle.

Herr GUSTAFSSON i Säfle (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först till herr Svensson i Malmö säga att man självfallet kan diskutera innebörden av orden "full sysselsättning". Jag sade att vi anser att goda sysselsättningsmöjligheter skall finnas för alla som önskar ett arbete, oavsett bostadsort, fysisk eller psykisk status eller kön. Jag vet inte om vi kan komma närmare en definition. Var och en som vill ha ett arbete skall alltså kunna få det.

Vidare säger herr Svensson att sysselsättningen minskar i de mindre företagen. Ja, det är alldeles riktigt. Det är vad som har skett under den senaste tiden, bl. a. på grund av den näringspolitik som socialdemokraterna har drivit och som har drabbat de små och medelstora företagen synnerligen hårt.

Herr Fagerlund efterlyser konkreta åtgärder, och vi har ett näringspolitiskt program med åtgärder som vi så småningom kan sätta i verket för att någon gång i början på 1980-talet försöka nå målet 400 000 nya jobb. Vi är ju ändå överens i det här avseendet och har varit det. När jag sade att vi av tradition har slagit vakt om den fulla sysselsättningen låg det inte någonting negativt i detta. Vad jag menade var att det inte har skett några förändringar i vår inställning liksom inte heller inom den nya regeringen när det gäller viljan att slå vakt om sysselsättningen. Jag talade för det också.

När det sedan gäller konkurrensen har jag erfarenheter från min hemkommun, där företag på grund av utländsk konkurrens tvingats att slå igen. Att vi nu får höja löneskatten är ett resultat av förbättringar av sjukförsäkringen. Eftersom vi har ställt oss bakom detta, kommer vi naturligtvis också att ta de ekonomiska konsekvenserna härav. På sikt skall vi väl se till att ändra storleken av denna löneskatt.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag ställde inte frågan hur herr Gustafsson i Säfle definierar begreppet sysselsättning teoretiskt – det fick jag i och för sig besked om. Jag ställde frågan: Om nu arbetslösheten i dag befinner sig på en väsentligt högre nivå än tidigare och en allt allvarigare problematik på sikt börjar utveckla sig, vill då herr Gustafsson fortfarande definiera läget med orden "full sysselsättning"? När upphör det att vara full sysselsättning under denna stegring av arbetslösheten och utslagningen? Någonstans måste det ju sluta. Vi kan ju inte kalla vad som helst för full sysselsättning bara för att det skall se snyggt ut.

Sedan till småföretagen. Jag påpekade att det är en historisk tendens, som man kan iaktta sedan mycket lång tid tillbaka, och en obönhörlig tendens i det här stadiet av kapitalismen, att småföretagen äts upp och slås ut av de stora kapitalen och de stora företagen. Det beror inte alls på om landet har en socialdemokratisk regering eller inte, så herr Gustafsson skall inte alls försöka skylla på den föregående regeringen, utan det är en tendens som man har att räkna med och som man knappast kan hoppas kunna vända. I varje fall kan man icke räkna med att de små företagens samlade sysselsättning i absoluta tal skulle öka. Man kan alltså inte vänta att det netto skulle bli några som helst nya arbetstillfällen.

Det är här jag inte förstår hur herr Gustafsson får det att gå ihop. Får han det att gå ihop, har han en mycket märklig bild av verkligheten. I så fall har han inte observerat vad alla andra kan observera, nämligen att småföretagen i det högindustriella samhället minskar i relativ och absolut betydelse.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Säfle säger att löneskatten är nödvändig för att vi skall kunna klara sjukförsäkringen, och det är väl riktigt. Men intressantare är att herr Gustafsson säger att på sikt skall vi försöka ändra det här uttaget – det måste ju vara sjukförsäkringen som herr Gustafsson avser – och att det inte längre skall tas direkt från företagen.

Jag har en känsla av att det är många grupper inom fackföreningsrörelsen i dag som är intresserade av att höra hur ni då skall finansiera hela den socialförsäkring som vi i dag finansierar genom arbetsgivaravgift. Skall det gå tillbaka dithän att var och en betalar sina avgifter, eller vad är meningen?

Sedan kommer herr Gustafsson i Säfle tillbaka till frågan om de mindre företagen. Han nämnde i sitt inledningsanförande att det var kriser i vissa företag och att det har lagts fram en proposition nu, där man verkligen tar upp dessa problem och där man satsar miljarder för att trygga sysselsättningen. Jag tar för givet att herr Gustafsson menar propositionen 95. Den är ganska intressant utifrån hela diskussionen om att man skall stödja de små företagen. Vad betyder t. ex. det 75-procentiga bidraget för de små företagen, när det krävs permittering av 100 människor eller

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

minst 5 % av de anställda för att detta bidrag skall utgå? Det är ju direkt lagt för de stora företagen.

Herr Gustafsson säger att vi socialdemokrater har fört en småföretagsfientlig politik, och han går återigen tillbaka till traditionen och talar om hur det var 1932 och hur det är nu. Hur var det för jordbrukarna 1932? Herr Gustafsson talar ju om det socialdemokratiska regeringsinnehavet hela tiden.

Småföretagen kan ha problem i dagens samhälle. Det har de haft i alla tider och kommer kanske att ha det. På grund av koncentrationen i näringslivet, som herr Svensson i Malmö har tagit upp, kommer det att uppstå problem – men herr Gustafsson skall inte tala om företagsfientlighet när han nämner den socialdemokratiska regeringen.

Nu säger herr Gustafsson: Vi har ett näringspolitiskt program. Tala om vad det är i det näringspolitiska programmet som skall förverkliga er målsättning om 400 000 nya jobb – eller om det behövs 800 000 eller 900 000 nya jobb för att skapa möjlighet att ge alla en meningsfull sysselsättning.

Herr GUSTAFSSON i Säfle (c) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande löneskatten på sikt vill jag bara hänvisa till regeringsdeklarationen.

Beträffande vårt näringspolitiska program kan ju herr Fagerlund få ett sådant senare. Vi behöver inte ta kammarens tid i anspråk med att läsa ur det. Men i det utskottsbetänkande som vi nu behandlar föreslår majoriteten i arbetsmarknadsutskottet vissa åtgärder i varje fall för att komma en bit på vägen. Det är utbyggnad och effektivisering av arbetsförmedlingen, åtgärder för arbetshandikappade, insatser för att underlätta de ungas situation på arbetsmarknaden, åtgärder på jämställdhetsområdet och åtgärder för att förbättra det allmänna sysselsättningsläget.

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Låt mig börja med det yrkande i den socialdemokratiska partimotionen som de borgerliga ledamöterna i arbetsmarknadsutskottet har anslutit sig till. Det gäller frågan om "Arbete, praktik och utbildning för alla ungdomar".

Ungdomsarbetslösheten har, som utskottet konstaterar, pressats tillbaka under de senaste tre åren. Det är tack vare arbetsmarknadspolitiska insatser, förbättrade utbildningsmöjligheter och sysselsättningsskapande verksamhet.

Men fortfarande är arbetsmarknadssituationen svårare för ungdomar än för de vuxna, och svårast är det för flickorna och för dem som saknar yrkesutbildning.

Vi är kritiska mot den borgerliga regeringen därför att den inte i budgetpropositionen med mer konkreta åtgärder har följt upp de riktlinjer som antogs av riksdagen i höstas om den samordnade sysselsättnings-

och regionalpolitiken. Därför är det så mycket mer glädjande att hela utskottet nu ställer sig bakom förslagen i vår motion. Vad jag vill peka på som särskilt viktigt är dels behovet av de korta yrkesinriktade och påbyggbara kurserna i gymnasieskolan, dels insatser för att främja tillsvidareanställning i yrkesutbildning för de ungdomar som inte går vidare till gymnasieskolan eller som har fått en mindre omfattande gymnasieutbildning. Det är bra att sysselsättningsutredningen nu genom det socialdemokratiska initiativet får i uppdrag att pröva de här förslagen.

Men det tycks vara dålig kontakt mellan de borgerliga ledamöterna i olika utskott. Medan man i arbetsmarknadsutskottet menar att de förslag som förts fram i motionen skall prövas i positiv anda avstyrker man i utbildningsutskottet motsvarande förslag. Det är ingen konsekvens i de borgerligas agerande där de ena dagen avslår våra förslag om korta yrkesinriktade kurser i gymnasieskolan och andra dagen vill pröva dem i positiv anda.

Låt mig sedan, herr talman, gå över till att diskutera åtgärder för jämställdhet på arbetsmarknaden!

Den borgerliga utskottsmajoriteten skriver i avsnittet om mål och riktlinjer för sysselsättningspolitiken bl. a. följande: "Politikens verkliga innehåll framträder ofta först då man presenterat åtgärder för att förverkliga målen." Om man tar den satsen till utgångspunkt för en granskning av hur kvinnornas situation behandlas i bil. 15 till budgetpropositionen, så blir det en förödande kritik av arbetsmarknadsministern, som ju tillika är jämställdhetsminister. Han talar om att driva på arbetet för jämställdhet, men han försummar att skaffa sig de praktiska handlingsmöjligheterna. Den borgerliga utskottsmajoriteten har på alla sätt försökt skylla över detta, och man har ju faktiskt också på några punkter – utan att öppet vilja erkänna det – närmast sig de krav som vi socialdemokrater har fört fram.

Det är sannolikt att kvinnornas utträde på arbetsmarknaden under år 1977 kommer att ske i ett något långsammare tempo, säger arbetsmarknadsministern. Utskottsmajoriteten säger sig ha svårt att förstå den kritik som vi på den här punkten riktar mot budgeten. Men vad saken gäller är ju helt enkelt att kvinnorna inte *får* betraktas och behandlas som en konjunkturregulator, och det kan väl inte vara svårt att förstå!

I reservationen 3 tar vi upp de särskilda förmedlingsinsatser och de försök med kvinnor i traditionellt manliga arbeten som den tidigare jämställdhetsdelegationen tog initiativ till. Vi kan inte acceptera att man nu utan vidare sätter stopp för försöksverksamheten med de 100 arbetsförmedlare som haft till uppgift att särskilt ägna sig åt kvinnliga arbetssökande.

Jämställdhetskommittén har i dagarna skickat över en skrivelse med förslag till arbetsmarknadsministern. Där står bl. a.: Enligt kommittén behövs därför de särskilda tjänstemännen även fortsättningsvis såväl i det externa förmedlingsarbetet som internt inom förmedlingskontoren

Den som inte vill sätta käppar i hjulen för jämställdhetskommitténs arbete bör alltså rösta med den socialdemokratiska reservationen 3. Det gäller även beträffande försöksverksamheten med kvinnor i traditionellt manligt arbete, som ju arbetsmarknadsministern glömde bort när han gjorde upp budgeten. Den här verksamheten måste fortsätta och vidareutvecklas, säger vi i reservationen. Detsamma säger kommittén i sin skrivelse.

De deltidsarbetande har varit uppe till diskussion flera gånger här i dag. Den deltidstudering som den tidigare jämställdhetsdelegationen gjorde gällde förhållandena 1974. Då fanns det 735 000 deltidssysselsatta, varav 650 000 hade stadigvarande deltidsarbete. År 1976 var de deltidssysselsatta över 900 000. De deltidsanställdas villkor måste förbättras – det stod ju också i den borgerliga regeringsdeklarationen. Men trots att remissvaren på delegationens utredning kom in redan i september 1976 har den borgerliga regeringen ännu inte ens redovisat hur och när förslagen skall behandlas av riksdagen.

I reservation nr 4 kräver vi dels att man ger besked på den här punkten, dels att riksdagen redan nu beslutar om en informationskampanj bland de deltidsanställda. På den senare punkten yrkar utskottsmajoriteten direkt avslag. Det måste såvitt jag förstår betyda att man under nästa budgetår – alltså under hösten 1977 och våren 1978 – inte kommer att kunna genomföra en sådan här informationskampanj. Så säger utskottets borgerliga majoritet effektivt av ytterligare ett förslag som jämställdhetskommittén står bakom. De borgerliga ledamöterna av jämställdhetskommittén har det inte så lätt med sina partivänner.

I reservation nr 7 föreslår vi en ordentlig höjning av det s. k. jämställdhetsbidraget till 16 kr. Inte heller det vill utskottsmajoriteten vara med om. Man säger att den lägre bidragsnivån – dvs. 8 kr. – motiveras av att den här utbildningen sker i anslutning till produktionen. Också på den punkten har jämställdhetskommittén en annan syn. De borgerliga ledamöterna av kommittén lägger sig ungefär mitt emellan utskottets skrivning och den socialdemokratiska reservationen. Man föreslår att regeringen utnyttjar sin fullmakt och i några län höjer bidraget till 14 kr. i timmen. Men varför det här hattandet? Andra utbildningsbidrag kan man ju höja kraftigt. Varför då den här njuggheten när det gäller jämställdhetsbidraget? Vad var det egentligen som var så bra med att flytta över jämställdhetsfrågorna från statsrådsberedningen till arbetsmarknadsdepartementet?

Samma snålhet visar man – som Bengt Fagerlund redan har sagt – beträffande bidraget till utbildning av handikappade. Vi föreslår i reservation nr 13 också där en höjning till 16 kr. i timmen. Utskottsmajoriteten ifrågasätter om den stödformen över huvud taget fyller någon funktion. Men om man har den inställningen, då skall man ju avskaffa bidraget helt och inte bara låta det löpa i samma former som hittills. Vi föreslår alltså en höjning. Vi tror att det för de handikappade är betydelsefullt att också det här bidraget finns kvar.

Ytterligare en av våra reservationer har anknytning till arbetsmarknadsutbildningen. Det är reservation nr 9, där vi yrkar att försöksverksamheten med barntillsyn skall utvidgas till att gälla även i de fall där utbildningen sker inom den egna kommunen men utanför hemorten. Det är angeläget inte minst för många av de stora Norrlandskommunerna. Det är ju också länsarbetsnämnderna där uppe som först har kommit med det här förslaget.

Låt mig även säga några ord om utbildningsfonderna, som här har varit uppe till diskussion. Herr Wirténs senaste inlägg i den frågan klargjorde skillnaden mellan socialdemokraterna och de borgerliga. Han sade att vi får avvakta kartläggningen av företagens internutbildning för att se huruvida förslaget om utbildningsfonder har den bärighet som socialdemokraterna vill göra gällande. Herr Wirtén är alltså inte säker på att han verkligen vill utreda fondfrågan. Men det är vi, och det var den förutvarande regeringens avsikt att göra det. Där ligger skillnaden, herr Wirtén.

Herr talman! I de socialdemokratiska reservationerna till arbetsmarknadsutskottets betänkande följer vi upp de riktlinjer för sysselsättningspolitiken som lades fast i proposition 211. Jag yrkar bifall till samtliga våra reservationer.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom fru Leijon åter tog upp frågan om utbildningsfonderna, vill jag bara erinra om att det hon nu citerade från mitt anförande också i sin tur var ett citat, nämligen ur den proposition som hon har, tror jag, ett rätt stort ansvar för. Det gäller alltså den proposition som arbetsmarknadsdepartementet utarbetat med herr Ingemund Bengtsson och fru Leijon som ansvariga.

Att jag här i dag säger att man inte skall skriva under på allt vad som har sagts i det förberedande arbetet beror naturligtvis på att vi inväntar ett regeringsförslag. När vi har sett det, är jag också beredd att säga exakt i vilka delar jag menar att det här förslaget om utbildningsfonder är riktigt. Det är alltså en mera avvaktande hållning, icke en avvisande hållning, fru Leijon.

Fru AF UGGLAS (m):

Herr talman! Så sent som i december förra året hade vi i denna kammare en större sysselsättningspolitisk debatt, då principerna för arbetsmarknads- och regionalpolitiken diskuterades. De principer som då fastlades, och om vilka bred enighet förelåg, är vägledande också för detta betänkande. Herr Wirtén har redan tidigare här i dag redogjort för dessa principer. Under vintern och våren har den svenska ekonomins utsatta läge nödvändiggjort kraftfulla insatser för att hävda sysselsättningen. Så-

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

dana har också vidtagits av regeringen.

Budgetens inriktning präglas av omsorg om sysselsättningen. Listan kan göras lång över de åtgärder som regeringen hittills har presenterat för riksdagen.

En kort sammanfattning: Företagen får utnyttja investeringsfonderna till slutet av 1977. Bidragen och avdragen för maskinanskaffning har på samma sätt förlängts. Statliga byggen har tidigare lagts. Det stora sysselsättningspaketet kom i januari. De arbetsmarknadspolitiska insatserna har förstärkts kraftigt. Statsbidragen till utbildning inom företagen har tredubblats under sex månader. Ett stort investeringspaket har presenterats, avsett att stimulera företagen i det dämpade konjunkturläget. Särskilda insatser görs eller kommer att göras för hårt utsatta branscher – glas, varv, stål, textil, konfektion.

Till utskottets betänkande finns inte mindre än 14 socialdemokratiska reservationer fogade. Innebär detta stora antal att socialdemokraterna vill ha en helt annan sysselsättningspolitik än riksdagsmajoriteten? Det har debatten här tidigare i dag inte givit vid handen. En genomgång av reservationerna visar också att det i mycket är fråga om s. k. överbud, dvs. fler tjänster och påplussningar på bidragssidan, alltså en sådan politik som av socialdemokraterna i regeringsställning ansågs ansvarslös. Mera i verklig mening partiskiljande är den inriktning som sysselsättningspolitiken fick i den socialdemokratiska alternativbudgeten, som karaktäriserades av 15 olika skattehöjningar, de flesta riktade mot företagssamheten. Det innebär således att socialdemokraterna vill fortsätta en politik som redan gett upphov till så stora problem för den svenska ekonomin, en politik som visat sig vara ett hot mot sysselsättningen. Hur många färre jobb skulle den socialdemokratiska alternativbudgeten ha inneburit? 50 eller 100 000?

Flera av de socialdemokratiska reservationerna rör jämställdhetsarbetet. Det är naturligt att Anna-Greta Leijon, som hon också har gjort här i dag, vill söka uppmåla en bild av en regering som brister på detta område. Jag menar att hennes uppgift är svår. Regeringen har i regeringsdeklarationen fastslagit sin vilja att påskynda arbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män. Denna vilja har fått konkret uttryck i regeringens sammansättning. Den har kommit till uttryck i många utnämningar som regeringen haft att göra, bl. a. till ordförandeposter och ledamotskap i utredningar. Den kommer till uttryck i det arbete som jämställdhetskommittén bedriver, där även Anna-Greta Leijon är ledamot.

Utskottsmajoriteten är inte – till skillnad från socialdemokraterna – övertygad om det ändamålsenliga i att ha 100 arbetsförmedlare särskilt tilldelade för kvinnliga arbetssökande. Kvinnorna utgör i dag över 50 % av de arbetssökande vid arbetsförmedlingarna. Det naturliga är att alla arbetsförmedlare – och det är väl nu bortåt 3 500 – kan ge riktig service och hjälp åt majoriteten av sina kunder. Sedan bör naturligtvis den erfarenhet och kunskap som de 100 arbetsförmedlarna besitter tas till vara i det fortsatta förmedlingsarbetet. Det kan också vara ändamålsenligt

att ha en särskilt utbildad tjänsteman, t. ex. på länsarbetsnämnden, som har ett ansvar för att följa upp de särskilda insatser som görs för att stödja kvinnorna på arbetsmarknaden.

Socialdemokraterna vill ha en halv miljon kronor till en informationskampanj bland de deltidsanställda. Jämställdhetskommittén har i en skrivelse till regeringen framlagt en rad förslag beträffande de deltidsanställda. Jag utgår från att arbetsmarknadsministern har någon synpunkt på detta i sitt anförande.

I fråga om det s. k. jämställdhetsbidraget kan vi konstatera att det hittills kommit till mycket ringa användning. De socialdemokratiska reservanterna utgår från att om bara beloppet höjs och yrkeskategorierna vidgas, så blir jämställdhetsbidraget ett effektivt hjälpmedel på arbetsmarknaden. Det vet vi faktiskt inte. Däremot kan en försöksverksamhet med ett höjt bidragsbelopp i vissa län vara befogad, och regeringen har möjlighet att ta initiativ till en sådan i enlighet med jämställdhetskommitténs skrivelse i denna fråga. För att inte fru Leijon skall hitta fullt så många skillnader mellan jämställdhetskommitténs initiativ och skrivelser och vad utskottet har skrivit vill jag ta mig friheten att citera ett stycke ur utskottsbetänkandet på s. 19:

”Som framgår av motionen” – det är den socialdemokratiska motionen som åsyftas – ”har försöksverksamheten, som går ut på att öka kvinnornas möjligheter att få arbete i traditionellt manliga arbeten, givit positiva resultat. Utskottet utgår från att denna verksamhet kommer att fortsätta även efter den 1 juli 1977. Utskottet vill peka på att det tidigare nämnda jämställdhetsbidraget, som är ett betydelsefullt hjälpmedel i den aktuella försöksverksamheten, är avsett att utnyttjas även under nästa budgetår. Det ter sig naturligt att man så snart det är möjligt tar ställning till vilka delar av verksamheten som bör permanentas och ingå i det reguljära förmedlingsarbetet i hela landet. Det är också önskvärt att nya försök initieras för att föra jämställdhetsarbetet vidare. Denna fråga kommer enligt vad utskottet inhämtat att övervägas inom jämställdhetskommittén.”

Som Anna-Greta Leijon vet har jämställdhetskommittén redan tagit flera initiativ och avlämnat en diger skrivelse till regeringen, daterad den 22 mars.

En uppgift för arbetsmarknadspolitiken som vi nu måste börja uppmärksamma är möjligheterna att vid den ökade efterfrågan på arbetskraft som en kommande konjunkturuppgång förhoppningsvis medför kunna bryta könsuppdelningen på arbetsmarknaden och stärka kvinnornas ställning.

Herr talman! Min kollega Sten Svensson kommer i sitt anförande att beröra ett antal andra frågor i utskottets betänkande som vi moderater fäster särskild vikt vid. Jag ber att få yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande nr 21.

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

Fru LEIJON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att jag var ouppmärksam förut och inte hann begära replik på herr Wirtén i tid. Nu får jag inte argumentera emot honom, eftersom han inte har någon chans att svara. Jag har därför bett en av mina partivänner, som står längre ned på talarlistan, att ta upp frågan om utbildningsfonder igen.

Fru af Ugglas talade bl. a. om jämställdhetsarbetet och sade att kommittén i dagarna har lämnat en diger skrivelse till arbetsmarknadsministern. Ja, men vad innehåller den skrivelsen? Jo, förslag om fullföljande av de olika projekt som den gamla delegationen hade startat och som vi i vår socialdemokratiska partimotion har tagit fram – där vi har kritiserat arbetsmarknadsministern för att han i budgeten glömt bort eller nonchalerat eller avslagit de här förslagen. Det är bra att kommittén går vidare, och det råder stor överensstämmelse mellan det som står i kommitténs skrivelse och det som står i de socialdemokratiska reservationerna.

Men Margaretha af Ugglas har själv försatt sig i en något underlig situation som ledamot dels av utskottet, dels av kommittén, när hon på den posten säger att verksamheten som bedrivs av de hundra arbetsförmedlarna är väldigt väsentlig – att den har betydelse för såväl de arbetssökande som förhållandena internt inom förmedlingskontoret och att det finns skäl att de skall vara kvar – och på den andra posten säger att försöksverksamheten skall upphöra fr. o. m. den 1 juli 1977.

– Det är två oförenliga ståndpunkter.

Det är tyvärr inte svårt att ge en bild av en regering som brister när det gäller jämställdhetsfrågor, men precis som jag sade i mitt första inlägg har, tack och lov, utskottet försökt förbättra bilden och delvis också lyckats. Jag kan hålla med om att utskottsbetänkandet är bra mycket bättre från jämställdhetssynpunkt än regeringens förslag, men det är inte tillräckligt bra!

Låt mig sedan säga några ord om det som Margaretha af Ugglas inledningsvis tog upp, den socialdemokratiska alternativbudgeten. Hon ställde frågan hur många färre jobb vi skulle ha haft med den – 50 000 eller 100 000. Men, fru af Ugglas, det är ett alternativ till den borgerliga budgeten där vi ställer sysselsättningen främst och där vi går vidare på den i Sverige traditionella linjen, som har visat sig ge resultat, nämligen att hålla hårt om slantarna för att kunna sätta in dem där de bäst behövs – till stöd för de orter, de branscher och företag och de människor som verkligen behöver samhällets stöd.

Fru AF UGGLAS (m) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande de 100 arbetsförmedlarna är min åsikt den jag redovisade i mitt anförande här. Jämställdhetskommitténs skrivelse kan dess ordförande, fröken Karin Andersson, få uttolka när hon senare håller sitt anförande i kammaren.

När det gäller den socialdemokratiska politiken vill jag säga att en

konsekvens av den har varit ständiga skatthöjningar. Det var därför helt följdriktigt att alternativbudgeten innehöll 15 ytterligare skatthöjningar, de flesta av dem riktade mot företagsamheten. Jag tror inte att det är en sysselsättningsfrämjande politik.

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

Fru LEIJON (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag tolka fru af Ugglas uttalande när det gäller jämställdhetskommitténs skrivelse så, att hon inte står bakom de förslag som där förs fram?

Den socialdemokratiska regeringens sysselsättningspolitik mäts väl bäst genom att man tittar på hur den har fungerat i praktiken. Vi har under de senaste åren runt om i västvärlden haft en djupare lågkonjunktur än någon gång sedan 1930-talet. Miljontals människor i de s. k. rika industriländerna har månad efter månad gått arbetslösa. Här i Sverige har vi bättre än någon annanstans klarat oss undan de fasorna. Vi har haft problem här också – vi har inte lyckats lösa alla. Men den socialdemokratiska sysselsättningspolitikens bärighet har visat sig tydligt under de senaste tre åren. Det är den linjen vi följer upp och vidareutvecklar i vår alternativbudget, fru af Ugglas.

Fru AF UGGLAS (m) kort genmäle:

Herr talman! Nej, Anna-Greta Leijon, tolka ej mitt uttalande så, att jag inte är överens med fru Leijon om hennes tolkning av jämställdhetskommitténs skrivelse.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK, som meddelat att han i samband med behandlingen av detta ärende ämnade besvara

dels herr Werners (vpk) den 18 januari anmälda interpellation, 1976/77:76, om sysselsättningspolitiken,

dels herr Ulanders (s) den 2 mars anmälda interpellation, 1976/77:107, om ökat ekonomiskt stöd till information m. m. beträffande medbestämmandelagen, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Fru Leijon var ju ansvarig för jämställdhetsarbetet i den gamla regeringen. Jag förstår att det smärtar henne när hon ser att en sjudande reformverksamhet har satts i gång just på detta område under den nya regeringens första månader. Låt mig visa det med några exempel!

Diskrimineringen i vårt skattesystem av kvinnor som arbetar i familjeföretag har brutits efter förslag av regeringen i höstas.

Semesterlagen har fr. o. m. den 1 januari ändrats, så att även föräldraledig pappa får tillgodoräkna sig ledighet för vård av barn.

Äktamakeprövningen i studiemedelssystemet, som konserverar gamla könsroller, tas bort steg för steg.

Vi förbereder bättre villkor för deltidsarbetande, som ju till övervägande delen är kvinnor – jag återkommer till det längre fram i debatten.

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

Vi har just framlagt ett förslag till ändring av semesterlagen, så att inte deltidssamarbetande missgynnas som hittills.

Budgeten innebär att regeringen fullföljer en snabb utbyggnad av daghemmen. Statsbidragen till den kommunala barnomsorgen ökar med 600 milj. kr. eller 50 %.

Fler förskollärare skall utbildas.

Under våren kommer förslag till en utbyggnad av föräldraförsäkringen och rätt till kortare arbetsdag för småbarnsföräldrar.

Regeringens familjepolitik skall i enlighet med regeringsförklaringen bygga på en strävan efter jämställdhet och valfrihet.

Jämställdhetskommittén har i tilläggsdirektiv fått uppdrag att arbeta fram förslag till en lag mot könsdiskriminering, som den gamla regeringen oavbrutet motsatte sig.

Arbetsmarknadsbudgeten liksom sysselsättningspaketet i januari innehåller en rad förslag till förstärkta insatser för kvinnor på arbetsmarknaden.

Vi har anslagit större belopp till sysselsättningsutredningen för att genomföra en studie om kvinnors förvärvshinder.

Staten som arbetsgivare skall gå i spetsen för jämställdhetsarbetet. De statliga myndigheterna har just för regeringen redovisat läget i den statliga förvaltningen och vad man tänker göra för att stärka kvinnornas ställning. Inom budgetdepartementet går man nu igenom det materialet och överväger vilka ytterligare direktiv som bör ges.

En särskild utredning tillsätts om vad man kan göra åt snedfördelningen på skolledartjänster.

Försök startas med att skapa nya karriärvägar, vilket inte minst har betydelse för kvinnorna.

Det här är bara några exempel på initiativ som regeringen redan har tagit – jag återkommer i debatten till andra exempel. De visar ihålligheten i fru Leijons tal om att jämställdhetsarbetet skulle ha stannat av. Tvärtom har det satt fart efter den 8 oktober förra året.

Herr talman! Vi upplever nu det som vi hoppas är slutet på den längsta och djupaste lågkonjunkturen under efterkrigstiden. Varje lågkonjunktur innebär ett hot mot många människors trygghet. Men påfrestningarna blir särskilt stora när det drar ut på tiden. Lagren är nu välfyllda och likviditeten svag i många företag.

I det läget krävs det särskilt kraftfulla åtgärder för att klara sysselsättningen. Herr Gustafsson i Säfle har alldeles rätt: ingen annan ambition har så genomsyrat regeringsarbetet sedan i oktober som målet att undvika arbetslöshet och klara sysselsättningen under de svåra månaderna fram till dess konjunkturen vänder.

Steg för steg har åtgärderna vidgats. Rolf Wirtén har givit en god översikt över en rad av de förslagen.

Tidigt i höstas, när det stod klart att konjunkturuppgången skulle låta vänta på sig, förlängde regeringen en rad åtgärder som var särskilt riktade till ungdomar.

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

I december beslöt regeringen att lagerstödet under första halvåret 1977 skulle utformas som ett lagerhållningsstöd. Syftet med detta är att undvika att företagen av likviditetsskäl snabbt säljer så mycket från lager att det går ut över produktion och sysselsättning. Genom det förändrade lagerstödet kan efterfrågan i större utsträckning tillgodoses genom fortsatt produktion, och på det sättet kan man hålla sysselsättningen uppe:

Kring årsskiftet ökade varslen oroande snabbt. Det blev uppenbart att det krävdes än mer omfattande åtgärder. Regeringen lade därför i slutet av januari fram ett omfattande sysselsättningspaket med stimulansåtgärder på inemot 1,5 miljarder kronor. Åtgärderna riktade sig till olika grupper: till dem som hotas av permittering eller avsked, till nytillträdande och till dem som trots allt blivit arbetslösa. Genom detta sysselsättningspaket förstärktes de arbetsmarknadspolitiska insatserna kraftigt:

tidigareläggning av statliga och kommunala industribeställningar på totalt omkring 400 milj. kr.:

ytterligare 500 milj. kr. till beredskapsarbeten, vilket fram till halvårsskiftet beräknas sysselsätta 20 000–25 000 fler i beredskapsarbete än vad som annars hade varit möjligt;

utökning under våren av antalet platser i arbetsmarknadsutbildning med 10 000;

höjning av utbildningsbidraget vid arbetsmarknadsutbildning med 30 kr. om dagen;

höjning av statsbidraget till utbildning i företagen under i första hand första halvåret från 8 kr. i timmen till 25 kr. i timmen för de 160 första utbildningstimmarna;

ytterligare förstärkta åtgärder för ungdomar, bl. a. större möjligheter att delta i arbetsmarknadsutbildning och kortare yrkesinriktade kurser i gymnasieskolan;

åtgärder för att underlätta för kvinnor, främst genom att de statsbidragsberättigade kommunala beredskapsarbeten som tidigare varit förbehållna ungdomar nu också öppnas för nytillträdande som är över 25 år;

tidigareläggning av 100 av de 240 nya tjänster hos AMS som föreslås i budgetpropositionen för att öka AMS möjligheter att sprida information om de olika åtgärderna.

Mest uppmärksamhet har den s. k. 25-kronan rönt. På knappt två månader har ansökningar kommit in om utbildning för mer än 30 000 anställda som därigenom slipper avskedas eller permitteras. En hel rad redan lagda varsel har dragits tillbaka och tillströmningen av nya varsel har minskat sedan det nya utbildningsstödet blev känt. Jag vågar påstå att 25-kronan har blivit en större framgång än vad någon vågat räkna med.

Jörn Svensson sade för en stund sedan att det som regeringen föreslår och som oppositionen är med på hör ju 1800-talet till. Det är på sätt och vis synd att det är först nu på 1970-talet som en rad av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har satts in. De bidrar till att hålla sys-

selsättningen uppe. Hur man kan säga att dessa åtgärder, som verkligen leder till en minskad arbetslöshet eller som motverkar det som annars skulle kunna bli en ökad arbetslöshet, hör 1800-talet till är fullständigt obegripligt.

Resultaten av de åtgärder som vidtagits har inte heller i övrigt låtit vänta på sig. Man kan som exempel nämna att antalet personer i arbetsmarknadsutbildning i februari var 14 000 fler än i fjol eller totalt 60 000 och att antalet i beredskapsarbete var närmare 5 000 fler eller totalt drygt 29 000. Arbetslösheten uppgick i februari till 74 000 eller 1,8 % av arbetskraften. Det är en kraftig nedgång från januari i år och ungefär samma arbetslöshet som i februari 1976.

Utbildningsstödet riktar sig ju i första hand till de företag som nu har svårt att få avsättning för sina produkter men som räknar med att leva vidare och utvecklas när konjunkturerna åter blir bättre.

Genom att de anställda kan stanna kvar i företagen och samtidigt, i stället för att permitteras eller avskedas, få utbildning står företagen starkare rustade när efterfrågan ökar. Produktionen kan ökas utan en lika omfattande och kostsam nyrekrytering, som många gånger tidigare varit nödvändig när högkonjunkturen väl kommit.

Men lågkonjunkturen har i flera branscher också utlöst kriser som närmast är av strukturell natur. Teko, varven och stålet är exempel på det. Regeringen har redan lagt fram, eller förbereder, åtgärdsprogram för dessa och andra branscher. Tekopropositionen, som lagts fram till riksdagen, rymmer en arbetsmarknadspolitisk del, som jag i detta sammanhang mycket kort vill beröra.

Läget inom tekoindustrin är som bekant besvärligt. Minskningen av antalet anställda har gått snabbare under 1976 än tidigare. Prognoserna för 1977 ser dystra ut. En fortsatt minskning av sysselsättningen i branschen tycks vara ofrånkomlig. Men det är nödvändigt att den sker i en sådan takt att de enskilda människorna slipper göra orimligt stora uppoffringar.

Regeringen har därför föreslagit ett stöd som särskilt inriktar sig på den äldre arbetskraften. Genom att vi går in med ett sådant stöd kan avvecklingen ske under en längre period, och arbetsmarknadsmyndigheterna får tid att finna ersättningsjobb åt dem som blir utan. Motivet är detsamma för det stöd som regeringen har föreslagit skall utgå till företag som har en dominerande ställning på en ort och som måste skära ned arbetsstyrkan. Genom dessa stödåtgärder, som sträcker sig fram till årsskiftet, får vi längre tid på oss att klara de omställningar som är nödvändiga.

Det här är några exempel på vad vi gör. På punkt efter punkt har vi alltså tagit itu med de problem som mött oss. Vi har förstärkt de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som redan tidigare, ofta under politisk enighet, har genomförts. Vi har lagt fram nya förslag för att möta nya svårigheter, som uppkommit i vissa branscher och på vissa orter. Om vår beslutsamhet när det gäller att värna sysselsättningen kan det inte

råda någon som helst tveksamhet. I praktisk handling har vi effektivt dementerat den mytbildning om bristande intresse och ansvar för sysselsättningen som den socialdemokratiska propagandan i årtal har spelat på.

Det intressanta i herr Fagerlunds anförande var att han i praktiken desarmerade år eller årtionden av socialdemokratisk demagogi. Herr Fagerlund medgav det som jag nu har sammanfattat. Han sade att de borgerliga har fått lära om. Det är i och för sig fel att vi skulle ha ändrat mening – jag återkommer till hur några av dessa förslag har arbetats fram. Men innebörden i vad herr Fagerlund sade var just detta att vi värnar om sysselsättningen i ett svårt konjunkturläge. Han sade att politiken i stort sett följer den gamla regeringens. Det är också fel, för det har blivit en rad förbättringar. Men jag antar att detta med herr Fagerlunds utgångspunkter var avsett som beröm. Herr Fagerlund sade vidare att det inte har blivit någon avrustning av arbetsmarknadspolitik. Det är alldeles riktigt – det har blivit en upprustning.

Jag tycker att det är bra att herr Fagerlund så klart och tydligt sagt ifrån att vad socialdemokratin under årtal gjort gällande om de icke-socialistiska partiernas bristande intresse för sysselsättningen har varit falskt – det har nu visats i handling.

Våra ambitioner och vår beslutsamhet grundar sig på en hög värdering av rätten till arbete. Som vi framhållit många gånger: inget slöseri är värre, mänskligt och samhällsekonomiskt, än en stor arbetslöshet. Den som blir utan arbete förlorar inte bara lönen. Med jobbet försvinner också mycket av meningen i tillvaron, kamratskap och självrespekt.

Jag besökte Skellefteå i måndags och hade där bl. a. en överläggning med den samrådsgrupp som bildats med anledning av nedskärningen i en av Algots Nords fabriker i Västerbotten. Arbetets betydelse avspeglas oerhört tydligt i den oro som många av de anställda vid företaget känner. För dem har jobbet på Algots Nord inneburit en chans till ökad självständighet som de tidigare kanske inte vågat hoppas på. Nu upplever de att den chansen kan grusas.

Regeringen och arbetsmarknadsmyndigheterna kommer givetvis att göra allt som är tänkbart för att ge dem nya möjligheter – propositionen om Algots Nord är ett exempel härpå – bl. a. genom förstärkta förmedlingsinsatser och prioritering av Skellefteå och Gällivare, som också berörs av tekokrisen, i diskussioner om lokalisering av nya företagsenheter. Med samma energi som vi slår vakt om att människor skall få behålla sina jobb måste vi arbeta för att skaffa fram fler jobb. Bara på det sättet kan vi förverkliga målet – arbete åt alla.

Jag övergår nu till att besvara herr Werners interpellation.

Herr Werner har frågat mig, om det finns en samlad bild över antalet varsel om driftinskränkningar, vilka åtgärder regeringen ämnar sätta in för att hindra att anställda och enskilda kommuner drabbas av driftinskränkningar samt vilka mål och medel regeringen har för sysselsättningspolitiken.

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

*Om sysselsättnings-
politiken*

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

*Om sysselsättnings-
politiken*

Genom länsarbetsnämnderna följer arbetsmarknadsstyrelsen månad för månad utvecklingen i vad gäller varsel om driftinskränkningar. Under år 1976 berördes 34 000 personer av varsel om driftinskränkningar, varav 19 000 hade varslats till följd av planerad nedläggning. Under januari och februari i år har sammanlagt 17 700 personer varslats. Flertalet av varslen avser korttidspermittering, bl. a. 9 300 personer vid Volvos anläggningar under en vecka i februari.

Det är mot bakgrund av bl. a. antalet varsel som regeringen lagt fram de förslag till åtgärder som riksdagen i dag har att behandla. Jag tänker då i första hand på den massiva utbildningsinsats regeringen tagit initiativ till genom det höjda bidraget till utbildning vid risk för permittering. På knappt två månader har sådan utbildning, som jag redan visat, aktualiserats för närmare 30 000 anställda, som därigenom slipper permittering eller avskedande. I stället får de utbildning. Tack vare detta har ett stort antal varsel kunnat dras tillbaka.

Herr Werner tar också upp de problem som kan uppstå när ett företag, som dominerar sysselsättningen på en ort, inskränker driften. Regeringen har lagt fram ett särskilt förslag i den frågan. Det innebär att sådana företag kan få ett sysselsättningsbidrag med 75 % av lönekostnaderna, inkl. sociala avgifter.

Regeringens mål för sysselsättningspolitiken är arbete åt alla. För att förverkliga det målet krävs en kombination av ekonomisk politik, industripolitik, regionalpolitik och arbetsmarknadspolitik.

Så långt svaret på herr Werners interpellation.

Socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet har reserverat sig när det gäller målen och riktlinjerna för sysselsättningspolitiken. Man anger bl. a. att arbetsmarknadspolitik måste utvecklas efter tre riktlinjer, som man tydligen tror är kontroversiella.

För det första säger man att de arbetsmarknadspolitiska insatserna i ökad utsträckning måste knytas till arbetsplatserna. Det har jag för min del oavbrutet understrukt, både i tal och handling, under den tid jag har varit arbetsmarknadsminister. Det överensstämmer ju också med höstens riksdagsbeslut om sysselsättningspolitiken. Nu kritiserar oppositionen budgetpropositionen för att inte följa upp höstens programuttalanden på åtgärdssidan.

Jag har läst reservationerna för att se vad socialdemokraterna i avslutning till detta mål i det här avseendet vill göra som inte regeringen och utskottsmajoriteten önskar. Jag kan bara finna ett par skillnader. Socialdemokraterna vill höja bidraget till företagsutbildning och att riksdagen skall underrätta regeringen om att det är angeläget att utreda frågan om utbildningsfonder i företagen.

Det här är egentligen märkliga reservationer, om man känner till vilken inställning den socialdemokratiska regeringen under många år hade till statsbidrag till utbildning i företagen. Socialdemokraterna avsåg nämligen regelbundet motioner från bl. a. folkpartiet om sådana statsbidrag till företagsutbildning som just skulle begränsa genomslaget på syssel-

sättningen av konjunktur- och strukturförändringar vilka drabbar enskilda företag. Våra motioner grundade sig delvis på krav från AMS. De avslogs ändå under flera år.

Först under jämviktsriksdagen – närmare bestämt den 21 mars 1974 – beslöt riksdagen att statsbidrag till utbildning i företag av redan anställda skulle införas. Förslaget röstades igenom i riksdagen med liten majoritet. Socialdemokraterna röstade emot!

Socialdemokraterna gjorde alltså som regeringsparti allt som stod i deras makt för att motverka att utbildning i företagen gjordes till ett arbetsmarknadspolitiskt medel. Nu har de ändrat uppfattning. De har insett hur effektiv den här utbildningsformen är, när det gäller att motverka arbetslöshet och hålla arbetare och tjänstemän kvar i företagen också i dåliga tider.

Sinnesändringen på socialdemokratiskt håll, som jag i och för sig välkomnar, har rent av gått så långt, att man säger sig vilja satsa mer på utbildning i företagen än vad regeringen önskar. Men så är det knappast.

Vad som har hänt är detta. Vi har föreslagit att utbildningsstödet skall höjas från 8 resp. 12 kr. till 10 resp. 15 kr. Samtidigt har vi begärt att inom ramen för finansfullmakten få möjlighet att höja dessa bidrag med 75 %, (dvs. till drygt 17 resp. 26 kr.) Riksdagen har också givit oss en sådan fullmakt.

Om situationen kräver det, är vi naturligtvis beredda att även i framtiden föreslå tillfälliga höjningar av stödet på samma sätt som vi nu gått in med 25-kronan. Syftet med denna kraftiga höjning av utbildningsstödet under de första 160 timmarna har ju i första hand varit att undvika korttidspermitteringar. Vi gjorde i denna fråga en annan bedömning än socialdemokraterna, som ju bara vill höja bidraget till 16 kr. Enligt vår bedömning var det förslaget otillräckligt för att klara vinterns och vårens problem. Vår politik har på den punkten också visat sig vara framgångsrik.

Vi har alltså, för att sammanfatta, i oppositionsställning drivit fram detta stöd i riksdagen. Nu har vi i regeringsställning utvecklat de stimulanserna på olika sätt. Vi kommer också i framtiden att utnyttja stödet till utbildning i företagen som ett viktigt arbetsmarknadspolitiskt medel. Vi är glada över att vi numera har den politiska oppositionen i princip med oss på den punkten. Att socialdemokraterna nu försöker kompensera sina tidigare misstag med allmän dimbildning tar vi med ro.

I fråga om utbildningsfonder i företagen har socialdemokraterna en annan inställning i opposition än vad de hade i regeringsställning. Rolf Wirtén har redan visat på detta. Ingemund Bengtsson ansåg så sent som för knappt ett år sedan att man borde avvakta den kartläggning av företagens internutbildning som görs i utredningen om företagsutbildning. Så här skrev han i proposition 1975/76:211, s. 237: "Företagens personalutbildning kartläggs f. n. av särskilt tillkallade sakkunniga. Efter samråd med statsrådet Leijon vill jag föreslå att frågan om utbildningsfonder får behandlas när utredningens kartläggning är avslutad och ställning

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

*Om ökat ekono-
miskt stöd till inför-
vation m. m. betr.
medbestämman-
delagen*

kan tas till de direktiv som utredningen då kan få för ett fortsatt arbete.” I december förra året röstade socialdemokraterna för den här uppfattningen i riksdagen. En månad senare, under den allmänna motionstiden i januari, hade man skaffat sig precis motsatt uppfattning. Och nu reserverar sig herr Bengtsson och fru Leijon mot den uppfattning de hade när de var statsråd i arbetsmarknadsdepartementet! Det kunde i och för sig vara av intresse att få veta vad som har föranlett den här åsiktsändringen. Det kan väl inte vara så enkelt att man anser sig kunna vara frimodigare i oppositionsställning än i regeringsställning, bara för att man i opposition inte behöver genomföra det man föreslår?

Den andra riktlinje som reservanterna inte anser tillgodosedd i den politik som nu förs, är att arbetsmarknadspolitiken skall omfatta en allt större del av arbetsmarknaden. Det framgår inte av reservationerna vad man menar med det. Men läser man den socialdemokratiska partimotion som jag antar att reservationerna grundar sig på, finner man där ett par exempel. Här nämns återigen utbildningen i företagen, som jag nyss utförligt har redovisat. Det andra exemplet är den obligatoriska anmälan av lediga platser till arbetsförmedlingen.

Återigen reserverar man sig för en åtgärd, som man motarbetade i regeringsställning! När folkpartiet år 1972 som enda parti första gången förde fram förslag om allmän platsanmälan i riksdagen möttes det av en betydande oförståelse. Förslaget återkom. Det skrevs t. o. m. in i vårt partiprogram, och mot slutet av jämviktsriksdagen beslöts att systemet skulle provas. Sedan ett antal månader tillbaka bedrivs nu försöksverksamhet med allmän platsanmälan i de tre sydligaste länen i landet. Erfarenheterna är hittills mycket goda. Regeringen föreslår därför att försöksverksamheten nästa budgetår utsträcks till i första hand Stockholms län.

Men det är klart att om socialdemokraterna i regeringsställning inte under flera år hade motarbetat frågan om den allmänna platsanmälan, så hade vi nu legat längre fram med verksamheten. Också här framstår den socialdemokratiska reservationen som något besynnerlig.

Självfallet kommer den nuvarande regeringen att vidareutveckla arbetsmarknadspolitiken på det sätt som vi under socialdemokratiskt motstånd kämpade för i oppositionsställning. Än en gång får jag konstatera: det är glädjande att socialdemokraterna nu vill vara med om den här politiken, också på de punkter som tidigare var kontroversiella.

Den tredje riktlinjen som reservanterna anser att regeringen på något sätt sviker är att arbetsmarknadspolitiken skall göras alltmer inriktad på individuella problem och förhållanden. Detta är en god liberal tanke, och jag kan försäkra att den är central i regeringens arbetsmarknadspolitik.

Herr talman! Jag övergår nu till att svara på herr Ulanders interpellation.

Herr Ulander har frågat mig om jag avser att komma med förslag som ger de fackliga organisationerna ekonomiskt stöd som möjliggör erforderlig information och utbildning i medbestämmandelagen.

När förslaget till medbestämmandelag behandlades i riksdagen rådde

enighet om att den nya lagstiftningen skulle medföra ett stort behov av information och utbildning samt att betydande belopp måste avsättas härför. Riksdagen beslöt därvid att verksamheten skulle finansieras över budgeten. För första halvåret 1977 anslogs 35 milj. kr., och för budgetåret 1977/78 har 75 milj. kr. föreslagits för information och utbildning kring medbestämmandelagen.

Jag vill betona regeringens stora intresse för denna fråga. I årets budgetproposition framhålls t. ex. att utbildningen om medbestämmandelagen har permanent karaktär. Det är av intresse för både arbetsgivare och arbetstagare att alla berörda får nödvändiga kunskaper om medbestämmandelagen. Detta är en förutsättning för att lagstiftningen skall få någon effekt ute i arbetslivet. Jag vill också understryka de stora ansträngningar som arbetsmarknadens parter redan har gjort för att nå detta mål.

Så långt svaret på herr Ulanders interpellation.

Under det senaste decenniet har vi sett en mycket stor förändring i svenskt arbetsliv. Det handlar om jämställdhet mellan kvinnor och män, och Rolf Wirtén har redan framfört viktiga synpunkter på denna fråga. Det började med försök att få in hemmakvinnor i arbetslivet under arbetskraftsbristens dagar i början av 1960-talet. Det har blivit en massiv inmarsch av kvinnor i arbetslivet under 1970-talet.

700 000 kvinnor har sedan 1965 kommit in på arbetsmarknaden. Detta ser jag som det viktigaste som hänt och händer för jämställdheten mellan kvinnor och män. Ett eget yrkesarbete har ett oerhört värde för individen. Det ger ökad självrespekt, valfrihet och ekonomiskt oberoende. Med lika insats i förvärvslivet blir det också lättare för kvinnorna att kräva lika ansvar för hemarbetet. Och den här utvecklingen fortsätter. Det har aldrig varit så många kvinnor i arbetslivet som nu. Vi har också de senaste månaderna sett förvärvsfrekvensen för kvinnor växa. 70 % av alla kvinnor mellan 16 och 24 år är nu i arbete.

För fem år sedan var andelen 54 %.

För männen är motsvarande andel 87 %. Kvinnorna närmar sig alltså nu männens arbetskraftstal. Och det fortsätter glädjande nog tvärs genom lågkonjunkturen.

Men fortfarande är det tiotusentals kvinnor som vill ha ett förvärvsarbete men av olika skäl har svårt att få det. Svårigheterna är självfallet särskilt stora under en utdragen lågkonjunktur. Vi måste därför fortsätta och öka ansträngningarna att underlätta för kvinnor att få arbete.

Vi har bl. a. ökat antalet platser i arbetsmarknadsutbildningen kraftigt. Vi har öppnat kommunala beredskapsarbeten också för nytillträdande på arbetsmarknaden som är över 25 år, främst kvinnor. För ungdomar finns i dag möjlighet till praktikplats som beredskapsarbete hos enskilda företag och statliga verk och myndigheter. På många håll har ungefär 75 % av de ungdomar som fått sådana platser sedan fått anställning hos arbetsgivaren.

Men det är inte nog att kvinnor har arbete. De skall ha samma rätt

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

Arbetsmarknads-
politiken

*Om ökat ekono-
miskt stöd till infor-
mation m. m. betr.
medbestämman-
delagen*

som män att utvecklas i arbetet. Och arbetsmarknaden måste breddas för både män och kvinnor.

Den hårda uppdelningen på manliga och kvinnliga yrken blir lätt ett hot också mot den fulla sysselsättningen, eftersom den bygger upp onödiga barriärer mot att män resp. kvinnor tar tillgängliga jobb som sedan gammalt ansetts tillhöra det motsatta könet.

Kvinnornas ställning i arbetslivet är ofta utsatt. De är nya i arbetslivet. De löper därmed större risker än männen att friställas vid inskränkningar i driften. De har ofta sämre yrkesutbildning och yrkesvana än männen. Deras yrkesval är mer begränsat. Fyra av fem kvinnor på arbetsmarknaden återfinns på elva yrkesområden. På de områdena arbetar bara 20 % av männen. Det är yrkesområden som nästan helt domineras av kvinnor – kontorsarbete, hälso- och sjukvård, husligt arbete och service. Kvinnor deltidsarbetar mycket ofta – mer än var tredje förvärvsarbetande kvinna har deltidsarbete.

Många kvinnor har fått arbete. Det är bra. Men deras möjligheter till egen försörjning har inte ökat i samma grad. En ökning av deltidsarbetet har gått parallellt med den ökade förvärvsintensiteten bland kvinnorna. Jag återkommer längre fram i debatten till synpunkter på deltidsarbetet. Det fasta könsrollsmönstret på arbetsmarknaden har knappast rubbats. Kvinnorna har fortsatt att strömma in på de klassiska "kvinnoområdena": vård, service och kontor. Det är yrken som präglats av låga löner och små möjligheter till utbildning och befordran.

Inte en rekryteringsvåg till, när konjunkturerna blir bättre, får passera utan allvarliga ansträngningar att bryta det gamla, fördomsfyllda yrkesmönstret. Därför har jag tagit initiativ till överläggningar med jämställdhetskommittén och arbetsmarknadsstyrelsen om vad vi konkret kan göra. Jämställdhetskommittén hade uppe frågan vid sitt senaste sammanträde. Kommittén överlämnade i går förslag till ett antal åtgärder, som också prövas av arbetsmarknadsstyrelsen vid ett sammanträde i morgon.

Jämställdhetskommittén har bl. a. intressanta synpunkter på hur det s. k. jämställdhetsbidraget skall kunna göras till ett effektivare instrument för att bryta den ensidiga uppdelningen i kvinnliga och manliga jobb.

Jämställdhetsbidraget har utgått till arbetsgivare som anställer och utbildar kvinnor och män i vissa yrken som domineras av det motsatta könet. Bidraget höjs från den 1 februari från 6 till 8 kr.

Sedan starten den 1 juli 1974 har bidrag utgått för sammanlagt drygt 800 personer, därav bara ett fåtal män. Det har alltså haft mycket liten direkt effekt. – Fru Leijon hade modet att i sitt anförande skryta med jämställdhetsbidraget, som misslyckades under hennes tid i regeringen. Nu tänker vi försöka göra det bidraget mer effektivt.

Jämställdhetskommittén har mot den bakgrunden, alltså mot det misslyckande som man i stort sett kan säga att jämställdhetsbidraget noterat tidigare, föreslagit att man på försök skall höja bidraget till 14 kr. i åtta län, nämligen dels de sex län som redan har s. k. försöksverksamhet med kvinnor i typiskt manliga jobb (Kristianstad, Kalmar, Kronoberg,

Skaraborg, Södermanland och Kopparberg), dels Västerbotten och Norrbotten.

Kommittén föreslår också ändringar i reglerna för jämställdhetsbidraget:

- antalet yrkeskategorier ökas;
- arbetsmarknadsverket skall kunna göra en bättre lokal anpassning till de arbetsmarknadsmässiga förhållandena i olika län;
- bidraget bör kunna utgå också för en redan anställd som vidareutbildar sig i ett yrke som domineras av det motsatta könet;
- kravet att det skall föreligga svårigheter på orten att rekrytera arbetskraft i det yrke utbildningen avser bör tolkas mer liberalt;
- en bättre information bör lämnas till arbetsgivarna och de fackliga organisationerna om den möjlighet som bidraget ger att bryta den tu-delade arbetsmarknaden.

Regeringen är beredd att nu snabbt vidta förändringar av det slag som jämställdhetskommittén har föreslagit. Eftersom jag vet att också arbetsmarknadsverkets styrelse diskuterar frågan i morgon, vill jag dock först få del även av styrelsens synpunkter i frågan.

När det gäller kvinnorna på arbetsmarknaden är två ting särskilt viktiga: det ena är att ge arbete åt de kvinnor som fortfarande inte har arbete, men vill ha det, det andra är att bryta det könsbestämda yrkesvalet.

Människor skall kunna välja yrke efter intresse och fallenhet, inte efter kön. Människor skall bli bedömda och behandlade som individer, inte efter om de är män eller kvinnor.

Ungdomar måste få stöd och uppmuntran att ta sig över de traditionella könsrollernas murar, när de planerar sina liv, när de väljer yrke och när de bildar familj.

Och här tycker jag mig se en förändring i tänkesätt och attityder, en förändring i riktning mot en mjukare och mer mänsklig roll också för männen.

Det blir t. ex. allt fler män i vårddyrkena. Under 1970-talet har andelen män i sjuksköterskeutbildningen ökat från 1 % till 15 %. Det blir allt fler pappor som utnyttjar föräldraförsäkringen och stannar hemma med sina barn under någon tid. Och allt fler säger nej till övertid och extraarbete som går ut över familjen.

Jämställdhet handlar därför lika mycket om män som om kvinnor. Också männen har mycket att vinna på att frigöras från trycket av den gamla mansrollen. När männen blir fria från kravet att vara ensamförsörjare för familjen, kan de också bli friare i sitt yrkesval. Vad det betyder att få dela försörjarbördan visar de män som kommer till tals i Rita Liljeströms och andras intressanta undersökning från Kristianstadsprojektet om kvinnor i typiskt manliga jobb. Många män känner en mindre press. Män, som tyngda av hårt arbete "missade" kontakten med sina nu äldre barn, berättar om omständigheter som ledde till att de fick bättre kontakt med yngre barn.

Det här ger förhoppningar inför framtiden. Många års intensiv köns-

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

rollsdebatt och kvinnornas inmarsch i arbetslivet har satt i gång en frigörelseprocess som inte går att hejda. Det är en mödosam process som med nödvändighet kommer att ta tid. Men det är en utveckling som kommer att befria människor från många fördomar. Män och kvinnor skall kunna mötas som individer med lika rätt och lika ansvar.

Herr andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Fru LEIJON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ju bara tre minuter på mig och måste alltså gå fram väldigt snabbt.

Arbetsmarknadsministern talade om en sjudande reformverksamhet och räknade upp många saker. En hel del är väldigt bra, bl. a. det som handlar om kvinnor i statlig tjänst. Men, herr Ahlmark, det här är ju ett beslut som fattades under den socialdemokratiska regeringens tid. Vad den borgerliga regeringen bidrog med i detta avseende var att fördröja redovisningarna från de statliga myndigheterna.

Semesterlagen var ett annat av herr Ahlmarks exempel. Det är också ett arbete som påbörjades av den socialdemokratiska regeringen. När valet kom var vi i det närmaste färdiga med arbetet på hur vårt förslag skulle se ut. Också här har man fördröjt det hela. Till innehållet ber jag att få återkomma vid ett senare tillfälle, när det skall diskuteras i kammaren. Somligt av det som herr Ahlmark räknade upp är bra, det är sådant som kom tidigare, somligt är än så länge inte något annat än diskussionspunkter, t. ex. lagen om könsdiskriminering. Somligt var – det vill jag erkänna – egna förslag från de borgerliga, och det gällde t. ex. egenföretagarna. Men i dag diskuterar vi framför allt bilaga 15, arbetsmarknadsministerns del av budgeten, och där är det, herr Ahlmark – det går inte att komma ifrån – mycket magert med sådant som rör jämställdheten mellan kvinnor och män.

Jag kände oro i höstas för att det skulle bli på detta sätt, och därför frågade jag herr Ahlmark: Kommer jämställdhetskommittén att kunna påverka budgeten och kommer den att få tillfälle att se budgeten i förväg? Herr Ahlmark lovade då från denna talarstol att de två ordförandena i kommittén skulle få göra det. Har de fått det eller inte? Jag tvivlar på att så skett. Jag känner en smärta, herr Ahlmark, på grund av att man har försvagat jämställdhetsarbetet och inte ger den nya kommittén ordentliga möjligheter att på ett tidigt stadium påverka regeringens politik.

Herr Ahlmark sade vidare att jag hade modet att skryta med jämställdhetsbidraget. Nej, det har jag inte gjort. Jag håller fullkomligt med herr Ahlmark om att detta bidrag inte har fått de effekter vi trodde att det skulle få. Det var anledningen till att jag redan förra våren i den jämställdhetsdelegation som vi då hade tog upp en diskussion om vad vi skulle göra med bidraget. Det är anledningen till att vi nu föreslår

dels en höjning, dels en ändring av villkoren, och på den senare punkten har utskottet följt oss.

Men vem är det som skryter med jämställdhetsbidraget? Jag tror att herr Ahlmark har glömt vad han säger i sin egen budget. Det heter där på s. 88 om jämställdhetsbidraget: "Den psykologiska effekten av stödet har dock varit betydande. Genom de insatser som arbetsförmedling, arbetsgivare och enskilda arbetstagare har gjort har ett helt annat klimat skapats i synnerhet vad gäller inställningen till kvinnor inom tidigare typiskt manliga yrken." Detta skall, vilket framgår om man har läst det som dessförinnan anförts, ha skett som en följd av jämställdhetsbidraget. Jag har inte skrutit med detta bidrag och kommer inte att göra det, men jag hoppas kunna göra det i framtiden, om man förbättrar det i enlighet med våra förslag.

Herr Ahlmark talade tidigare om en frigörelseprocess som inte går att hejda. Men vad är det herr Ahlmark försöker göra när han säger så här i sin budget: "Till följd av att främst de yngre och medelålders kvinnornas förvärvsintensitet nu ligger på en förhållandevis hög nivå är det sannolikt att kvinnornas utträde på arbetsmarknaden under år 1977 kommer att ske i ett något långsammare tempo?"

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern säger att han är tacksam mot mig för att jag stuckit håll på mytbildningen om att den borgerliga regeringen skulle slå sönder arbetsmarknadspolitiken och vill framstå som en av dem som är verkligt pådrivande i det här sammanhanget. Låt mig bara hänvisa till vad herr Gustafsson i Säfle gång på gång slog fast, nämligen att enighet om arbetsmarknadspolitiken har rått mellan centerpartiet och socialdemokraterna. Han sade icke ett enda ord om folkpartiet och moderaterna, och jag förstår detta, eftersom han talade rätt mycket om traditioner i det här sammanhanget.

Det är väl inte så många kvar av oss här i kammaren som har upplevt en folktopartistisk arbetsmarknadspolitik medan folkpartiet ännu hade något att säga till om. Ni har gjort en omvändelse under galgen, och det är jag personligen tacksam för. Men med tanke på att herr Ahlmark talade så mycket om hur vi har ändrat uppfattning i dessa frågor undrar jag, om han ändå inte vill erkänna att den stora förändringen i er syn på arbetsmarknadspolitiken inträffade så sent som i början på 1960-talet.

Jag ställde två frågor till arbetsmarknadsministern om hur det skall bli med det skyddade arbetet och om vad som förbereds beträffande trygghetslagarna. Jag hoppas att han i någon form tar upp och besvarar dessa frågor.

Sedan talade arbetsmarknadsministern om den obligatoriska platsanmälan och försökte ta åt sig äran för den också. Vad vi har sagt tidigare i utskottet är att vi först måste skaffa resurser för att ta emot ifrågavarande platsanmälningar. Men vilka är det som vill stoppa utbyggnaden av obligatorisk platsanmälan? Jo, det är motionärerna från ett av regerings-

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

Arbetsmarknads-
politiken

partierna, nämligen moderaterna, som vill att man skall göra utvärderingar o. d. innan man bygger vidare, trots att det visat sig att det har blivit möjligt att få fler anmälningar om lediga platser.

Jag tycker det är bra att arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten ökar, så att människor kan stå bättre rustade när vi har möjlighet att ge dem arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Men vilka är det som hela tiden har kritiserat detta? Det är ett av regeringspartierna, nämligen moderaterna. Vi har stött förslaget hela tiden.

Herr arbetsmarknadsministern AILMARK:

Herr talman! De båda senaste inläggen var mest fraser. De konkreta åtgärderna talar för sig själva. Vad den nuvarande regeringen har gjort är bl. a.:

Förlängning av en rad åtgärder för ungdomen – stöd till beredskapsarbeten, praktikplatser och utbildning.

Ändring av lageruppbyggnadsbidraget, ett lagerhållningsbidrag för att hålla produktionen uppe och klara sysselsättningen.

Förlängning av investeringsbidrag och investeringsavdrag.

Tidigareläggning av byggnadsarbeten på flera håll, t. ex. i Norrbottens län.

Det stora sysselsättningspaketet på en och en halv miljard kronor, som jag redogjort för.

Stöd till Algots Nord och Eiser på 25 milj. kr. för att klara jobben åt 100 människor som annars skulle förlora dem.

1,8 miljarder kronor för att täcka tidigare förluster och förbättra soliditeten i NJA.

25 milj. kr. under tre år till den manuella glasindustrin för att klara jobben och skapa förutsättningar för nödvändiga strukturomvandlingar.

Strukturgarantier och stöd till äldre arbetskraft inom tekoindustrin i stort samt ett stöd på 15 kr./tim. för anställda över 55 år till årets slut.

Sysselsättningsfrämjande åtgärder samt ett stöd på 75 % av personalkostnaderna till vissa anställda som sysselsätts med särskilda uppgifter i företag som dominerar på en ort.

Förstärkning av företagarföreningarnas resurser för företagsservice.

Utökad lånekapacitet för en del kreditinstitut.

Osv. osv.

Här är alltså praktiska åtgärder för att klara sysselsättningen under den långvarigaste lågkonjunktur som Sverige har upplevt under efterkrigstiden.

Herr Fagerlund har i sina anföranden ibland gjort ett slags antydning om att vi inte skulle vara intresserade av sysselsättningen i särskilt hög grad. Men detta har dementerats i så många inlägg, att herr Fagerlund nu går på motsatt linje och säger att vi i själva verket accepterat den socialdemokratiska politiken.

När det gällde utbildningen inom företagen var det ni socialdemokrater som röstade nej år efter år. När det gällde obligatorisk anmälan av lediga

platser röstade det föregående regeringspartiet bort förslaget innan vi fick igenom det.

Nu skulle jag vilja ha ett besked av herr Fagerlund. Tyder det som regeringen nu har gjort och visat i ett antal propositioner och i andra regeringsbeslut på att regeringen icke nedrustar arbetsmarknadspolitiken utan i stället upprustar den? Förhåller det sig så som herr Fagerlund antydde i sitt första anförande? Säg i så fall ifrån ordentligt en gång till.

Eller är det riktigt som det står i en nyutkommen socialdemokratisk propagandabroschyr, tryckt 1977 och med förord undertecknat av Sten Andersson och med rubriken "Arbete åt alla":

"Inget land i hela världen har drivit en så framgångsrik sysselsättningspolitik som Sverige. --- Efter valet finns det stora risker för en annan politik. Det talades mycket om fria marknadskrafter och kapitalismens självläkande krafter i valrörelsen.

Här går en viktig skiljelinje mellan socialdemokratisk och borgerlig politik."

Hur är det nu, herr Fagerlund? Skall vi tro på herr Fagerlunds första anförande, där han bekräftade att i stort sett har regeringens arbete genomsyrats av en önskan att hålla sysselsättningen uppe? Eller skall vi tro på de propagandabroschyrer som ni sprider land och rike runt och där ni antyder motsatsen?

Skall man tro på fakta – som *vi* lägger fram och som herr Fagerlund tydligen uppskattar – eller skall man tro på den demagogi som *ni* vågar fortsätta att sprida också efter valet?

Anna-Greta Leijon sökte nästan bagatellisera en lista som inte var fullständig, på ett antal reformer som har genomförts eller planerats för att öka jämställdheten mellan kvinnor och män. Om diskrimineringen av kvinnorna i familjeföretagen. Om semesterlagen är vi överens; det är helt riktigt. Om äktamakeprövningen – där ni inte vill göra någonting. Om den kommunala barnomsorgen – där vi är överens. Lagen om könsdiskriminering – som ni ständigt har bekämpat. Och om en rad arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som vi har förbättrat just med tanke på kvinnorna och när det gäller åtskilligt annat. Hon försökte nästan förringa värdet av de här reformerna och andra genom att stympa ett citat från budgetpropositionen.

Vad jag säger i propositionen är ju att om man har en fortsatt lågkonjunktur finns det alltid risk för de nytillträdande på arbetsmarknaden, och det är klart att detta då framför allt kommer att gå ut över ungdomar och kvinnor. Just därför är det ju så viktigt att sätta in åtgärder så att detta icke skall inträffa, utan att kvinnornas rätt till arbete fortsätter att öka. Och citatet fortsätter ju – fast det kom inte fru Leijon in på – med följande: "Inom ramen för jämställdhetskommitténs arbete provas en rad åtgärder i syfte att stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden." Det är alltså just för risken att de nytillträdande på arbetsmarknaden får det svårt i en lågkonjunktur som vi går ut med en rad

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

åtgärder för att underlätta för kvinnorna och för ungdomarna.

Så till deltidsarbetet! Vid sidan av den kraftiga sysselsättningsökningen för kvinnor har gått en väldigt stark ökning av antalet deltidsarbetande. Rolf Wirtén sade några ord om den frågan. Enligt AKU-undersökningen i februari i år är de deltidsarbetande ungefär 940 000. Det är en ökning med nära 300 000 sedan 1974, då utredningen om de deltidsanställdas villkor kartlade deltidsarbetet.

Det är till övervägande delen kvinnor som deltidsarbetar. Undersökningen visade att en betydande grupp deltidsarbetande kvinnor hade högst otillfredsställande arbetsvillkor. Många arbetade så kort tid att de gick miste om en eller flera sociala förmåner. 100 000 tjänade så litet att de inte fick ATP-poäng. 30 000 tjänade så litet att de inte fick sjukpenning, grundad på förvärvsinkomsten. De flesta av dem som arbetade gjorde det med städning eller genom att utföra andra husliga göromål. 85 000 saknade arbetstidsschema: de visste inte minst en vecka i förväg när och hur de skulle komma att arbeta. Nästan varannan som var berättigad till betald ledighet fick ut sin semester som semesterersättning och inte som betald ledighet.

För ett stort antal kvinnor var alltså deltidsarbetet ett arbete på dåliga villkor. Men undersökningen visade också att det stora flertalet deltidsarbetande var nöjda med sina arbetstider. 75 % ville inte ha någon förändring i arbetstiden.

De deltidsarbetandes villkor måste förbättras – det är helt klart. Ett första steg tar vi med den nya semesterlagen. Rätten till semester blir – om riksdagen bifaller vår proposition – då inte längre beroende av en viss minsta arbetad tid. Utan semesterlönen kommer att beräknas på inkomsten, oberoende av antalet arbetade dagar.

Vi kommer sedan på punkt efter punkt att undersöka möjligheterna att likställa deltids- och heltidsarbetande. Deltidsarbetande skall inte diskrimineras när det gäller sociala förmåner eller andra rättigheter, och människorna skall också veta vilka för- och nackdelar, rättigheter och skyldigheter som följer med deltiden. Vi skall pröva de förslag som jämställdhetskommittén överlämnade till oss. Vi kommer att gå vidare med det här arbetet, och vi gör det i nära kontakt med arbetsmarknadsverket.

Det finns de som bara ser nackdelar med ett växande deltidsarbete. Jag vill inte göra det. Deltidsarbete eller avkortad arbetstid svarar mot många människors behov i dag. Allt fler vill under kortare eller längre perioder i livet ha kortare arbetstid. Det kan vara bra när barnen är små, när man vill läsa vidare eller när man närmar sig pensionsåldern och vill minska sin arbetsinsats.

Jag ser t. ex. kommunisternas inställning till deltidsarbetet som djupt reaktionär. Säger man nej till deltidsarbete, då säger man också nej till mycket av den frigörelse för män och kvinnor som deltidsarbetet möjliggör.

Här kommer vi alltså att gå vidare just för att skapa större rättvisa mellan människor och en ökad jämställdhet mellan kvinnor och män.

Fru LEIJON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det vore bra om herr Ahlmark svarade på ställda frågor i stället för att läsa upp färdigskrivna lappar i ämnen som inte hör hit och som vi på den korta repliktiden inte har en chans att ta upp. Herr Ahlmark nämnde t. ex. den kommunala barnomsorgen. Jag har ställt en fråga till honom om den, men den frågan svarar han inte själv på, utan ett annat av statsråden.

Herr Ahlmark påstår att jag stympade ett citat. På kort tid hinner man inte läsa upp mera; dessutom glömde jag i bänken en bok som jag hade tänkt läsa ur, men den får jag komma tillbaka till. Det här stympade citatet, säger herr Ahlmark, handlar om att vi i en lågkonjunktur måste räkna med att kvinnorna får det svårare. Tyvärr är det så, och vad vi har sagt är att kvinnorna inte får bli en konjunkturregulator. Ser vi tecken på det, måste vi sätta in alla åtgärder vi kan.

Men, herr Ahlmark, läs det avsnitt jag citerade en gång till! Just på den här punkten handlar det om någonting annat också. Där står nämligen: "Till följd av att främst de yngre och medelålders kvinnornas förvärvsintensitet nu ligger på en förhållandevis hög nivå är det sannolikt att kvinnornas utträde på arbetsmarknaden under år 1977 kommer att ske i ett något långsammare tempo."

Det här, herr Ahlmark, måste betyda att nu jobbar kvinnorna i vissa åldersgrupper så pass mycket att man inte kan räkna med att de vill söka sig ut på arbetsmarknaden i någon större utsträckning. Det är faktiskt vad som står, men jag tror inte att det kommer att bli så i verkligheten – och om man hör på vad herr Ahlmark annars säger, så verkar det inte som om han heller tror det.

Är det helt enkelt så, herr Ahlmark, att när den här budgeten skrevs hade man inte jämställdhetsfrågorna för ögonen? Det kanske är så enkelt, men se då till när nästa budget görs – för det blir väl ni som får göra den också – att ni ändrar det här! Låt de ordförande som finns i jämställdhetskommittén få vara med och prägla ert arbete. Jag tror att det blir bättre på det sättet, och ingen skulle vara gladare än jag över det.

Jag vill tillägga att vad vi förut diskuterade då det gällde utbildningsfonderna var tidpunkten när vi skulle låta utreda frågan. Vi var helt inställda på att frågan om utbildningsfonder skulle utredas. Det är det ni inte är, och däri ligger skillnaden.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ahlmark säger att fru Leijons och mina anföranden var bara fraser – och sådant skall man höra från det hållet i det här sammanhanget!

Vad är det herr Ahlmark tar upp? Jo, han talar om 1,5 miljarder i det stora förslaget. Vi kommer att ha en motion på den här punkten. Algots Nord och Eiser har vi haft olika uppfattningar om. Vi vill ha utredning om hur sysselsättningen skulle tryggas där uppe. Herr Ahlmark talar om att han har varit där och förklarat hur mycket han värdesätter

arbetet i fabriken, men han vill inte vara med om att ordna ägarförhållandena.

Herr Ahlmark tar också upp glasindustrin, och han staplar en massa uppgifter på varandra.

Men han kan icke svara mig på frågan: Hur blir det med propositionen om skyddat arbete i maj månad? Kommer den eller kommer den icke? Tänker herr Ahlmark undanta småföretagen, ungdomarna och kvinnorna från trygghetslagarna? Det står i det här pressmeddelandet att ni skall utreda detta. Svara på de frågorna! Det vore ju av intresse.

Sedan säger herr Ahlmark att jag har talat om att avskaffa mytbildning. Det är bäst att jag läser upp igen vad jag sade, nämligen att vi socialdemokrater kan hälsa med tillfredsställelse att även den nya regeringen i stort följer den förut förda arbetsmarknadspolitiken och icke avrustar densamma. Men vi anser att åtgärderna inte är tillräckliga och saknar de framåtsyftande målsättningarna. Sedan räknade jag upp några åtgärder i detta sammanhang: mer personal inom arbetsförmedlingen, särskilda förmedlingsinsatser för kvinnor, stärkande av de deltidsanställdas ställning på arbetsplatserna, ökade bidrag till företag som anordnar utbildning, bättre jämställdhetsbidrag, förbättrad barn tillsyn – inte att förglömma frågan om medbestämmandelagen och andra frågor som framgår av våra 14 reservationer till utskottsbetänkandet.

Vi är långt ifrån nöjda med den politik som herr Ahlmark och den borgerliga regeringen för. Men vi är tacksamma för varje litet framsteg när ni inte direkt går ut och avrustar arbetsmarknadspolitiken.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Fru Leijon är ledsen över att jag inte svarar på en fråga som hon hade ställt till mig om daghem. Det har ju ställts frågor till tre ledamöter av regeringen. Men det är fackstatsråden som svarar på de frågor som berör deras områden. Därför kommer socialministern, såvitt jag vet, i dag att svara på de frågorna.

Anna-Greta Leijon vet precis lika väl som alla andra i kammaren vilken min uppfattning är om daghem. Jag har framhållit i en rad offentliga anföranden att daghemsplanen på 100 000 nya daghemsplatser under femårsperioden måste upprätthållas. Det är ju därför regeringen ökar stimulansbidragen för den kommunala barnomsorgen från 1 200 milj. kr. till 1 800 milj. kr. Det har vi redan sagt i riksdagen. Det har vi sagt vid en rad andra tillfällen. Fru Leijon vet precis vad det handlar om. Ändå klagar fru Leijon över att hon inte fått det besked som hon har fått ett hundratal gånger.

Hon fortsätter att stympa ett citat. Det är klart att man kan göra så om man inte har någonting annat att komma med. Om kvinnorna har nått en högre förvärvsintensitet, vilket är utmärkt – jag beskrev just vilken väldig förändring i samhället som det innebär – och om man dessutom har en utdragen lågkonjunktur, då finns det ju en risk för nytillträdande på arbetsmarknaden. Därför måste man vidta åtgärder för

att stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden, som det står just i detta stycke.

Sedan säger fru Leijon: Jag hoppas att ni kommer att ha jämställdhetsarbetet för ögonen när ni gör nästa budget och kommande förslag. Det är ju inte bara i budgeten som sådant här är viktigt, utan också i en rad andra förslag. Det är klart att vi kommer att ha det för ögonen – vi har ju haft det hittills. Jag visade med ett femtontal olika punkter hur förslagen har lagts fram och hur reformerna planeras. Naturligtvis kommer vi att fortsätta att driva på arbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män.

Herr Fagerlund uppförde ett balansnummer. Han skulle försöka förena sin egen, tydligen rätt höga, uppfattning om den arbetsmarknadspolitik som den nya regeringen för, med Sten Anderssons oerhört grova propagandabroschyr. Det gjorde han först genom att ställa en fråga om trygghetslagarna till mig. Svaret är att vi naturligtvis inte skall urholka dem. Vi har haft en arbetsgrupp som jag fått överta som har jobbat ett par år sedan trygghetslagarna infördes och som skall se på hur de fungerat i praktiken. Där finns en rad synpunkter på detta. Man kan förbättra trygghetslagarna i olika avseenden. Det är inte tal om att upphäva trygghetslagar som har gett skydd och trygghet för hundratusentals löntagare. Men det har ju kommit in synpunkter på hur man kan ta bort brister i dem. Jag fick t. ex. i går en skrivelse från Landsorganisationen, och jag har fått många andra skrivelser.

Det andra exemplet som herr Fagerlund nämnde när han försökte att tricksa sig bort från propagandabroschyren var Algots Nord. Han sade att vi hade olika mening om Algots Nord. Nej, det hade vi inte! Enligt den proposition som regeringen lagt fram vad gäller Algots Nord är ungefär 15 milj. kr. avsedda för att under 1977 och 1978 hålla sysselsättningen för de anställda i Norsjö och Lycksele och för 240 anställda i Skellefteå. Det var vi i princip överens om – riksdagen fattade beslutet för några dagar sedan.

Sedan gäller det att för dem som icke har möjlighet att arbeta vidare på Algots Nord göra alla insatser så att de kan få ett nytt arbete. Jag var där uppe i måndags. Två stycken arbetsförmedlare kommer på heltid under april och maj att försöka ta fram nya jobb för dem så att de vet hur det går innan semestern börjar. Vi kommer att göra vad vi kan för att få ersättningsindustri genom lokaliseringssamråd och på annat sätt.

Men en grundläggande fråga kvarstår faktiskt. I ena ögonblicket, då ni vet att ni kan bli bemötta av dem som för politiken, säger ni här i riksdagen att det förs en bra politik, att det icke har skett någon avrustning utan att vi har accepterat era förslag – det är i och för sig fel för det kan diskuteras vem som har accepterat förslagen, men vi har samma åsikt på många punkter. I andra ögonblicket, när ni tror att ni inte blir bemötta i sådana här propagandabroschyrer, säger ni motsatsen. Då måste människorna fråga sig: Vad är det för opposition som Sverige

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

har fått? Är det en opposition som säger en sak i riksdagen, då man inte vågar vara så demagogisk, och en annan sak ute bland människorna, då man hoppas att inte bli bemött? Den frågan kvarstår efter den här debatten.

Av vilket skäl kan icke socialdemokratin öppet säga i riksdagen, i massmedierna, i sina egna broschyrer att den ambition som genomsyrar regeringsarbetet är att hålla sysselsättningen uppe och att bekämpa arbetslösheten?

Herr andre vice talmannen anmälde att fru Leijon och herr Fagerlund anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! Eftersom arbetsmarknadsministerns svar i huvudsak tycks vara ett svar för formens skull förhåller det sig på samma sätt med mitt tack för svaret.

Den första frågan jag har tagit upp gäller varselstatistiken. På min fråga om det finns en samlad bild över antalet varsel svarar arbetsmarknadsministern att AMS månad för månad följer utvecklingen. Ja, det är obestridligt. I AMS månatligen utkommande arbetsmarknadsstatistik finns antalet varsel om driftsinskränkningar och företagsnedläggelser. Jag kan erkänna att min fråga kunde tolkas som om det var detta jag ville veta. Men jag avsåg faktiskt de varsel som går i verkställighet, de varsel som verkligen leder till avskedanden och permitteringar. Över detta finns, såvitt jag känner till, inte någon statistik. Därför vill jag fråga arbetsmarknadsministern: Finns det en samlad bild över antalet varsel som går i verkställighet, eller avser regeringen att ta initiativ till att vi kan få regelbunden information om detta?

Varsel behöver som bekant inte nödvändigtvis vara föranledda av akuta svårigheter för företagen. Det kan lika gärna handla om inslag i avtalsrörelsen. En uppföljning av vilka varsel som går i verkställighet och varför de som inte går i verkställighet inte gör det vore i detta sammanhang viktigt och belysande.

Regeringens åtgärder för att minska verkställigheten av varslen genom utbildningsbidraget är en kortsiktig och defensiv åtgärd. Den kan tillfälligt lindra de arbetandes situation genom att undanröja ett akut hot om avsked. Men denna åtgärd skjuter ju bara sysselsättningsproblemen på framtiden.

Vi har trots denna insikt i nuvarande läge accepterat ett sådant utbildningsbidrag. Men vad vi kräver är att företagen skall betala det, att man temporärt skall höja bolagsskatten, så att de företag som nu inte har problem skall tvingas avstå vinster så att jobben kan bevaras i andra företag.

Detta förslag lägger vi dels därför att de arbetande inte skall behöva betala kapitalägarnas kris, dels därför att det i många fall är de stora

koncernerna som ställer andra företag i ekonomiskt underläge. Därför bör de vara med och betala kostnaderna för att de anställda inte skall ställas utan jobb och hela samhällen ruineras.

De varsel som har gjorts under den senaste tiden har avslöjat att det i många fall är företag som helt dominerar en orsts näringsliv som har försatts i svårigheter. Vi har under senare år stött på namnen Hällekis, Hälleforsnäs, Vikmanshyttan, Emmaboda och Surahammar. Om de företag det där gäller kan sägas att de hela tiden har försökt se till att de är ensamföretag på orten och att de inte velat ha konkurrens om arbetsmarknaden. När de så hotar sina anställdas rätt till arbete försöker de ändå fortsätta vara ensamföretag på orterna. De minskar orternas arbetstillfällen genom frasen "naturlig avgång". För att inte åtgärder skall vidtas som kanske skulle föranledas av avskedanden och permitteringar väljer de här företagen att dölja minskningen av antalet arbetstillfällen bakom den frasen. Antalet jobb på de orterna minskar faktiskt oavsett om folk avskedas eller om det blir nyanställningsstopp och s. k. naturlig avgång.

Problemet för de här enindustrierna är främst att de är just enindustriorter. Hela ortens liv är beroende av ett enda storföretag. Vad har då regeringen att komma med i det sammanhanget? Herr Ahlmark ger svaret: De här företagen kan få sysselsättningsbidrag med 75 % av lönekostnaderna inkl. sociala avgifter. Arbetsmarknadsministern, som säger sig representera ett liberalt parti, har alltså inget förslag att komma med som riktar sig mot dessa företags monopolställning gentemot arbetsmarknad och myndigheter på de här orterna. Tvärtom visar svaret att herr Ahlmark och regeringen bara satsar vidare på dessa företag. Det finns inga idéer om kompletteringsindustrier och andra sådana åtgärder som kan rädda de orternas ekonomiska liv på sikt. Nej, i stället ger man bara mer stöd till just de här dominerande företagen!

Herr Ahlmark medverkar här inte bara i en oklok och kortsiktig politik utan satsningen på monopolism strider även mot den liberala ideologi som han i så många sammanhang påstår sig stå för.

Tolkar jag svaret rätt, herr Ahlmark, om jag drar slutsatsen att regeringen inte har några idéer om hur man skall bryta en- eller fåföretagsdominansen över vissa orters näringsliv? Eller ser regeringen kanske inte ens att det föreligger ett problem för de s. k. enindustrierna?

I sitt svar hävdar herr Ahlmark också att regeringens mål är arbete åt alla, och han upplyser om att det krävs en kombination av ekonomisk politik, industripolitik, regionalpolitik och arbetsmarknadspolitik. Herr Ahlmark kunde lika gärna ha sagt att det krävs en politik som gör att man kan nå det uppsatta målet. Det hade varit enklare att uttrycka saken så. Svaret är fullständigt intetsägande, precis som den regeringspolitik som skall vara instrumentet för att nå uppsatta mål. Det här svaret kunde tjäna som skolexempel på hur politiker svarar med ord men ändå undviker att svara.

Nu vill jag fråga arbetsmarknadsministern: Hur ser er kombination

ut? Vilken kombination av ekonomisk politik, industripolitik, regionalpolitik och arbetsmarknadspolitik står ni egentligen för? Vilka är era förslag, som på sikt kommer att öka sysselsättningen? Frånsett kortsiktig politik som gåvor och subventioner till företagen, vilka bara skall gälla i den nuvarande konjunkturen, har regeringen genom industriministern tidigare låtit förstå att man skall lita på företagens ansvar, och så har herr Ahlmark ute på sina resor önskat permitteringshotade arbetare lycka till.

Men jag frågar ännu en gång: Hur skall ni nå målet arbete åt alla, som ni säger er förespråka?

Jag tycker att Per Ahlmarks torftiga interpellationssvar på denna punkt oavsiktligt avslöjar en sak. Herr Ahlmark säger ingenting om att det är det kapitalistiska näringslivets roll som lägger hinder i vägen för att skapa arbete åt alla. Han talar bara om den statliga politiken. Svaret ger därför uttryck för en riktig idé utan att svararen i sin nonchalans upptäckt just det.

Svaret visar, om man nu skall dra någon slutsats av det, att Per Ahlmark inte räknar med att de privatkapitalistiska företagen av sig själva kan ge arbete åt alla. Men jag tror inte att det är Per Ahlmarks tanke – det är bara en biprodukt av hans oförmåga att ge ett konkret svar.

Regeringen saknar en medveten, målinriktad och långsiktig sysselsättningspolitik. En sådan politik måste ha sin grund i en riktig analys av och förståelse för arbetslöshetens orsaker. En sådan analys visar att arbetslösheten orsakas av att makten över näringslivet ligger i privata kapitalägares händer. Näringslivet, som är grunden för vår gemensamma försörjning, borde skötas i samverkan och planering men sköts i stället efter enskilda kapitalägares vinstintressen. Dessa intressen ansvarar aldrig för de samhällsliga följderna av de beslut man fattar.

Varje företag har sin målsättning och sin planering, men sammantaget finns ingen medveten målsättning för ekonomins utveckling och ingen verklig planering och samordning. Därav följer arbetslöshet, därav omänsklig arbetshets, därav rovdrift med naturtillgångar och miljö, därav inflationen, därav kapitalexport samtidigt med att stat, kommuner och företag måste låna utomlands, därav den minskade industrisysselsättningen i Sverige samtidigt som många storkoncerner expanderar utomlands, därav den borgerliga politikens brist på övergripande mål och framtidsytande åtgärder.

När Per Ahlmark tar parollen arbete åt alla i sin mun är det mot bakgrund av den politik han förespråkar ingen målsättning – det är bara en tom fras, det är ett sätt att fånga röster, herr Ahlmark!

Herr ULANDER (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation. Men det är också bara för svaret jag tackar, inte för innehållet, eftersom det inte var svar på det jag frågade om.

Arbetsmarknadsministern har i svaret berättat vad som står i den proposition som ligger till grund för det betänkande som vi i dag diskuterar.

Det vet vi ju redan, eftersom vi har behandlat den i utskottet. Vi vet också vilka summor det gäller och allt det andra. Men tankegången bakom min interpellation var att de föreslagna beloppen var helt otillräckliga, mot bakgrund av de behov som finns. De är otillräckliga också mot bakgrund av de utfästelser som de fackliga organisationerna fick från den gamla regeringen. Det var på den grunden de fackliga organisationerna byggde upp och planerade verksamheten för utbildning och studier. Men inte ett ord om detta i svaret!

Jag har i min interpellation redogjort för hur mycket pengar det här gäller: 40 milj. kr. Det är skillnaden mellan de 60 miljoner som går till löntagarorganisationerna enligt den borgerliga modellen och de 100 miljoner som skulle ha utgått enligt den socialdemokratiska modellen.

Herr Ahlmark säger i sitt svar: "Jag vill betona regeringens stora intresse för denna fråga." Låt mig säga att det intresset har inte visat sig när det gällt att anslå pengar till denna verksamhet. Det verkar närmast som ett skämt när herr Ahlmark i fortsättningen av svaret säger: "Det är av intresse för både arbetsgivare och arbetstagare att alla berörda får nödvändiga kunskaper om medbestämmandelagen." Det är ju detta som inte händer genom regeringens agerande. Jag kan mycket väl tänka mig att arbetsgivarna får resurser som är tillräckliga, men det gäller inte löntagarorganisationerna, varken LO, TCO eller SACO-SR.

När man läser interpellationssvaret har man en känsla av att det längst ned skulle stå ett lycka till, men det gör det inte. Det står i stället: "Jag vill också understryka de stora ansträngningar som arbetsmarknadens parter redan har gjort för att nå detta mål" – att föra ut medbestämmandelagen.

Jag vet inte om arbetsmarknadsministern läser den fackliga pressen. Om han gör det borde han ha klart för sig de problem som vi diskuterar i dag. I LO-tidningen nr 4 uttalar sig både LO:s skolchef Sune Ahlén och TCO:s demokratiombudsman Karl-Erik Modig. De säger att den borgerliga regeringen skar ned anslaget med 40 milj. kr. och att detta betydde kris för MBL-utbildningen. Karl-Erik Modig säger så här:

"Vi ser med oro på den fortsatta utvecklingen. Kraven från medlemmarna ökar i samma takt som utbildningen kommer i gång. Det blir svårt att tillgodose kraven inom den ekonomiska ram som regeringen gett."

Sune Ahlén säger:

"För LO:s del blir alltså resultatet att utbildningen måste skäras ned. LO:s skol- och företagsdemokratienheter håller nu som bäst på med att stryka i utbildningsplanerna. Man räknar med att det i första hand blir nedskärningar på den centrala internatutbildningen, vars syfte är att stödja den regionala och lokala verksamheten."

Till detta har arbetsmarknadsministern bara att säga att arbetsmarknadens parter redan har gjort mycket för att nå detta mål. Är den fina insatsen detta att de får stryka ned utbildningen, att de får vägra människor utbildning? Eller vad är det herr Ahlmark vill ha sagt med detta?

Det här är en viktig fråga, och det går inte att täcka utgifter med

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

ord – det borde herr Ahlmark veta. Vad som krävs är naturligtvis att man plockar fram de medel som de fackliga organisationerna måste ha för att klara utbildningen. Ju längre diskussionen har gått desto klarare blir det att den enda rimliga korrigerings som riksdagen kan göra är att gå på den socialdemokratiska reservationen 14.

Herr Ahlmark sade tidigare i dag att 30 000 människor har möjlighet att få utbildning genom den s. k. 25-kronan. Jag tycker att 25-kronan är bra, men resultatet för de fackliga organisationerna blir ju att de medel som de har för utbildning och som redan nu är hårt beskurna fortsättningsvis kommer att krympa ännu mer. Facket måste nu gå in i utbildningen med material och annat. Den utbildning som 25-kronan ger möjlighet till är alltså bra, men den ger facket utgifter. Det är dessa som vi vill ha täckta.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Jag har samma höga värdering av behovet av information och utbildning beträffande medbestämmandelagen som herr Ulander har. För första halvåret 1977 föreslås alltså ett anslag på 35 milj. kr. För budgetåret 1977/78 – alltså även halva kalenderåret 1978 – föreslås 75 milj. kr. just för information och utbildning kring medbestämmandelagen. Det motsvarar i stort sett vad det uttag av arbetsgivaravgift som den gamla regeringen föreslog skulle ha givit.

Den socialdemokratiska motionen upptar ett anslag på 140 milj. kr. för 1978. Det är beräknat på vad lönesumman för det året kan förväntas bli. Här rör man sig – det är herr Ulander naturligtvis medveten om – med antaganden som är osäkra. Dessutom bör man väl vänta på vad regeringen nästa budgetår föreslår för verksamheten och inte jämföra med den summa som är upptagen i årets budget och som alltså gäller 1977 och bara halva kalenderåret 1978.

När det gäller 25-kronan tror jag inte riktigt att herr Ulander gav den rätta bilden. Han sade att 25-kronan i och för sig är bra men att den innebär ökade kostnader för de fackliga organisationerna. Det intressanta är ju att tidigare utbildning inom företagen inte omfattade medbestämmandelagen. Men vi har ju vidgat möjligheten att gå in med utbildning i stället för att permittera till att gälla också utbildning om medbestämmandelagen.

Från arbetsmarknadsverket har jag fått reda på att ett mycket stort antal företag lägger in utbildning om medbestämmandelagen i det här utbildningspaketet. Det blir alltså ett tillskott till kunskaperna på medbestämmandelagens område för ett stort antal anställda. Enligt de uppgifter jag fick i dag kommer den här 25-kronan hittills att kosta 105 milj. kr. Exakt hur mycket som går till MBL-utbildning är inte möjligt att säga i dag. Men jag tror att det är en förhållandevis stor del. Jag är mycket glad över att arbetstagarnas organisationer i de berörda företagen i samverkan med företagsledningen och länsarbetsnämnderna utnyttjar möjligheten på det här sättet.

Sedan till herr Werner. Han frågade om antalet varsel. Jag har gett besked i interpellationssvaret, och ännu mer utförligt i mitt anförande i dag. Vi vet hur många varsel som läggs. När dessa varsel läggs och vi ser att det blivit en ökning sätter vi in åtgärder.

Det är 336 företag som redan är berörda av den 25-krona som diskuteras mycket under den här eftermiddagen. Enligt dagens uppgift berörs 30 930 anställda, och det kostar alltså sammanlagt ungefär 105 milj. kr.

Tankegången bakom 25-kronan är ju att vi skall undvika korttidspermitteringar och se till att man utbildar människor i stället för att avskeda eller permittera dem.

Men då säger herr Werner att detta är "defensiva" åtgärder, och så fäller han ett antal negativa omdömen om mig och regeringen. Jag vet att vpk tyckt att arbetsmarknadspolitiken i stort sett är skräp. Jag läser ur herr Werners senaste partimotion: "Staten försöker göra allt för att hjälpa den ruttnande kapitalismen. Främst är det storfinansen som ges förmånliga villkor." Vidare heter det att man anpassar "all aktivitet efter kapitalismens behov, bl. a. med en rad olika bidrag. Exempel på några är lokaliseringsbidraget, investeringsbidraget, lageruppbyggnadsbidraget och jämställdhetsbidraget."

Det är alltså för att hjälpa "den ruttnande kapitalismen" som vi försöker öka jämställdheten mellan kvinnor och män och håller sysselsättningen uppe! Läser man vidare i motionen finner man att den innehåller en samling okvädinsord över stora delar av arbetsmarknadspolitiken, AMS-utbildning, beredskapsarbete och liknande. Om man är negativ till den aktiva arbetsmarknadspolitiken, är det alldeles klart att man också blir negativ till allt som jag svarar herr Werner, eftersom jag är *för* den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Jag är inte ett ögonblick förvånad över att herr Werner är missnöjd med mitt svar. Det är först om jag säger att vi skall strunta i arbetsmarknadspolitiken och förstattliga näringslivet som herr Werner blir nöjd.

Men det här med "den ruttnande kapitalismen" är intressant. Är det genom att på AMU-centrer ge eleverna utbildning i ett yrke som de kan få jobb i som man hjälper den ruttnande kapitalismen? Eller är det utbildningen inne i företagen, som gör att människorna kan få bättre jobb längre fram eller behålla det jobb de har, som är ett sätt att hjälpa den ruttnande kapitalismen? Eller är det beredskapsarbete, att hindra människor från att bli arbetslösa genom att i en lågkonjunktur lägga ut jobb som skulle ha gjorts om ett par år, t. ex. byggande av vägar i Norrland – är det ett sätt att hjälpa den ruttnande kapitalismen? Eller är det den halv- eller helskyddade verksamheten, som aldrig skulle kunna klaras utan statliga insatser – är det ett försök att hjälpa en ruttnande kapitalism? Eller är det de praktikjobb som vi skapar för ungdomar, av vilka, enligt en rad undersökningar som jag redovisade i debatten i december med herr Werner, ungefär 75 % får ett fast jobb i det företag där de haft en praktikplats – är det ett sätt att hjälpa den ruttnande kapitalismen? Vad i denna arbetsmarknadspolitik är det som herr Werner

är så oerhört förgrymmad på, när vi försöker hålla sysselsättningen uppe, hjälpa människor till jobb och se till att arbetslösheten motverkas?

Herr Werner sade att folkpartiet numera satsar på monopolism. Men det är ju tvärtom! För att vi inte skall få monopolism i det svenska näringslivet har vi gått ut så hårt för att stödja de mindre och medelstora företagen, så att de inte bara skall köpas upp av statliga bolag, investmentbolag eller stora privatbolag. Budgeten rymmer ökade kreditmöjligheter för de mindre företagen bl. a. just därför att vi inte skall få en monopolartad utveckling. Vi vet ju att monopol leder till en hel rad saker, bl. a. privat maktkoncentration, som vi är emot, eller krav på förstatligande, vilket leder till en våldsam statlig maktkoncentration, som jag är emot men som herr Werner är för.

Till slut: Vad menas egentligen med interpellationssvaret, frågar herr Werner gång på gång. Jag har visserligen givit en hel rad exempel på vilka åtgärder vi avser att genomföra. Men herr Werner lyssnar ju inte. På industrisidan är det t. ex. stödet till anställda inom tekoindustrin, försöken att rekonstruera NJA och ge ökad trygghet åt de människor som jobbar i Norrbotten, satsningen på Berol-Kemi för att få ökad sysselsättning på västkusten, en industri som vi hoppas har framtiden för sig.

När det gäller ekonomisk politik är det en budget som ser till att man håller efterfrågan uppe i en dålig konjunktur och på det viset klarar sysselsättningen. När det gäller regionalpolitiken är det bidrag och förmånliga lån till företag som vill lokalisera sig t. ex. i de norra delarna av landet. När det gäller arbetsmarknadspolitiken är det bl. a. detta som vi skall besluta om i dag. Kombinationen av dessa åtgärder utgör regeringens sysselsättningspolitik.

När herr Werner enbart har okvädinsord för den politiken, visar det att han inte är ett dugg intresserad av att konstruktivt resonera om hur sysselsättningen skall skyddas. Han är bara ute för att propagera för ett kommunistiskt samhällssystem, som bygger på helt andra förutsättningar än vårt demokratiska.

Herr ULANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ahlmark förstod inte mitt resonemang om 25-kronan. Jag skall försöka förtydliga mig. Även om staten går in och betalar lönekostnaderna för den tid man studerar medbestämmandelagen, uppkommer naturligtvis en kostnad för de fackliga organisationerna precis på samma sätt som när man vid andra tillfällen studerar medbestämmandelagen. Den kostnaden kräver vi att få täckt genom ett högre anslag.

Jag i min tur förstod inte riktigt arbetsmarknadsministern, när han talade om de 75 miljonerna. Klart är att de 75 miljonerna är ett anslag för budgetåret 1977/78. Den modell som socialdemokraterna har drivit från första stund är att man skulle ta ut pengarna i form av en avgift. Den avgiften skulle täcka en höjd av 140 milj. kr. Sedan skulle man plocka bort vissa saker. Till slut kom man ned till 100 milj. kr. för studier

och information om medbestämmandelagen.

I detta fall har den borgerliga regeringen framlagt förslaget – vilket givetvis kommer att gå igenom – om 75 milj. kr. Ur detta belopp skall arbetsgivarna få 15 milj. kr. för sin information och utbildning. Det är alltså en differens på 40 milj. kr. som vi diskuterar. För LO betyder detta 20–25 milj. kr. För TCO kan jag tänka mig en summa av 7–8 milj. kr. För SACO/SR fick jag häromdagen en uppgift om att det rör sig om ca 2 milj. kr. Med dessa belopp får alltså de fackliga organisationerna minska de behov som de tidigare ansett vara ett minimum.

Det har också, herr Ahlmark, i den praktiska hanteringen visat sig att antalet studiecirkelar har ökat i väsentlig grad. Det betyder att inte ens 100 milj. kr. kommer att räcka. Minimikravet är att organisationerna borde få ut de pengar som de från början fått besked om att de skulle kunna få. Ambitionerna har ju anpassats därefter.

Herr WERNER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ahlmark förstod inte herr Ulander. Han förstår inte mig, och något annat vore kanske att begära det orimliga. Men jag tycker nog att herr Ahlmark förlorar sig i sin egen demagogi. Stöd till ruttnande kapitalism är att man, i stället för att angripa dem som ställer folk utan arbete, i stället för att angripa dem som diskriminerar kvinnor, i stället för att angripa dem som utesluter människor ur arbetslivet för att de anses handikappade, i stället ger dessa krafter bidrag – vilkas enda säkra effekt är att de hamnar i kapitalägarnas fickor. Om allt det här kan vi resonera, herr Ahlmark, när vi har litet bättre om tid.

Herr Ahlmark fortsätter hela eftermiddagen med den dåliga vanan att vägra svara på frågor. Jag ställde en rätt rak fråga i min interpellation, där jag sade att regeringsdeklarationen inte ger besked om hur sysselsättningsfrågorna skall lösas. Det finns bara allmänna formuleringar om att regeringen skall föra en politik för sysselsättning och boende i alla delar av landet, att skattepolitik, näringspolitik och konjunkturpolitik är viktiga instrument för att trygga arbete åt alla. Allt det här luddiga talet förstärker intrycket av brist på konkreta planer för sysselsättningspolitiken. Svaret som herr Ahlmark har givit på interpellationen understryker verkligen det påståendet.

Låt mig ta upp en konkret fråga som jag har diskuterat här i dag och som herr Ahlmark vägrar att svara på. Den handlar om problemen när ett företag som dominerar sysselsättningen på en ort inskränker driften. Där är herr Ahlmarks svar ganska fantastiskt. Det förslag som regeringen lagt fram "innebär att sådana företag kan få ett sysselsättningsbidrag med 75 % av lönekostnaderna, inkl. sociala avgifter", säger herr Ahlmark. Är det allt som ledaren för det parti som sagt sig vilja bekämpa koncentrations- och monopoltendenser har att säga från sin regerings-taburet? Mera skattemedel till företagen!

Är herr Ahlmark verkligen klar över situationen på en rad orter i vårt land, trots en del resor? Han talade om att han varit i Skellefteå. Jag

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

var i Skellefteå i går, och hade jag varit i herr Ahlmarks kläder skulle jag inte ha talat om resan till Skellefteå här i dag.

Är herr Ahlmark klar över att ett multinationellt företag med ledningen utanför Sveriges gränser dominerar sysselsättningen i Emmaboda? Är herr Ahlmark klar över att Volvo och LM Ericsson helt dominerar sysselsättningen i Olofström? Företag med väldiga vinster och ofta omfattande kapitalexport skall alltså få sysselsättningsbidrag för att inte inskränka driften på orter där de skaffat sig en dominerande ställning!

Hur skall arbetsmarknadsministern genom statliga subventioner komma till rätta med det förhållandet att dominerande företag vägrar att ge information om sina verkliga planer? Det är ju där kärnfrågan ligger: dessa företag gör sina dispositioner, som betyder arbetslöshet och tillbakagång för orter, utan att tala om det.

Jag skulle kunna ställa en hel rad andra frågor. Hur skall det bli med Motala Verkstad? De frågar de anställda där. Från omkring 2 000 anställda har man minskat till hälften, och avvecklingen av vissa verksamheter och uteblivna investeringar pekar på att Johnsonkoncernen avser att skrota ner hela verksamheten.

Herr Ahlmark, svara på frågan hur ni tänker lösa dessa problem! Tänker ni klara det också med 25-kronan och med det 75-procentiga bidraget?

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Herr Ulander hänvisar till den socialdemokratiska motionen i år, där det föreslås att stödet till arbetsgivarorganisationerna skall upphöra i och med det här årets utgång.

När den frågan behandlades i riksdagen förra året gick samtliga de tre nuvarande regeringspartierna på linjen att också arbetsgivarna skulle få medel för information och utbildning om medbestämmandelagen. Det blev också riksdagens beslut. Jag anser att det är av stor betydelse att både löntagarnas organisationer och arbetsgivarernas får medel till information och utbildning. Också arbetsgivarsidan har naturligtvis ett fortlöpande behov av information och utbildning om medbestämmandelagen. Det måste vara av intresse också för arbetstagarnas organisationer att arbetsgivarna har kunskaper om medbestämmandelagens innehåll och tillämpning och om vilka rättigheter lagen ger till de anställda. Detta gäller inte minst småföretagarna, som *ibland* kan vara svårare att nå – det vet man inom den fackliga rörelsen. Genom att arbetsgivarorganisationerna får medel ökar ju möjligheterna att sprida kunskaper om medbestämmandelagen också till dessa företag.

Låt mig därför än en gång slå fast att vi kan diskutera om vilken teknik vi skall ha när vi får fram pengarna till medbestämmandelagen – genom arbetsgivaravgifter eller direkt över budgeten. Men vi är överens om behovet av att ge medel till information och utbildning. Jag har understrukt detta i budgetpropositionen. Jag har understrukt det också i handling genom de medel som ställs till förfogande. Och jag har gjort det i interpellationssvaret i dag till herr Ulander.

Det är väldigt svårt att debattera med herr Werner. En rad talare har hållit på hela eftermiddagen och diskuterat mängder av konkreta åtgärder för arbetsmarknadspolitiken – åtgärder för kvinnor, ungdomar, dem som riskerar permittering och många andra. På flera punkter har det varit en delvis teknisk debatt.

Nu säger herr Werner att jag bara uttalat mig i allmänna fraser, när jag just talat om konkreta fall som kan hjälpa till att hålla sysselsättningen uppe.

Herr Werner tar vidare upp problemen med de företag som dominerar på en ort och undrar om det enda sättet att lösa dessa problem är att ge företagen 75 % av lönekostnaden. Naturligtvis inte! Men om det är så, att ett företag dominerar på en ort och man inom den fackliga organisationen är överens med länsarbetsnämnden och företagsledningen om att företaget måste skäras ner – observera att den fackliga organisationen måste vara överens med företagsledningen om detta – skall man under en tid kunna gå in och ge ett bidrag till lönekostnaden för att undvika avskedanden och för att underlätta arbetsmarknadsmyndigheternas åtgärder. Vi diskuterar ju nu en åtgärd som är direkt riktad för att klara sysselsättningen. Det handlar inte, som herr Werner påstår, om "gävpolitik" till kapitalet.

Men det är klart att en sådan åtgärd inte löser problemen långsiktigt. Det är vi helt överens om. Jag har ju därför talat om vikten av ett differentierat näringsliv och om hur farligt det är med orter som i stor utsträckning bygger på ett enda stort företag. Ett sådant företag kan ju komma i en kris av ett eller annat skäl. Därför är det viktigt att vi har *både* stora och mindre företag.

Problemet för en hel rad orter i landet är ju att man kring de större företagen inte har ett antal mindre företag som kan ge sysselsättning åt människorna. Tidigare i debatten har vi från en annan företrädare för vpk fått höra att det är rena larvet att satsa på småföretagen. Det är ju en vpk-linje i andra sammanhang. Jag menar att just ett differentierat näringsliv där småföretagen får ett ökat stöd är en förutsättning för en ökad trygghet för löntagarna på orter som i dag domineras av en enda industri.

På en fråga har jag inte fått något svar från vpk – och vi vet att vi inte kommer att få det, varken i den här debatten eller nästa gång vi möts och inte heller om ett par år – nämligen frågan om vad det är i den arbetsmarknadspolitik som de fyra stora partierna är överens om som herr Werner vill beteckna som försök att hjälpa "den ruttnande kapitalismen". Är det beredskapsarbetena, eleverna vid AMU-centrerna, företagsutbildningen eller den skyddade och halvskyddade verksamheten? Detta anförs ju då och då som exempel på saker som skulle vara onödiga. Enligt regeringens mening är de exempel på en aktiv arbetsmarknadspolitik som avser att skydda enskilda människor och hålla sysselsättningen uppe.

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

Herr ULANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ahlmark säger att samtliga tre borgerliga partier var överens om att även arbetsgivarna skulle få del av pengarna för stöd till studier om medbestämmandelagen. Men även de socialdemokratiska representanterna i inrikesutskottet stödde förslaget om att man det första året skulle ge arbetsgivarna slantar, så att de kunde vara med på det här. Detta förhållande säger ju inte att man skulle fortsätta med detta, och anledningen till det är att antalet arbetsgivare inte utökas i samma takt som antalet förtroendemän ute på arbetsplatserna. Enbart de summor som det här gäller – och det är intressant: man ger de anställda i företagen 60 miljoner och man ger företagen 15 miljoner – och proportionerna mellan antalet anställda och antalet företagare visar åt vilket håll ambitionerna går i allt detta.

Sedan sade herr Ahlmark att man ju kan diskutera tekniken, men vi är överens om att anslå medel. Det har vi visat i propositionen. Men vad är det man har visat i propositionen? Jo, att man inte har begripit ett dugg av de insatser som de fackliga organisationerna måste göra. När jag debatterar med herr Ahlmark har jag rent allmänt en känsla av att diskutera med en vägg. Detta tror jag dock kan bero på herr Ahlmarks okunnighet om förhållandena i det praktiska livet ute på en arbetsplats.

Eftersom jag inte har någon replikrätt kvar vill jag slutligen bara konstatera att herr Ahlmark inte tänker ge något svar på huruvida han fortsättningsvis kommer att täcka de fackliga organisationernas utgifter eller inte. Svepande formuleringar har vi fått höra massor av här i dag.

Herr WERNER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Även om jag tolkar herr Ahlmarks senaste inlägg som ett försök att diskutera sakfrågorna, så gav det ju ändå inga svar på de frågor jag ställde, vilka långsiktiga lösningar regeringen rekommenderar för olika nedläggningshotade företag. När herr Ahlmark i ett tidigare inlägg talade om vad han hade gjort mot den hotande arbetslösheten vid Algots Nord, så var allt vad han hade att komma med att man hade tillsatt två nya arbetsförmedlare.

Denna debatt påminner litet om den som de anställda vid Algots Nord har försökt att föra med arbetsmarknadsministern, men herr Ahlmark har hållit sig undan. "Framtiden är kusligt svart; jag ser ingenting som kan rädda våra jobb", sade klubbordföranden vid Algots Nord i Skellefteå häromdagen. Och hon sade det inte i vilket sammanhang som helst, utan hon gjorde det efter att ha träffat arbetsmarknads- och jämlikhetsministern herr Ahlmark. Kvinnorna vid Algots Nord har varit tvungna att jobba med ett hot om nedläggning av fabriken hängande över sig, och de har länge velat träffa herr Ahlmark för att få ett besked om sin framtid. De trodde också att de skulle få ett sådant besked när TV:s Studio S tog upp situationen vid Algots Nord. Men då ställde inte arbetsmarknadsministern upp. Han hade annat för sig. Han hade inte tid

den gången.

Men sedan kom herr Ahlmark häromdagen till Västerbotten, och då hoppades kvinnorna i Skellefteå på nytt att de skulle få träffa honom. Men herr Ahlmark kom inte till fabriken. Han satt en timme i stadshuset, på betryggande avstånd från de kvinnor som riskerar att förlora sina jobb, och lät sig uppvaktas av samrådsgruppen vid Algots Nord. Han vågade inte träffa dem som är närmast berörda av samrådet.

Efter den debatt som har förts här i dag förstår jag herr Ahlmark bättre. För varför skulle han träffa de anställda vid Algots Nord? Han har ju inga konkreta svar att ge på de berättigade frågor som de här kvinnorna ställer. Han har inga svar att ge på kravet om en ersättnings-industri. Han har ingenting positivt att säga till fackets krav om ett för-ställigande av tekoindustrin. Därför föredrog herr Ahlmark att hålla sig undan i Skellefteå.

Herr Ahlmark drar sig också undan här i denna debatt när det gäller att svara på frågorna. Beträffande Algots Nord kan han möjligen uttala sig svävande om att han skall sätta Skellefteå högst upp på någon lista som han har i Stockholm över orter där det behövs nyetableringar. Det är herr Ahlmarks och folkpartiets arbetsmarknadspolitik. Och så fungerar den liberala jämställdhetsfilosofin! Det har denna debatt givit ytterligare bekräftelse på.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Herr Werner sade i sitt tidigare inlägg att han hade varit i Skellefteå. Men det är alldeles uppenbart att han då inte lärde sig nå-gonting av besöket. För vad hade hänt med Algots Nord, om regeringen inte hade gått in med sin proposition? Jo, då hade sysselsättningen för ungefär 800 anställda varit starkt hotad, och troligen hade jobben för-svunnit. Men här gick regeringen ut med en proposition för att under 1977 och 1978 klara sysselsättningen för 138 personer i Lycksele, för 125 anställda i Norsjö och för 240 personer i Skellefteå.

I måndags träffade jag samrådsgruppen i Skellefteå. I den sitter re-presentanter för länsarbetsnämnden, de fackliga organisationerna, före-taget, arbetsförmedlingen och kommunen. Och då säger herr Werner att jag håller mig undan – när jag träffar företrädare för de fackliga or-ganisationerna!

Detta är ett förakt för facket som jag vet att herr Werner vid många tillfällen har uttryckt. Men jag är helt övertygad om att de som företräder de fackliga organisationerna vid Algots Nord i den här samrådsgruppen talar för sina medlemmars intressen och åsikter. Jag fick del av dem, vi resonerade om dem och talade om vad man kan göra för framtiden.

Problemet med Skellefteå är ju att man har en ganska hög förvärvs-intensitet för männen men betydligt lägre för kvinnorna. Det gäller dels att kortsiktigt jobba med arbetsförmedlingsinsatser för dem som blir fri-ställda vid Algots – och här har man gjort stora insatser – dels att skaffa ny industri till orten, dels att öka förvärvsintensiteten för kvinnorna.

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

Det är ju detta vi arbetar med praktiskt dag för dag. Men när vi gör de här insatserna och framlägger förslag får vi av herr Werners parti bara höra att vi hjälper "den ruttnande kapitalismen".

Herr SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! För att den nya medbestämmandelagen skall leda fram till den vidgade arbetsplatsdemokrati som är syftet med dess tillkomst, fordras det en bred uppslutning och aktiv medverkan från de anställdas sida. En sådan bred uppslutning kan åstadkommas enbart under förutsättning att utbildning och information om lagar och avtal kan komma till stånd i tillräcklig omfattning. Frågan är då om det mycket omfattande utbildnings- och informationsbehov som blivit en naturlig följd av arbetsrättsreformens genomförande kan tillgodoses inom de ekonomiska ramar och med den utformning av bidragssystemet som den borgerliga regeringen fastställt.

En inventering inom TCO-förbunden av utbildnings- och informationsbehov när det gäller medbestämmandelagen ger klart och entydigt vid handen att de resurser som regeringen vill ställa till förfogande inte på långt när motsvarar föreliggande behov.

Den ursprungliga planeringen av studiecirklar i medbestämmandefrågor inom TCO-förbunden pekade på ett deltagarantal av 13 000 personer. Redan denna siffra understryker de stora ambitioner tjänstemannaorganisationerna har för att ge medbestämmandelagen ett konkret innehåll på arbetsplatserna. Nu har emellertid TCO tvingats revidera sina planer. Kalkylen pekar nu på 50 000 deltagare i studiecirklar om medbestämmandelagen. Denna kraftiga utökning av studiecirkelverksamheten innebär ett par miljoner kronor i merkostnad. Bara inom Svenska industri-tjänstemannaförbundet, som jag själv råkar tillhöra, kommer ett 40-tal centrala kurser att genomföras i medbestämmandefrågor. Den här typen av utbildning bygger till stor del på kursgårdsprojekt. Det ökade tryck på utbildningssektorn som arbetsrättsreformen medför leder följaktligen också till ett behov av investeringar i nya kursgårdar o. d. för många förbund. Likaså följer med denna kraftiga expansion på utbildningssidan självfallet en ökning av personalbehovet inom de fackliga organisationerna. Inom TCO och TBV räknar man med att inom ett år ha anställt ett 15-tal personer som skall syssla med medbestämmandelagen, dvs. har till uppgift att förankra denna lag ute på arbetsplatserna. Jag tror att de anförda exemplen räcker för att belysa de oerhört omfattande informations- och utbildningsbehov som föreligger på det här området.

Hur ser då TCO-förbunden på möjligheterna att med nuvarande utformning av stödet till utbildning och information klara av sin uppgift att just förankra medbestämmandelagen bland sina medlemmar? En samstämmig uppfattning inom TCO-förbunden är att en tilldelning av ekonomiskt stöd för utbildning och information via statsbudgeten inte ger den kontinuitet och säkerhet i planeringen som de fackliga organisationerna måste kräva för att kunna bedriva en effektiv verksamhet.

En medelstilldelning enligt den socialdemokratiska modellen, dvs. ett uttag via arbetarskyddsavgiften, skulle otvivelaktigt på ett helt annat sätt ge förbunden och deras studieorganisationer möjlighet till en mera långsiktig planering av verksamheten. Man kan då med tillfredsställande säkerhet bedöma vilka ekonomiska resurser man har att räkna med under en längre period. En fördelning via budgeten ger inte denna säkerhet. Medelstilldelningen kan ju bli beroende av de stämningar som råder vid det tillfälle då budgetpropositionen skall fastställas. Vi har ju sett många exempel på detta i vad gäller den senaste statsbudgeten. När dessutom situationen inom den borgerliga regeringen karakteriseras av spänningar, som kan beskrivas som åtminstone väpnad neutralitet, finns det ytterligare en grund för oro över hur det egentligen skall bli med detta ekonomiska stöd för utbildning och information om medbestämmandelagen i fortsättningen.

Fördelning via budgeten innebär också att bidragsbestämmelserna tenderar att styra utvecklingen, inte det reella behovet av information och utbildning.

Sammanfattningsvis kan man alltså med fog hävda att den borgerliga modellen för utbetalning av ekonomiskt stöd till utbildning och information om medbestämmandelagen allvarligt försvårar de fackliga organisationernas möjligheter att bedriva en långsiktig planering av sin verksamhet, samtidigt som tilldelade resurser sannolikt innebär inskränkningar i den verksamhet som är ett absolut villkor för att MBL skall fungera enligt de intentioner som låg bakom riksdagsbeslutet.

Att döma av arbetsmarknadsministerns svar på herr Ulanders interpellation har löntagarorganisationernas samstämmiga uppfattningar, när det gäller ekonomiskt stöd till utbildning och information om MBL, klingat för döva öron. Ingenting i svaret tyder på något intresse hos den nuvarande regeringen att skapa möjligheter för löntagarorganisationerna att åstadkomma den planering och uppläggning av informations- och utbildningsverksamheten kring MBL som är en absolut förutsättning för att lagar och avtal skall få en meningsfylld funktion ute på arbetsplatserna.

Jag tycker att slutklämmen i arbetsmarknadsministerns svar på något sätt var betecknande för dess innehåll i övrigt. Jag ville därför till slut upprepa vad arbetsmarknadsministern där säger: "Jag vill också understryka de stora ansträngningar som arbetsmarknadens parter redan har gjort för att nå detta mål." Ja, förvisso gör arbetsmarknadens organisationer stora ansträngningar i den här frågan. Men vilka ansträngningar är regeringen beredd att göra som svar på dessa insatser? Inte ett svar, inte ens en antydning till besked har vi fått i denna avgörande fråga.

Vad återstår egentligen av de stolta deklarationer om vidgad arbetsplatsdemokrati som arbetsmarknadsministern gjort sig känd för, innan han begåvades med en plattform för att omsätta deklarationerna i praktisk politik?

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

Fru WINTHER (fp):

Herr talman! Att rätten till eget förvärvsarbete skall gälla också kvinnorna råder det numera stor enighet om. Och kvinnorna har i allt större utsträckning sökt sig ut på arbetsmarknaden. Nyttillskottet av kvinnor har varierat år från år, bl. a. med hänsyn till arbetsmarknadsläget.

I det betänkande vi behandlar i dag med anledning av arbetsmarknadsdepartementets budgetförslag och propositionen 65 anges, att under högkonjunkturåren 1974 och 1975 ökade enligt AKU antalet sysselsatta kvinnor med 63 000 resp. 73 000. Under övriga år under 1970-talet har ökningen legat mellan 17 000 och 31 000. År 1976 uppgick ökningen till 31 000. I förhållande till 1974-1975 har alltså ökningstakten bromsats upp. Det beror naturligtvis i viss mån på konjunkturläget. De stora bekymmer som företagen har f. n. ger inte stort utrymme för nya jobb, och det påverkar helt naturligt också kvinnornas sysselsättningsökning.

Utskottet slår dock fast att vi måste ha en fortsatt hög ambitionsnivå när det gäller att bereda kvinnorna ökade sysselsättningsmöjligheter.

I propositionen föreslås och redovisas olika åtgärder för att underlätta för kvinnor att börja arbeta och för att förbättra jämställdheten mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingen förstärks genom 240 nya tjänster, varav 100 får tillsättas redan fr. o. m. mars månad. Huvuddelen av dessa tjänster förutsätts användas till arbetsförmedling. Arbetet effektiviseras genom aktuella och fullständiga platslistor, och försöksverksamheten med obligatorisk platsanmälan byggs ut. De här åtgärderna bidrar givetvis till att de arbetssökande kvinnorna kan få en effektivare hjälp från arbetsförmedlingen när de söker arbete.

Regeringen föreslår också insatser för att underlätta för de ungdomar som söker sig ut på arbetsmarknaden. Varje år är det ungefär 25 000 ungdomar med enbart grundskola eller med avbruten gymnasieutbildning som behöver få praktik, annan utbildning eller jobb. De kommunala planeringsråden som riksdagen tidigare beslutat om inrättas i hela landet från den 1 juli 1977. Då får vi ett samverkansorgan för skola, arbetsförmedling, arbetsgivare och fackföreningar i varje kommun. Staten skall också skaffa fram fler praktikplatser för ungdomar under 20 år. Det öppnas också fler möjligheter för arbetsmarknadsutbildning.

Eftersom arbetslösheten är särskilt hög bland de mycket unga flickorna – av unga flickor mellan 16 och 19 år är drygt 7 % arbetslösa – är det här viktiga åtgärder för att slussa in dem på arbetsmarknaden. Genom praktik eller yrkesutbildning kan de hitta vägen till ett framtida yrke.

Kvinnorna väljer mellan färre yrken än männen. Kvinnor söker sig i regel till ett 25-tal olika yrken, medan männen har ett mycket bredare yrkesval, omkring 300. Bl. a. det här förhållandet ligger bakom de försök som sedan 1973 har pågått i sex län och som går ut på att i större utsträckning placera kvinnor i traditionellt manliga yrken. Det medger också att kvinnor kan få jobb på en ensidig arbetsmarknad. Den s. k. ALU-utbildningen har bedrivits även på andra platser i landet föutom i för-

sökslänen, och den har slagit mycket väl ut och skall givetvis fortsätta. Det s. k. jämställdhetsbidraget som inrättades samtidigt som försöksverksamheten började har höjts. Arbetsmarknadsministern har ju alldeles nyss presenterat ett förslag till en ytterligare höjning utöver vad som anges i budgetpropositionen. Det hälsar jag med verklig glädje, och jag hoppas att det skall ge fler kvinnor möjlighet till arbete. Till åtgärder som avser att förbättra jämställdheten mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden hör också att arbetet med en lag mot könsdiskriminering har påbörjats.

Det är också självklart att alla de extra åtgärder som nu satts in för att hålla uppe sysselsättningen i företagen och förstärkningen av insatser inom arbetsmarknadsutbildningen när det gäller beredskapsarbeten m. m. kommer att ge ökade arbetstillfällen åt kvinnor och bidra till att kvinnorna i varseldrabbade företag får behålla sina jobb.

Herr talman! Arbetet för att undanröja de många förvärvshinder som fortfarande finns för kvinnor i vårt land måste fortsätta och föras på många områden. En fortsatt kraftig utbyggnad av barnomsorgen, en samhällsplanering som lägger bostäder och arbetsplatser relativt nära varandra, fungerande kollektivtrafik, kortare arbetsdag för småbarnsföräldrar och en satsning på kollektivhus med service behövs, om föräldrar skall hinna vara med sina barn efter arbetsdagens slut. Vi behöver också en fortsatt opinionsbildning för att bredda de unga flickornas och kvinnornas yrkesval, en fördjupad insikt om att också den traditionella mansrollen måste förändras, så att den blir lättare att leva med, att arbetslivet måste bli barnvänligare.

Kvinnornas ställning på arbetsmarknaden måste fortsättningsvis stärkas.

Regeringsförklaringens ord om att jämställdhet mellan kvinnor och män är en självklar utgångspunkt för regeringens politik utgör en uppförande grund för det fortsatta arbetet. I det arbetet har folkpartiet varit pådrivande och kommer att vara pådrivande.

Jag ber härmed att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Det har ofta sagts om den djupa ekonomiska världskris som har rått under de senaste åren att massarbetslösheten ute på Europas kontinent och i Amerika ändå inte har givit upphov till någon stark social oro – det har inte blivit hårda sociala protester som på 1930-talet. Arbetslösheten, har man sagt, har inte fått ett politiskt uttryck.

Jag tror att den bilden är felaktig. Den är särskilt missvisande när det gäller en speciell grupp av arbetslösa. Man bortser från den kraftiga ungdomsrevolten av proletariserade och arbetslösa tonåringar i Nordamerikas storstäder, i Frankrikes, Tysklands och andra europeiska länders storstäder – en revolt som i regel inte uppfattats som politisk men som naturligtvis ändå är en revolt emot ett system som frambringar denna massarbetslöshet.

För vad innebär det för den som är ung och har lämnat skolan och nu vill göra sin insats i arbetslivet i samhället, om han eller hon från samhället får svaret: Dina prestationer behövs inte. Du är överflödig. Du är i stället en börda för vårt samhälle. Det finns ingen plats för Dig! Vad tror ni händer med den unga människa som vill gå ut för att göra sin insats i samhället tillsammans med sina arbetskamrater men får det svaret av sitt samhälle? Det är klart att det känns som en fruktansvärd utestängning och att följden blir en oerhörd protest och ett avståndstagande från samhället. Därför anser jag att ungdomsarbetslösheten är ett av de värsta sociala problem som de utvecklade industri-länderna över huvud taget har.

I Sverige har vi ju genom en aktiv politik kunnat minska ungdomsarbetslösheten under krisen på 1970-talet. Jag skall inte upprepa alla siffror omkring det – dem har det redogjorts för tidigare i dag, och det finns därför inget skäl att på den knappa tiden nu gå in på det igen. Men vi får inte på något sätt nöja oss med vad vi har åstadkommit. Trots att vi har kunnat nedbringa ungdomsarbetslösheten är nämligen arbetslösheten bland ungdom fortfarande betydligt högre än arbetslösheten bland andra grupper. Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund (SSU) har år efter år gjort inventeringar av beredskapsläget och genomfört syneförrättningar i kommunerna av deras planering för att klara ungdomsarbetslösheten. Tyvärr visar resultaten av SSU:s undersökningar att det fortfarande är oroande korta planeringstider i många kommuner.

Riksdagen har i höstas fattat ett antal beslut som måste bli en grund att bygga vidare på för att ytterligare nedbringa ungdomsarbetslösheten. Men för att riksdagens utfästelser till ungdomen skall kunna infrias krävs att det finns en lokal organisation, som kontinuerligt kan följa situationen för varje ung människa med svårigheter på arbetsmarknaden. Nu har vi alltså fr. o. m. i år nya instrument för landsomfattande insatser på det lokala planet som gäller sysselsättningsplanering för de unga. Det är dels det nya organet distriktsarbetsnämnderna, som är en politisk instans lokalt på arbetsmarknadssidan, dels de lokala planeringsråden, som riksdagen har beslutat om i samband med antagandet av SIA-propositionen och som skall följa skolmyndigheternas nya uppgift att under två år med utbildningserbjudanden följa upp de elever som lämnar grundskolan.

Men om alla ungdomar verkligen skall kunna nås med erbjudanden om arbete, utbildning eller praktik på det lokala planet, krävs det att samarbetet mellan arbetsförmedling och skola intensifieras också utöver kontakterna i de lokala planeringsråden, bl. a. därför att bägge de organen har lagfäst ansvar för kontakten med samma personer. Innebörden av SIA-beslutet i riksdagen är ju att skolan har ansvaret för den personliga tvååriga uppföljningen intill dess att den har lämnat över resp. ärende till arbetsförmedlingen för att arbetsförmedlingsåtgärder skall vidtas. Därefter ligger ansvaret för kontakten på förmedlingen.

Förutom det nära samarbetet mellan skola och arbetsförmedling kring

varje enskild person – både skola och arbetsförmedling har alltså ett lagfäst ansvar – kommer det naturligtvis att krävas väsentligt ökade ekonomiska resurser för personalinsatser. Det gäller bl. a. den uppsökande syon och arbetsförmedlingarnas personalresurser, som det också har talats om förut i dag.

Men det fordras dessutom – och det är här motionen 1976/77:537 kommer in – ett samlat grepp på det lokala planet för att bedöma vilka resursförstärkningar som är nödvändiga för att ungdomsprogrammen skall kunna genomföras. För att göra den personliga uppföljningen praktiskt möjlig och ge anslagsgivande instanser – både kommunala och centrala myndigheter – underlag för att bedöma inte bara nödvändiga resursökningar utan också vad man har åstadkommit för varje ung människa lokalt måste enligt motionärernas mening arbetsförmedlingarnas distriktskontor i samråd med de lokala skolmyndigheterna upprätta planer som innehåller dels löpande åtgärdsprogram för vad man skall göra, dels resultatredovisningar av hur det har gått med erbjudandena till alla unga arbetslösa om praktik, utbildning och arbete. De här programmen och redovisningarna måste sedan behandlas i distriktsarbetsnämnderna och de lokala planeringsråden för att politiskt ansvariga lokala organ skall kunna fylla sin del av riksdagsbeslutets åtagande att samhället skall tillförsäkra alla ungdomar möjlighet till arbete, utbildning eller praktik.

Det här är en av klämmarna i min motion. Efter att ha läst utskotts-betänkandet skulle jag vilja ställa en fråga till utskottets ordförande, Rolf Wirtén. Nu har han lämnat lokalen – troligen för en vid det här laget välförtjänt middag – och jag får i stället rikta frågan till herr Fransson, som också representerar utskottet; den gäller innebörden i utskottets i och för sig positiva motionsutlåtande.

I utskottets betänkande sägs *dels* – utan precisering – att vissa åtgärder här är på gång och att man bör i positiv anda pröva de uppslag som förts fram i fråga om ungdomens sysselsättningsproblem. *dels* att motionen skall överlämnas i *förevarande delar* till sysselsättningsutredningen. Hur ställer sig då utskottet till mitt yrkande 1 i motionen 537 om regeringsinitiativ till att planer upprättas av distriktskontoren och de lokala skolmyndigheterna med löpande åtgärdsprogram och resultatredovisningar, som sedan skall behandlas av distriktsarbetsnämnder och lokala planeringsråd? Den klämman är ju en konkretisering av riksdagens beslut i höstas i anledning av regeringspropositionen om sysselsättningen för att förverkliga åtagandet att samhället skall tillförsäkra ungdomarna möjligheter till arbete, utbildning eller praktik.

Här krävs omedelbara åtgärder. Riksdagsbeslut har fattats, och nu måste apparaten sättas i gång både centralt och lokalt. Är det utskottets uppfattning att denna del av min motion direkt skall beaktas av regeringen i det löpande arbetet? Det kan ju inte vara rimligt, såvitt jag förstår, att detta yrkande så att säga skall lämnas tillbaka till sysselsättningsutredningen; yrkandet härstammar ju från de tankegångar som fanns i dess redan framlagda betänkande. Jag har fattat det så att det

är de övriga, mer principiella funderingarna som sysselsättningsutredningen skall se på, medan yrkandet nr 1, som jag här har refererat, skall effektueras av regeringen så snart som möjligt. Jag vill fråga herr Fransson om det också är utskottets mening.

Herr FRANSSON (c):

Herr talman! När riksdagen i december månad 1976 fattade beslut om den framtida sysselsättnings- och regionalpolitiken, betonades bl. a. den breda värdegemenskap som finns i vårt land beträffande målsättningen arbete åt alla. Jag vill i dagens debatt understryka detta.

Trots att vi fortfarande befinner oss i en lågkonjunktur har vi lyckats hålla arbetslösheten på en låg nivå. Detta har vi kunnat göra tack vare arbetsmarknadspolitiska insatser av olika slag. Det finns anledning att understryka att regeringens förslag om olika åtgärder har kommit i rätt tid. Jag tänker då inte minst på möjligheterna att erhålla förhöjt utbildningsbidrag. Det måste vara en styrka för företagen att kunna bibehålla sin arbetskraft och vidareutbilda personalen för att ha produktionsapparaten intakt när högkonjunkturen kommer. Det ökade antalet varsel om bl. a. korttidspermitteringar i början på året har i mycket stor utsträckning återtagits – det har ju omnämnts tidigare i denna debatt – tack vare de möjligheter som kommer att finnas att erhålla det förhöjda utbildningsbidraget, som regeringen föreslog i proposition nr 65 och som vi behandlar här i dag.

De olika förslag som regeringen presenterat är uttryck för en fortsatt hög ambitionsnivå inom arbetsmarknadspolitiken. Utskottsmajoriteten har svårt att förstå den kritik som framförts i den socialdemokratiska partimotionen – att de av regeringen föreslagna åtgärderna inte skulle svara mot de mål som fastslogs i samband med riksdagsbeslutet hösten 1976. En rad olika arbetsmarknadspolitiska förbättringar har föreslagits, som alla skall leda till en effektivare och mera utvecklad arbetsmarknadspolitik.

I detta sammanhang finns det anledning att notera att socialdemokraterna inte ställer sig bakom utskottets skrivning vid besvarandet av vpk:s partimotion, när vi hävdar att en socialistisk planekonomi inte är den rätta metoden att lösa sysselsättningsfrågorna. I reservationen från socialdemokratiskt håll finns ingen motivering alls för yrkandet om avslag på vpk-motionen.

Till dagens betänkande finns, som omnämnts tidigare, ett antal socialdemokratiska reservationer. Jag skall bara kommentera ett fåtal av dessa.

I reservationen 8 har sysselsättningsutredningens tankar om utbildningsfonder i företagen tagits upp. Utskottet är positivt till tanken, men anser att man bör avvakta med ett ställningstagande till dess att utredningen har presenterat sitt material. Införs ett sådant här system med utbildningsfonder, kommer detta, som jag ser det, med största säkerhet att innebära att företagen i ökad utsträckning tar samhällsekonomiska

hänsyn vid inplaneringen av utbildningen. Reservanterna menar att man redan nu bör ta upp frågan till utredning.

Reservationen 11 tar upp frågan angående omläggning av statsbidragsgivningen till kommunala beredskapsarbeten och innebär att ärendet bör påskyndas. Eftersom frågan f. n. är under beredning i regeringens kansli anser utskottet att det inte finns någon anledning att ge regeringen detta till känna.

Majoriteten i utskottet har utgått ifrån att regeringen så fort det finns praktiska möjligheter kommer att presentera ett förslag till riksdagen.

Höjning av det kontanta arbetsmarknadsstödet aktualiseras i reservationen 12, där man ifrån socialdemokratiskt håll anser att det kontanta arbetsmarknadsstödet bör utgå med 65 kr. per dag från den 1 juli 1977. Med tanke på att riksdagen så sent som i slutet av förra året fattade beslut om höjning av stödet till 55 kr. per dag från den 1 januari i år, anser utskottsmajoriteten att det för dagen inte finns anledning att göra ytterligare någon höjning.

Företagen har en stor uppgift att fylla när det gäller att skapa möjligheter för utbildning av handikappade. Stödet ifrån samhällets sida reformerades genom riksdagens beslut i höstas och tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1977. Det innebär att bidrag utgår med 75 % av den totala lönekostnaden under första året, och sedan sker det en avtrappning under kommande år. AMS har i dagens läge möjlighet att i enstaka fall företa jämkning, vilket innebär att man kan utanordna ett högre bidrag när så är befogat. Det är bl. a. detta motiv som har legat till grund för utskottsmajoritetens uttalande i den här frågan.

Herr talman! Slutligen några ord om reservationen 14 som ingående diskuterats här under eftermiddagen. Reservationen gäller frågan om samhällets stöd till kostnaderna för utbildning och information angående medbestämmandelagen.

När riksdagen 1976 fattade beslut om den nya arbetsrättsreformen behandlades också frågan om på vilket sätt kostnaderna för information och utbildning skulle finansieras. Det fanns delade meningar i riksdagen vid det tillfället, och så är förhållandet även i dag.

Vi menar att utbildningskostnader till följd av en lagstiftning icke skall finansieras genom en arbetsgivaravgift, utan dessa kostnader bör finansieras direkt via statsbudgeten. Delade meningar är det också i fråga om möjlighet för arbetsgivarorganisation att erhålla bidrag efter utgången av år 1977. Vi anser att bidrag skall kunna utgå till arbetsgivarorganisation lika lång tid som till arbetstagarorganisationerna. Vi anser att det även under dessa år finns ett behov av att utbilda och informera nya arbetsgivare, och då bör dessa också ha möjlighet att via sina organisationer erhålla bidrag. Behovet torde naturligtvis inte vara av samma omfattning som under inledningsskedet, men det måste från principiell synpunkt vara fel att undanta den ena parten på arbetsmarknaden när det gäller bidrag till information och utbildning så som det har framförts i den socialdemokratiska reservationen.

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

I den tidigare debatten har det sagts att de fackliga organisationerna skulle ha svårt att planera utbildningen beroende på knappheten på pengar. Klart är emellertid att de fackliga organisationerna redan förra sommaren, i början på juni månad när riksdagen fattade sitt beslut, måste ha varit medvetna om vilket belopp som stod till förfogande först halvåret 1977, eftersom det var klart och entydigt angivet i riksdagsbeslutet.

Det kan naturligtvis finnas olika uppfattningar om storleken av bidragen och behovet av desamma, men man har anledning att understryka vikten av att det skapas sådana förutsättningar att företrädare för de anställda ute i företagen kan beredas den utbildning som erfordras för att lagens intentioner skall kunna förverkligas. Eftersom det förhöjda utbildningsbidraget även skall kunna omfatta utbildning beträffande medbestämmandelagen måste det ses som en positiv åtgärd från samhällets sida. Också på det sättet medverkar man till att förbättra utbildningsmöjligheterna för de anställda.

Herr Hellström ställde en fråga till utskottets företrädare om behandlingen av den motion som han står som första namn på. Enligt min tolkning av utskottets skrivning anser vi att punkten 2 i motionen skall överlämnas till sysselsättningsutredningen för vidare behandling och utredning och att de övriga synpunkterna i herr Hellströms motion skall ligga till grund för det fortsatta arbetet i dessa frågor inom regeringens kansli.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Fru LEIJON (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag säga ytterligare några ord i frågan om utbildningsfonder.

Herr Fransson sade att utskottet är positivt men vill vänta med avgörandet tills nu pågående utredning är klar. Jag tror att det råder en del missförstånd om vad den utredning som just nu pågår egentligen skall syssla med. Jag tillsatte den en gång och skrev direktiven. Det är en utredning som skall kartlägga i första hand företagens internutbildning. Man skall se på tre olika aspekter av denna internutbildning.

För det första skall man undersöka hur den genomförs i förhållande till konjunkturedgångar och konjunkturuppgångar. Vi misstänkte när vi tillsatte utredningen att företagen inte utnyttjade konjunkturedgångarna till att ge utbildning.

För det andra skall utredningen belysa vilka av de anställda i företagen som först och främst får del av internutbildningen. Vi vet från andra utredningar att t. ex. kvinnorna i väldigt liten utsträckning kommer i fråga.

För det tredje skall utredningen titta på hur den utbildning man ger förhåller sig till de krav på kunskap som man har inom företagen – kunskap när det gäller att utföra arbetet. Utredningen skall även kartlägga en del andra frågor, men det är alltså ett rent kartläggningsarbete.

Vi socialdemokrater har den uppfattningen – och den har vi givit uttryck för flera gånger – att utbildningsfonderna är något väsentligt att satsa på. Vi har sagt att vi skall ha en utredning om denna fråga. Men vad de borgerliga ledamöterna i utskottet och ännu tydligare i riksdagsdebatten i dag är tveksamma om är huruvida dessa utbildningsfonder över huvud taget skall utredas. Man är alltså inte beredd att säga att vi skall ha en utredning om utbildningsfonderna. Det är därför som vi har en reservation i denna fråga.

Herr FRANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Utskottsmajoritetens ställningstagande när det gäller utbildningsfonder framgår av den skrivning som utskottet gjort på s. 33, där vi klart och entydigt anger att utskottet ställer sig positivt till tanken på utbildningsfonder. Vi anser emellertid att det finns anledning att avvakta till den tidpunkt då materialet presenterats i sin helhet.

Det är naturligtvis mycket viktigt att man noga kartlägger den utbildning som förekommer ute i företagen. Jag delar fru Leijons uppfattning att det kan föreligga risk att utbildningen sker ensidigt och kanske inte tillgodoser samtliga anställdas behov och intresse av utbildning. Det finns därför anledning att i det avseendet följa utvecklingen med största uppmärksamhet. Det måste vara angeläget både för arbetsgivare och för de anställda att man skapar ökade förutsättningar för utbildning och att denna sker under både högkonjunkturer och lågkonjunkturer, men kanske inte minst i lågkonjunkturer, så att de anställda då kan skaffa sig en utbildning som de kan dra nytta av under kommande högkonjunktur.

Fru LEIJON (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad utskottsmajoritetens företrädare herr Wirtén och herr Fransson gör i den här debatten är att de ger med den ena handen och tar med den andra. Man är först positiv, och sedan kommer alla reservationerna. Vad vi socialdemokrater kräver i denna motion är att riksdagen tar ställning för att frågan om utbildningsfonder skall utredas och ger regeringen detta till känna. Här finns alltså en skillnad i sak, som man på den borgerliga sidan i dag inte är villig att erkänna men som ändå framkommer när man diskuterar den här frågan. Man är allmänt positiv men kommer med en mängd reservationer. Slutsatsen blir att man inte är med på att direkt säga, såsom vi vill, att nu skall frågan utredas.

Herr FRANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att det ställningstagande som utskottsmajoriteten gör på den här punkten är exakt detsamma som det ställningstagande fru Leijon gjorde i propositionen 1975/76:211.

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

Herr NILSSON i Kristianstad (s):

Herr talman! Jag har i en motion föreslagit att man skall se över samhällets bidragsgivning till handikappbilar.

Bakgrunden till mitt förslag är att det statliga stödet till anskaffande av bil som utgår genom AMS i syfte att arbetsrehabilitera rörelsehindrade inte följt kostnadsutvecklingen. I dag är det svårt för handikappade med behov av bil i sin arbetssituation att finansiera inköp av bil. Särskilt svårt är det för dem som på grund av grava handikapp är i behov av bilar med inbyggd automatik och servo. Det gäller ofta personer som genom olika arbetsvårdsåtgärder kunnat etablera sig på arbetsmarknaden. De nuvarande bidragsgrunderna ger inte möjlighet att göra ett nyinköp av det förflyttningshjälpmedel som bilen utgör. Detta förhållande avspeglas i minskat antal bidrag från AMS.

Det är två faktorer som medfört denna negativa utveckling – dels utgör utgående bidrag en allt mindre del av anskaffningskostnaden, dels har inkomstgränser som gäller för erhållande av bidrag inte justerats med hänsyn till dagens penningvärde.

När AMS 1963 helt övertog ansvaret för bidragsgivningen, uppgick bidraget till full kostnadstäckning för en Volvo PV 444. I dag utgör bidraget endast 56,4 % av priset på motsvarande standardbil, Volvo 242. Uppräkningen i årets budgetproposition med 3 000 kr. motsvarar endast beräknade prishöjningar på bilar under budgetåret 1977/78. Ett återställande av bilbidraget till tidigare bidragsnivå finner jag därför mycket angeläget.

Det är lika viktigt med en uppräkning av inkomstgränserna för bidraget. Tidigare gällde inga fasta gränser, utan bedömningen av bidragsbehovet skedde på grundval av individuella avvägningar. Arbetsmarknadsverket kunde ta hänsyn till den totala ekonomiska situationen för den som har mycket stora funktionshinder. Genom att bidraget inte höjts i takt med löneutvecklingen är det i dag allt färre som kan erhålla helt bidrag och många som helt ställs utan samhällets stöd till anskaffning av förflyttningshjälpmedel. Enligt regeringens förslag skall bidraget avtrappas redan vid en månadsinkomst på 2 080 kr. Det är inte möjligt för en person med en sådan inkomst före skatt att spara eller klara räntor och amorteringar av här aktuella belopp.

Utskottet försvarar sig med att det – i samband med en översyn av reglerna för några år sedan – skedde en avsevärd förbättring av stödet till handikappade fordonsförare. Därför avstyrker utskottet mitt utredningsyrkande.

Det är riktigt att man såg över bestämmelserna och även höjde beloppet, men den höjningen motsvarade endast prisstegringarna. Jag tycker att utskottet inte riktigt har satt sig in i hur det fungerar för en handikappad person, som skall ut i arbete eller utbildning. Situationen är den att bilbidraget har försämrats, vilket avspeglas i ett minskat antal bidrag. Det utgående bidraget utgör en allt mindre del av anskaffningskostnaden. Vad som saknas i dag är en helhetssyn när det gäller att rehabilitera

människor och motivera dem för ett aktivt liv.

Kommunikationerna är en viktig del i ett åtgärdsprogram för att en svårt rörelsehindrad person skall kunna komma ut i samhället. I dag finns massor av spärrar, som förhindrar en rehabiliteringsprocess. Allt färre människor kan utnyttja sig av bilbidraget, eftersom det är för lågt. Det är svårt för många att skaffa resterande belopp – upp emot 10 000–15 000 kr. – så att ett bilinköp blir möjligt. Vi bör komma ihåg att det här gäller människor, som på grund av ett handikapp lever under små omständigheter.

Det förhållandet att antalet utgående bidrag minskat borde ge utskottet en tankeställare. Det är verkligen beklagligt att arbetsmarknadsutskottet inte har tagit allvarigare på den här frågan. Därför yrkar jag bifall till min motion 900.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 13 Meddelande om inbjudan från Dramatiska teatern

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Riksdagens ledamöter m. fl. har inbjudits att bevista Dramatiska teaterns föreställning Erik XIV på Stora scenen tisdagen den 19 april kl. 19.30.

De som önskar är välkomna att medföra en gäst.

Teckningslistor finns utlagda i foajén. Listorna indrages fredagen den 1 april. Beställda biljetter bör inte överlåtas. Ledamot som är förhindrad att utnyttja beställd biljett ombedes återlämna den till kammarkansliet senast dagen före föreställningen.

§ 14 Anmälades och bordlades

Propositioner

1976/77:84 om vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.

1976/77:120 om godkännande av ändring i EFTA-konventionen

§ 15 Anmälades och bordlades

Redogörelse

1976/77:16 Riksdagens förvaltningsstyrelses redogörelse för 1976 års verksamhet

§ 16 Anmälades och bordlades

Motioner

1976/77:1459 av herr Jansson m. fl.

med anledning av propositionen 1976/77:66 om upprustning av Göta kanal, m. m.

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Meddelande om
inbjudan från
Dramatiska teatern*

Torsdagen den
24 mars 1977

*Meddelande om
inbjudan från
Dramatiska teatern*

1976/77:1460 av herr *Högström m. fl.*
med anledning av propositionen 1976/77:74 om inriktningen av säkerhetspolitiken och totalförsvarets fortsatta utveckling

1976/77:1461 av herrar *Rosqvist* och *Nilsson* i Kalmar
med anledning av propositionen 1976/77:79 om anslag för budgetåret 1977/78 till byggnadsarbeten m. m. inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

1976/77:1462 av herr *Andersson* i Lycksele *m. fl.*
med anledning av propositionen 1976/77:81 om bokhandelsstöd

1976/77:1463 av herr *Gahrton* och fru *Bernström*
med anledning av propositionen 1976/77:83 om exportfrämjande åtgärder avseende u-länder

1976/77:1464 av herr *Andersson* i Lycksele *m. fl.*

1976/77:1465 av herrar *Strömberg* i Botkyrka och *Ekinge*

1976/77:1466 av herrar *Svartberg* och *Nilsson* i Visby

1976/77:1467 av herr *Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1976/77:87 om insatser för handikappades kulturella verksamhet

1976/77:1468 av herr *Ollén*

med anledning av propositionen 1976/77:92 om ändrade regler för skattetillägg enligt taxeringslagen (1956:623), m. m.

1976/77:1469 av fru *Diesen m. fl.*

1976/77:1470 av herr *Hernelius*

1976/77:1471 av herrar *Stensson* och *Karl Bengtsson* i Varberg

1976/77:1472 av herr *Johansson* i Trollhättan *m. fl.*

1976/77:1473 av herr *Fagerlund m. fl.*

med anledning av propositionen 1976/77:99 om stöd till vissa tidningar och tidskrifter, m. m.

1976/77:1474 av herr *Karlsson* i Malung *m. fl.*

1976/77:1475 av herrar andre vice talmannen *Magnusson* och *Nyhage*

1976/77:1476 av herrar *Nyhage* och andre vice talmannen *Magnusson*

1976/77:1477 av herr *Palme m. fl.*

1976/77:1478 av herr *Palme m. fl.*

1976/77:1479 av herr *Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1976/77:105 om åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna

1976/77:1480 av fru *Andrén* och herr *Richardson*

1976/77:1481 av herr *Enlund m. fl.*

1976/77:1482 av herrar *Holmqvist* och *Jönsson* i Arlöv

1976/77:1483 av fröken *Littmarck*

med anledning av propositionen 1976/77:108 om alkoholpolitiken

Torsdagen den
24 mars 1977

*Anmälan av
interpellationer*

den 23 mars

1976/77:121 av herr *Olsson* i Sundsvall (c) till herr justitieministern om inlösen av mark vid fastighetsreglering:

Skyddet och respekten för den enskilda äganderätten till bl. a. mark är – och har traditionellt varit – en viktig del av vårt rättssystem.

I vissa fall måste dock avsteg göras från detta skydd, nämligen när allmänintresset kräver att samhället får ta mark i anspråk för t. ex. vägar, ledningar och viss bebyggelse. Expropriation för samhällets behov torde accepteras av de allra flesta såsom nödvändigt från allmän synpunkt.

Men även i andra fall kan samhällets intressen komma att stå i motsatsförhållande till den enskildes intresse att behålla den mark han äger. Samhället har nämligen ett intresse av att all mark utnyttjas så produktivt som möjligt. Vid exempelvis mycket stor uppsplittring av skogsmark och oförmånliga ägofigurer kan detta samhällsintresse av produktivt utnyttjande av marken ge anledning till krav på ändringar av ägoförhållandena och ägofigurerna.

Förbättringar av arronderingen kan erhållas dels genom frivilliga uppgörelser i form av försäljning eller markbyten, dels tvångsmässiga ägoutbyten, dels även numera genom tvångsvis inlösen av mark mot ersättning i pengar.

I första hand bör samhället genom upplysning och information till de berörda få till stånd frivilliga uppgörelser om erforderliga arronderingsändringar. Även tvångsvisa ägoutbyten för att uppnå bättre arrondering kan accepteras utan att det anses vara för stort ingrepp i det enskilda ägandet. Det kan erinras om att laga skifte genomfördes i stora delar av vårt land genom sådana ägoutbyten.

Sedan 1 januari 1972 kan samhället även tillgripa tvångsmässig inlösen av mark för att skapa en – enligt myndigheternas bedömning – rationell arrondering. Då trädde nämligen fastighetsbildningslagen i kraft och enligt dess 8 kap. kan mark tvångsvis inlösas om det är "ett väsentligt intresse från allmän synpunkt att storleksförändringar därvid genomföres". Sådan inlösen får dock ej ske "om syftet med överföringen skäligen kan vinnas på annat sätt" eller "om avsevärd olägenhet därigenom skulle uppkomma för fastighetens ägare eller brukare".

Lagen ger alltså under vissa förutsättningar möjligheter att mot ersättning i pengar tvångsvis inlösa mark av en jordbrukare för att tillföras annan jordbrukare, vilket knappast överensstämmer med det traditionella skyddet för enskilt ägande.

Vid riksdagens behandling 1970 av förslaget till fastighetsbildningslag

Torsdagen den
24 mars 1977

*Anmälan av
interpellationer*

framfördes i en reservation kritik mot förslaget till 8 kap. som, jämte 5 kap., ger möjligheter till tvångsinlösen. Det hävdades av reservanterna att enligt dittills gällande lag kunde inte expropriation ske av fastighet tillhörande aktiv jordbrukare för att komplettera annat jordbruk. Utformningen av förslaget till 8 kap. gav, enligt reservanterna, inget motsvarande skydd för de aktiva jordbrukarna mot tvångsmässig inlösen. Riksdagsmajoriteten antog dock förslaget i propositionen.

De farhågor som reservanterna hade 1970 om lagens innebörd ser nu ut att besannas. I en pågående fastighetsreglering inom Västernorrlands län utnyttjas möjligheten till tvångsvis inlösen av mark från ett flertal fastigheter varav ett 15-tal enligt 8 kap. och övriga enligt 5 kap. Flera aktiva jordbrukare drabbas här av tvångsinlösen, och någon kompensation med mark inom annat område ges inte.

Man får även räkna med att många frivilliga uppgörelser påverkats av vetenskapen om att tvångsåtgärder annars kan vidtas.

Förrättningen har väckt stor uppmärksamhet på grund av det stora antalet tvångsinlösenfall. Särskilt har kritik riktats mot det förhållandet att mark i denna förrättning tvångsvis inlöses från aktiva jordbrukare med mindre fastigheter för överföring till – enligt myndigheternas bedömning – utvecklingsbara jordbruk.

Fastighetsbildningslagens 8 kap. innebär en diskutabel inskränkning i rätten för de mindre jordbruken att få behålla sin mark och i möjligheterna att uppehålla jordbruk där endast den ene familjemedlemmen är verksam eller som drivs som deltidjordbruk, vilka olika former av jordbruksdrift har stor betydelse för såväl sysselsättning som strävan att ha tillräckligt befolkningsunderlag för trivsel och samhällsservice på landsbygden.

Med stöd av det anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till justitieministern få ställa följande fråga:

Hur ser regeringen på frågan om tvångsvis inlösen av aktiva jordbrukares åker- och skogsmark i samband med fastighetsregleringar?

1976/77:122 av fru *Andrén* (fp) till herr kommunministern om meritvärderingen vid tillsättning av kyrkomusikalisk tjänst:

I kyrkomusikerförordningen finns noga angivet vilket behörighetsvillkor, examina och tjänsteår som gäller för olika kategorier kyrkomusiker. Däremot finns varken i denna förordning eller i någon annan författning regler om hur sökandes meriter skall värderas.

Kungl. musikaliska akademien har emellertid upprättat en PM om meritbedömning när förslag till organisttjänst skall upprättas. Sådant förslag upprättas av domkapitel. Någon formell skyldighet för landets domkapitel att följa akademiens promemoria finns inte. Enligt uppgifter från domkapiteln i Stockholm och Uppsala används dock denna promemoria regelbundet inte bara när organisttjänster skall tillsättas utan också i samband med att andra kyrkomusikertjänster tillsätts.

Vid meritvärdering tillämpas två olika poängtal: betygspoäng och

tjänsteårspoäng. Meritvärdering av betyg medför som regel inga problem. Principerna härvidlag är nämligen klara och entydiga.

Däremot har det visat sig att i praktiken vissa problem kan uppstå vid beräkningen av tjänsteårspoäng. Det sammanhänger med att medan viss tjänstgöring *skall* poängvärderas, *kan* viss annan tjänstgöring poängvärderas efter särskild framställning därom och ytterligare annan tjänstgöring "beaktas efter särskild framställning" – utan att det finns några regler eller rekommendationer för poängberäkning vid värdering av sådan tjänstgöring.

Den senast angivna regeln – att tjänstgöring efter särskild framställning kan beaktas utan att det finns några regler för poängberäkning – gäller tjänstgöring inom annat trossamfund än svenska kyrkan.

Detta förhållande har för de frikyrkliga samfundens musikliv och för de musiker som tjänstgör där medfört negativa konsekvenser i flera avseenden.

Det framstår mot denna bakgrund som önskvärt dels att klarhet vinnes om vilka principer som tillämpas vid meritvärdering av kyrkomusikalisk tjänstgöring inom annat trossamfund än svenska kyrkan, dels att sådan tjänstgöring i praktiken meritvärderas på samma sätt som motsvarande tjänst inom svenska kyrkan.

Med hänvisning till vad jag sålunda anförts anholder jag att till herr kommunministern Antonsson få ställa följande frågor:

Vill kommunministern lämna en redogörelse för vilka principer som tillämpas vid meritvärdering av kyrkomusikalisk tjänst inom annat trossamfund än svenska kyrkan?

Vill kommunministern medverka till att sådana regler kommer att tillämpas vid meritvärdering av kyrkomusikalisk tjänst att tjänstgöring inom annat trossamfund än svenska kyrkan tillmäts samma meritvärde som motsvarande tjänst inom svenska kyrkan?

den 24 mars

1976/77:123 av herr *Ångström* (fp) till fru statsrådet Mogård om ökad rekrytering av musklärare, m. m.:

Det råder akut brist på musklärare i Sverige. Denna brist är särskilt påtaglig i grundskolans högstadium och i gymnasieskolan.

En undersökning bland utbildade musklärare visar att dessa i första hand väljer att ta anställning i den kommunala musikskolan eller som kyrkomusiker. Som skäl för att de "flyr" arbetet som lärare i grundskolans högstadium och i gymnasieskolan har angivits att arbetsförhållandena för dessa musklärare är mycket svåra och påfrestande.

Svårigheterna för en musklärare på högstadiet och i gymnasiet ligger främst i att hinna planera och på ett meningsfyllt sätt genomföra 23–30 klasstimmar i veckan. 23 klasstimmar innebär för läraren att han/hon

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Anmälan av
interpellationer*

möter ca 450 elever i 15 olika klasser. 23 klasstimmar innebär också förberedelse för 23 olika lektioner. Att under de pressande arbetsförhållanden som denna kvantitet av undervisning innebär hinna fånga upp och förvalta det ämne som enligt en gymnasieundersökning är elevernas största fritidsintresse upplevs av musiklärarna som i det närmaste omöjligt. Tid saknas också för t. ex. elevvård och ett uppehållande av den egna färdigheten.

Med stöd av det anförda vill jag ställa följande frågor till fru statsrådet Mogård:

1. Avser statsrådet att vidtaga några åtgärder för att förbättra arbetsförhållandena för musiklärarna inom grundskolans högstadium och gymnasieskolan?

2. Avser statsrådet att vidtaga några ytterligare åtgärder för att förbättra rekryteringen av musiklärare till den obligatoriska skolan?

1976/77:124 av herr Sandberg (c) till herr jordbruksministern om blyfri bensin:

En ny larmrapport har kommit beträffande kraftigt försämrad luftkvalitet i Stockholms innerstad.

En arbetsgrupp med representanter för Stockholms kommun, naturvårdsverket och meteorologiska institutet har slagit larm om Stockholmsluften, som i dag är så fylld av koloxid att den efter amerikanska gränsvärden utgör en klar hälsofara. Det är i huvudsak biltrafiken som bär skulden till den dåliga luften. Blyhalten är på samma nivå som i amerikanska storstäder, trots att blygränsen för bensin sänkts två gånger, säger man från experthåll.

Flera utländska arbeten på senare tid innehåller alarmerande uppgifter beträffande blyet i vår omgivning. Med ökade blyutsläpp utsätts framför allt hela stadsbefolkningen, inkl. riskgrupper som barn och gravida kvinnor, för en ökande blyexposition. Skadliga effekter hotar och anses i flera fall redan ha uppkommit. Särskilt skrämmande är uppgifterna om skador på foster genom blyexposition hos gravida kvinnor samt beteenaderubbingar hos barn.

Blyet bryts ej ned i naturen utan anhopas i ökande mängd och cirkulerar i olika näringskedjor.

Luftföroreningarna måste självfallet angripas på bred front. En av de mest angelägna åtgärderna nu är att kraftigt minska och helst eliminera blyutsläppen från bensinen.

Med hänvisning till det anförda vill jag till herr jordbruksministern ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att medverka till att skyndsamma åtgärder vidtas i syfte att erhålla blyfri bensin?

1976/77:125 av fru André (c) till herr budgetministern om skattekontrollen av sexklubbar:

För att anordna offentliga pornografiska föreställningar, sexklubbar, krävs ett särskilt tillstånd av polismyndighet. Därvid provas varje sökande med avseende på laglydnad och allmän lämplighet. Dessutom inhämtas yttrande från hälsovårdsnämnden, brandmyndigheten och lokala polischefen i vad gäller ordning och säkerhet.

Varje inkommen ansökan och beslut som polismyndigheten meddelat i anledning härav översänds i kopiaform till länsstyrelsens uppboordssektion och kronofogdemyndigheten.

Då tillstånd meddelats är vederbörande sexklubsägare att betrakta som näringsidkare och har därvid att fullgöra sina förpliktelser gentemot stat, kommun och anställda. Det innebär bl. a. bokförings- och deklarationsskyldighet, skyldighet att betala skatt för företaget, att inleverera källskatt och att betala arbetsgivaravgift och sociala avgifter för anställda.

Någon kartläggning av sexklubbarnas deklarations- och skattemoral har inte gjorts, i vart fall inte i Stockholm. Enligt lokala skattemyndigheten torde det emellertid endast vara en av personerna/bolagen i sexklubsbranschen som deklarerar sina inkomster och erlägger skatt i Stockholm. Denne har emellertid tidigare dömts till fängelse för skattebrott och häftar nu i skuld till statsverket för totalt ca 900 000 kr., därav icke inlevererad källskatt för anställda på ca 700 000 kr.

Övriga i branschen verksamma skönstaxeras i den mån de påträffas, varefter skatteskulden överlämnas till kronofogdemyndigheten för indrivning. Skönstaxeringen erbjuder svåra problem, eftersom vederbörandes bokföring som regel "förkommit", "stulits", "brunnit upp" osv. F. n. har också dessa personer (fysiska eller juridiska) skulder till statsverket på varierande, sammantaget icke obetydliga, belopp. Därtill kommer företag i branschen som skattemyndigheten inte kan spåra upp.

Med hänvisning till det anförda vill jag till herr budgetministern ställa följande frågor:

1. Anser budgetministern att näringsidkare i sexklubsbranschen, som har tillstånd av polismyndighet, skall fullgöra sina skyldigheter i samma omfattning som andra personer?

2. Är samarbetet mellan polismyndighet och skattemyndighet organiserat på ett sådant sätt att skattekontrollen fungerar?

3. Är det befogat att vid första prövning och förnyad prövning av tillstånd ha ett remissförfarande från polisen till lokal skattemyndighet för prövning av frågan om laglydnad och allmän lämplighet?

Nr 94

Torsdagen den
24 mars 1977

*Anmälan av
interpellationer*

Torsdagen den
24 mars 1977

*Meddelande om
frågor*

§ 18 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 24 mars

1976/77:344 av herr *Jan Bergqvist* i Göteborg (s) till herr kommunikationsministern om tillsättningen av viss tjänst vid handelsflottans kultur- och fritidsråd:

Är kommunikationsministern beredd att tillmötesgå de anställdas krav när det gäller formerna för tillsättande av kanslichefstjänsten vid handelsflottans kultur- och fritidsråd?

1976/77:345 av fru *Berglund* (s) till fru statsrådet Troedsson om åtgärder mot felaktig användning av läkemedel:

Statsrådet Troedsson har uppmanat svenska folket att i större utsträckning bota sig själva – egenvård. I pressen förekommer läkemedelsannonser, där det inte nämns något om vid vilka tillfällen läkemedlet kan vara skadligt att användas. "Egenvård" med icke lämpliga läkemedel kan försaka patienter skada.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till fru statsrådet Troedsson:

Ämnar statsrådet vidta några åtgärder syftande till att skador undvikas vid s. k. egenvård och att det i läkemedelsannonserna även införs vid vilka tillfällen läkemedlet kan vara skadligt?

1976/77:346 av herr *Biörck* i Värmdö (m) till herr utbildningsministern om ansvaret för den översiktliga och samordnande forskningsplaneringen:

I en förordning med instruktion för universitets- och högskoleämbetet, utfärdad den 2 september 1976, finner man i 4 § 2 mom. att universitets- och högskoleämbetet skall "svara för översiktlig och samordnande planering för forskarutbildningen och forskningen".

Denna förordning utfärdades av den tidigare regeringen. Anser även utbildningsministern i den nuvarande regeringen att det ankommer på UHÄ att svara för den översiktliga och samordnande planeringen av forskning i vårt land?

§ 19 Kammaren åtskildes kl. 18.00

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert